

ATATÜRK KÜLTÜR, DİL VE TARİH YÜKSEK KURUMU
T Ü R K T A R İ H K U R U M U

BELGELER

Cilt : XIV

Sayı : 18

1989 – 1992

Türk Tarih Kurumu

TÜRK TARİH KURUMU BASİMEVİ—ANKARA

1992

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü :

Türk Tarih Kurumu Adına

PROF. DR. YAŞAR YÜCEL

Türk Tarih Kurumu

XVII. YÜZYILIN İKİNCİ YARISINDA İZMİR'DEKİ İNGİLİZ TÛCCARINA DAİR TİCARİ PROBLEMLERLE İLGİLİ BELGELER *

Prof. Dr. NECMİ ÜLKER

Giriş:

Ticari faaliyetler tarih boyunca insanları, toplumları belki de en önemlisi devletleri birbirlerine yaklaştıran, yakın münasebetler kurmaya sevk eden önemli bir keyfiyet olma özelliğini korumuştur. Önceleri belirli sınırlar içinde sürdürülen ticarî faaliyetler, çağlar ilerledikçe genişleyip gelişmiş, kıtalar ve denizler aşırı bir mahiyet almıştır.

İlk ve orta çağlarda Akdeniz, Ortadoğu'yu Atlantik kıyılarına, Avrupa'yı Afrika kıyılarına bağlayan bir köprü ve işlek bir su yolu olma özelliğini kazanmıştır. Fenikeliler, Roma ve Bizans imparatorlukları zamanlarında Akdeniz, eski dünyanın doğusunu batıya, kuzeyini güneye bağlayan hummalı siyasî ve ticarî faaliyetlere imkan sağlayan bir medeniyet gölü olma özelliğini sürdürmüştür. Daha sonra Akdeniz, İtalyan şehir devletlerinin ve 1453'de İstanbul'un fethinden sonra da Osmanlıların siyasî ve ticarî faaliyetlerine şahit olarak önemini daha da arttırmıştır. Ortaçağdan beri özellikle Venedik ve Ceneviz şehir devletlerinin yoğun ticari faaliyetlerine sahne olan doğu Akdeniz'e (Levant) karşı önce XVI. yüzyılda Fransızların ve hemen akabinde İngilizlerin yakın ilgi gösterdiklerine tanık olmaktadır. Genelde bu bölgeyi kontrolleri altında tutan Osmanlı İmparatorluğundan, batı Avrupa devletlerinden önce Fransa'nın (1569), sonra da İngiltere'nin resmî kapitülasyonlar elde etmesi bu hususu doğrulayan somut delillerdir¹. XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Akdeniz, genelde Venedik, Fransa ve İngiltere arasında ticarî mücadeleye sahne teşkil etmiş, XVII. yüzyıl merkantalizmin doğuşuna şahit olmuş ve bu ticarî çekişme 1740 kapitülasyonları ile büyük ölçüde Fransa'nın lehine sonuçlanmış, kapitülasyonlara dayalı olarak Osmanlı ülkesinde ya-

* Doktora tezimin araştırma safhasında çalıştığım İngiliz Devlet Arşivi (P.R.O.) yetkili ve çalışanlarından gördüğüm yakın ilgi ve değerli yardımlarına burada en derin şükranlarımı sunmayı bir borç bilirim.

¹ Osmanlı devletinin Fransız ve İngilizlere verdiği kapitülasyonlar için bkz. Halil İnalcık, "İmtiyâzât," *Encyclopedia of Islam*, (E.I.) II. tabı, III, s. 1179-89; Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasî Tarih*, I, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1953, s. 5-15; Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasabellerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 1953, s. 31-41; *Muahedat Mecmuası*, I, 1294; Gabriel Effendi Noradounghian, *Recueil d'actes Internationaux de l'Empire Ottoman*, I, Paris, 1897; J. de Testa, *Recueil des Traités de la Porte Ottomane avec les Puissances Etrangères*, I, Paris, 1901.

şayan Fransızlar *The most favored nation* yani en çok itibar gören bir millet, durumuna gelmişlerdir².

Bu çalışmamızın esas amacı, İzmir'in ticaret tarihi üzerine yaptığımız doktora teziyle ilgili araştırmalarımız sırasında Londra'da Public Record Office'de (İngiliz Devlet Arşivleri, kısaca P.R.O.) rastladığımız XVII. yüzyılın son dönemini kapsayan ve İzmir İngiliz tüccarının ticarî problemlerine ilişkin eski yazı (Osmanlıca) ile yazılmış, Osmanlı merkezî hükümetinin İzmir yöneticilerine gönderdiği belgeleri bilim dünyasına tanıtmak, Levant ticaretiyle ilgilenen araştırmacılara İzmir yoluyla doğu-batı ticaret akışı ve problemleriyle ilgili vesika ve bilgiler sunmaktır.

I

BELGELERİ İÇEREN DEFTER İLE İLGİLİ BİLGİLER

1675 ile 1702 tarihleri arasını kapsayan, hepsi de eski harflerle divanî stilde yazılmış bu kırk iki adet belge, Londra'da Public Record Office'de State Papers 105/334 numarada kayıtlı olup, 34x22 cm. ebadında 128 sayfalık ciltli bir defter içinde bulunmaktadır. Bu defterin bazı sayfaları kullanılmamış olup boş bırakılmıştır. Defterin ilk kırk bir sayfasında bulunan (0-41) eski yazılı vesikalar, defterin açılmış şekline göre sol tarafa yazılmış olup, karşılığında ilk sayfanın (s.0) İngilizce tercümesi yapılmış, diğerlerinin sağ taraftaki karşı sayfalarına ise İtalyanca tercümeleri yazılmıştır.

Bu defterin 42-43. sayfalarında 1723 tarihli İstanbul'dan İzmir'e gönderilen bir Osmanlı belgesinin İtalyanca tercümesi vardır. 44 ve 99. sayfalar arası kullanılmamış olup boş bırakılmıştır. 100. sayfada ikisi 1639, birisi 1681 tarihli üç adet İzmir kadısının verdiği *hüccel'in*³ tercümesi, bir adet 1681 tarihli *voyvoda* tezkeresinin İtalyanca tercümesi vardır. 101. sayfada birisi İzmir kadısına diğeri İzmir mollasına⁴ hitaben yazılmış 1675 tarihli iki emrin (tercümede mektup) İtalyanca tercümesi vardır. 102. sayfada Osmanlı padişahının İzmir mollasına gönderdiği 1679 tarihli emrin İtalyanca tercümesi; 1678 ve 1686 yıllarında iki ayrı vezir-i azamın İstanbul'daki İngiliz elçilerine yazdıkları mektupların İtalyanca çevirileri yapılmıştır. 103. sayfada, 1686 tarihli İstanbul gümrük emini'nin İzmir konsoloslarına yazdığı yazının İngilizce çevirisi; Kaptan Paşa'nın 1692 tarihli yazdığı mektubun İtalyanca tercümesi; 1690'da İzmir kadısının yazdığı *arz*'in tercümesi vardır. 104. sayfada, Kaptan Paşa'nın 1696 tarihli mektubunun (*buyrultu*) İtalyanca çevirisi; İzmir müftü ve kadısının 1692

² Özellikle 1700-1740 yılları arasındaki ticarî mücadelenin boyutları ve Levant'taki ticarî rekabetin Fransa lehine dönmesi konusunda bkz. Necmi Ülker, "The Rise of Izmir, 1688-1740", The University of Michigan, 1974, basılmamış doktora tezi ve Necmi Ülker, "The Emergence of Izmir as a Mediterranean Commercial Center for The French and English Interests, 1698-1740," *International Journal of Turkish Studies*, 4/1 (Summer 1987), İstanbul, Isis Ltd., 1987, s. 1-37.

³ Arapça bir kelime olan hüccet, delil, kavil veya bir işin gerçekleşmesi anlamına gelir. Kadı huzurunda ikrar, tahrir, akit, vasi tayini ve bir meseleye izin verilmesi gibi bir karar ihtiva etmeyen konularla ilgili belgeler için kullanılan bir tabirdir. Bir hükmü havi olsun veya olmasın kadı tarafından hukuki bir meseleye ait tanzim olunan belgeye verilen addır. Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, I, İstanbul, Milli Eğitim Basımevi, 1946, s. 865; İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin İltiye Teşkilâtı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1984, s. 108.

⁴ Mevleviyet payesini kazanan ulema hakkında kullanılan bir tabir olup "monla" şeklinde yazılırdı. Sonraları soylu aileden gelenlerle, ilmi ve sosyal durumu yüksek olanlar için kullanılabildi. Ayrıca birinci sınıf kadılar için de kullanılmıştır. Mollanın lügat anlamı âlim, fadil ve fakih'tir. Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 549; A.J. Wensinck, "Mevlâ," *İslam Ansiklopedisi (İ.A.)*, 8, s. 163-4.

tarhli mektubunun İtalyanca çevirisi; Kaptan Paşa'nın 1691 tarihli *buyrultu*'sunun⁵ İtalyanca çevirisi; 1691 tarihli İtalyanca bir *arz* tercümesi vardır. 105. sayfada, 1694 tarihli bir *arz* tercümesi; 1696 tarihli kadı *hüccel*'inin İtalyanca çevirisi; ve yine 1696 tarihli bir *buyrultu* çevirisi vardır. 106. sayfada, 1696 ve 1697 tarihli padişahın İzmir kadısına gönderdiği iki emrin İtalyanca çevirisi vardır. 107. sayfada 1696 ve 1700 tarihli iki mektubun İtalyanca çevirileri; 1701 tarihli Kaptan Paşa'nın *buyrultusu*'nun İtalyanca tercümesi vardır. 108-109. sayfalarda 1682 tarihli İngilizce yazılmış gümrük tarifesi vardır. 109-110. sayfalarda 1686 tarihli İngilizce yazılmış gümrük tarifesi vardır. 111-112. sayfalarda Fransızlara ait gümrük tarifesi yazılmıştır. 112. sayfada 1683 ve 1689 tarihlerine ait konsolosluk ücretlerini gösteren liste; 1703 tarihli Osmanlı Devletine verilmesi gereken *haraç*'tan muaf tutulanların listesi mevcuttur. 113-114. sayfalarda, 1703 tarihli Edirne'de kaleme alınmış *hatt-ı şerif*'in İtalyanca tercümesi; İstanbul'da yazılmış 1688 tarihli bir vesikanın İtalyanca çevirisi; 1675, 1680 ve 1696 tarihli Osmanlı yetkili ve görevlilerine gönderilmiş olan İzmir limanına gelen gemilerin ödeyecekleri liman ücretlerini gösteren listeler vardır. 115. sayfada, 1694 tarihli, İzmir limanından alınacak yiyecek maddeleri için ödenecek vergilerin listesi; İzmir'e yılda bir gelip kumaş getiren gemilerin Osmanlı yetkililerine ve ilgililerine verilmesi gereken hediyelerin listesi (İngilizce); her yılın Mart ayı'nın 1'inde Osmanlı yetkili ve görevlilerine takdim edilen hediyeler; İngiliz konsolosluğunda görevli olanlara verilen hediyelerin listesi; Osmanlı donanmasının İzmir limanına gelmesi halinde Kaptan Paşa ve donanmadaki ilgili görevlilere verilecek olan hediyelerin listesi vardır. 116-117. sayfalarda, İzmir Bey'ine ve emrindekilere verilen 1692 tarihli bir hediye listesi; İngilizlerin aldıkları ticari mallarla ilgili, maddeler halinde yazılmış açıklayıcı bilgiler; *simsariye* listesi; *haraç*'tan muaf tutulan İzmir konsolosluk görevlilerinin isim ve görevlerini gösteren bir liste vardır. 118-119. sayfalar kullanılmamış ve boş bırakılmıştır. 120-123. sayfalarda İzmir limanından alınan ticarî mallara ait tarife; İzmir limanına getirilen yabancı ticarî mallara ait konsolosluk ücretlerini gösteren 1690 tarihli tarife ve İzmir'den alınıp dışarıya götürülen mallardan alınan 1690 tarihli tarife vardır. 124. sayfada, Frenk gemilerinde taşınan ticarî mallara ait tarife mevcuttur. 125. sayfada Kaptan Paşa'nın İzmir limanına geldiğinde kendisine ve donanmasındaki görevlilere verilecek hediyelerin 1744 tarihli listesi; İzmir limanına gelen İngiliz gemilerinin ödeyecekleri ücretlerin 1744-5 tarihli listesi vardır. 126. sayfada İngiliz gemilerinin Tuzla'da ödeyecekleri vergileri gösteren 1747 tarihli liste kayıtlı olup 127. ve 128. sayfalarda da İngilizce yazılmış fihristi mevcuttur.

Bu çalışmamızın belgeler kısmında, bir fikir vermek ve örnek olması için, o (sıfır) numaradaki birinci belgenin İngilizce tercümesini ve 41. sayfadaki vesikanın İtalyanca olan tercümesini vermekle yetineceğiz. Ayrıca, çalışmamıza ek olarak, yararlı olacağı düşüncesiyle, XVI. ve XVII. yüzyıl Osmanlı padişahlarını, üzerinde durduğumuz dönemle ilgili olan vezir-i azamları, kaptan-ı deryaları, yine XVI. ve XVII. yüzyıl İngiltere krallarını, İngiltere elçilerinin ve İzmir İngiliz konsoloslarının tamamını listeler halinde vereceğiz. Ayrıca, ekler kısmında, belgelerle ilgili dönemin daha iyi kavranabilmesine yardımcı olacağı düşüncesiyle, Osmanlı padişahları tarafından tek taraflı olarak İngilizlere verilen kapitülasyonlardan yalnızca önemli gördüğümüz ve basılmış olan 1580, 1601 ve 1675 yıllarındaki *Ahidnâme-i Hümayûn*'ların metinlerinin verilmesinde yarar olacağı kanaatındayız.

⁵ Alt makamdan üst makama veya resmi bir makama verilen kağıt üzerine o makam sahibince emir mahiyetinde yazılan yazı için kullanılırdı. Eskiden sadrazamın, defterdar, kaptan paşa gibi devlet erkanına cevaben yazdığı yazılara buyrultu denilirdi. Devlet erkanının memurlara veya ilgililere emir olarak yazdığı yazılara ve tamimlere buyrultu adı verilirdi. Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 248-9; Geniş bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, "Buyruldu," *Belleten*, V/19 (Temmuz 1941), s. 289-318.

II

TÜRK-İNGİLİZ İLİŞKİLERİNE KISA BİR BAKIŞ

Bu dönemdeki ticarî problemlerin daha iyi anlaşılması için Osmanlı-Avrupa ve İngiliz ilişkileriyle ilgili olarak kısa bilgiler vermenin yararlı olacağı kanaatındayız. XIV. yüzyılın ortalarında Avrupa topraklarına fetih amacıyla geçtikten sonra Osmanlıların, tek taraflı olarak başlattıkları "yabancı devletlere ticarî imtiyazlar tanıma ve bundan siyasî, askerî ve ekonomik yönden yararlanma" politikasına devam ettiklerini,⁶ Suriye ve Mısır'ın Osmanlı İmparatorluğunun kontroluna geçtiği 1517'den sonra, hakim oldukları doğu Akdeniz bölgesinde doğu-batı ticaretini ve akışını engelleme değil destekleme politikasını güttükleri bilinmektedir⁷. Özellikle, II. Mehmed(Fatih) 1451-81, döneminde olgun bir hale geldiği bilinen bu "ticarî imtiyazlar verme" politikası, Osmanlı İmparatorluğunun lehine politik ve askeri bir silah olarak kullanılmış ve bu durum Osmanlı devletinin dış politikasında başarılar kazanmasını sağlamıştır⁸.

I. Süleyman (Kanunî) 1520-66, devriyle birlikte Osmanlı imparatorluğunun batı politikasına ağırlık verdiği, ve ilişkilerin odak noktası durumunda olan Fransa'ya yaklaştığı, Avrupa'da bir müttefik arayışı gayretleri içinde Fransa'ya 1536 kapitülasyonlarının⁹ verilmesi için ortam hazırlandığı, ancak Osmanlı devletinin Fransa'ya ilk gerçek ve inanılır kapitülasyonların 1569'da resmen verildiği bilinen bir gerçektir¹⁰. Dönemin siyasî ve ekonomik şartları gereği bu kapitülasyonlar esas tutularak 1580'de William Harborne'a verilen ilk *ahidnâme* ile İngilizlere de aynı mahiyette Osmanlı ülkesinde serbest ticaret yapma hakkı tanınmıştır¹¹. Karşılıklı müzakereler sonucu tesbit edilmeyen, Osmanlı padişahı III. Murad (1574-95) tarafından tek taraflı olarak İngiltere kraliçesine bir lütuf olarak verilen bu *ahidnâme-i hümayun* (kapitülasyon), İngiltere ile Osmanlı devleti arasındaki ticaret ilişkilerini tanımlamaktadır. Bu kapitülasyon, iki devlet arasında ilk resmi bir antlaşma olmakla önem

⁶ Halil İnalcık, *The Ottoman Empire, The Classical Age, 1300-1600*, London, The Trinity Press, 1973, s. 134. Osmanlı tarihi otoritesi olan yazar, Osmanlıların Venedikli'lere karşı olan mücadelelerinde, Venedik'in rakibi olan Cenova'ya 1352 yılında şap tekeli verdiğini ve onlardan siyasî ve askerî yönden yararlandığını belirterek sonraki dönemlerde aynı politikayı güttüklerini ileri sürer. s. 135-39.

⁷ Osmanlıların Orta Doğu ve Levant'ta uyguladıkları gelişme politikasının ve fetihlerinin, doğu ticaretine ve yolların değiştirilmesine doğrudan etki etmediğini Albert Howe Lybyer ispat etmiştir. Bkz. "Osmanlı Türkleri ve Doğu Ticaret Yolları," *Tarih İncelemeleri Dergisi*, III, çev. Necmi Ülker, Bornova-İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1987, s. 141-57.

⁸ İnalcık, *The Ottoman Empire...*, s. 135-6.

⁹ Jean de la Forest'e verilen 1536 Kapitülasyonları ile ilgili bilgiler için bkz. Mübahat Kütükoğlu, *Osmanlı-İngiliz İktisadî Münasebetleri*, I, (1580-1838), Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1974, s. 8 d.n. 11; İnalcık, "İmtiyâzât," s. 1181; Kurat, *a.g.e.*, s. 3, 104; İnalcık, *The Ottoman Empire...*, s. 137; Metin için bkz. Erim, *ay. yer.*; Kurat, *a.g.e.*, Ek. no. 1. s. 179-80; Ali İhsan Bağış, *Osmanlı Devletinde Gayri Müslimler*, Ankara, Çağ Matbaası, 1983, s. 4 d.n.11.

¹⁰ Krş. Kurat, *a.g.e.*, s. 34-5 ve İnalcık, "İmtiyâzât," s. 1184.

¹¹ Kurat, *a.g.e.*, s. 32 d.n.2, s. 36 d.n.1 s. 37-41; Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 13; EK-I *Ahidnâme*'nin metni. Bu *ahidnâme* önce A. Jenkinson, 1553 yılında ilk defa olarak, I. Süleyman'dan Halep'de bir *nişân-ı hümayun* almış, yalnızca İngilizce tercümesi zamanımıza kadar gelen bu ticaret izninden yararlanmadığı anlaşılmaktadır. İngilizce metin için bkz. Kurat *a.g.e.*, s. 10'dan naklen: "The safe conduct or priviledge given by Solyman the great Turke, to master Anthony Jenkinson at Aleppo in Syria in the yeere 1553" Richard Hakluyt, *The Principal Navigations, Voyages, Traffiques and discoveries of the English Nation*, V, Glasgow, 1903, s. 109-110; Metinle ilgili bibl. için bkz. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 21 d.n.69; Osmanlı İmparatorluğunda resmi İngiliz ticaretinin başlaması için bkz. Susan Skilleter, *William Harborne and the Trade with Turkey: A Documentary study of the first Anglo-Ottoman Relations*, London, 1977.

kazanması yanında Osmanlı devleti ile İngiltere arasındaki ilişkileri düzenleyen ve sonraki gelişmelere temel teşkil eden bir belge olması bakımından çok önemli bir vesika mahiyetindedir. Ayrıca, bu kapitülasyonlar sonucu Osmanlı ülkesinde serbest ticaret hakkı elde etmiş olan İngiltere ile Fransa arasındaki, zaten var olan, rekabetin büyük boyutlar kazanmasına ortam hazırlanmış oldu¹².

XVI. yüzyıldan itibaren batı Avrupa devletleri de merkantalizm prensiplerine ağırlık vererek, kendi devlet politikalarında ekonomi ve ticarete önem vermeğe ve milli ekonomi yolunda dev adımlar atmağa başlamışlardır. İngiltere, Fransa ve Hollanda'nın öncülük ettiğini gördüğümüz merkantalizm ileride bu devletlerin sanayi devrimine girmelerini ve bu alanda ilerlemelerini sağlayacaktır. Bu devletler ticarî faaliyetlerini geniş alanlara yayarak güçlü hale gelecek ve bu durum onların kendi sömürge imparatorluklarını sağlamakta yardımcı olacaktır¹³. Diğer yandan, ticarete yatkın olmayan, sadece yönetim ve toprak elde etme politikasında başarılı olan Osmanlı devlet adamları ticaret ve ekonomi işlerini tebalaları olan Yahudi, Ermeni ve Rumlara bırakmışlardır. Ancak, ticareti destekleyen Osmanlılar, gümrük vergisi almak suretiyle devlet hazinesine büyük gelirler elde etmekle kalmıyor aynı zamanda kendi ülkelerindeki mevcut ticaret merkezlerinin canlı kalmasına, üretimin artmasına ve ticaret yolları üzerindeki merkezlerin gelişmelerini sağlamakta yetiniyorlardı¹⁴.

Osmanlı ülkesi ile Akdeniz çevresi arasındaki dış ticaret uzun süre Venedik ve Cenevizlilerin kontrolü altında kaldıktan sonra XVI. yüzyılın ortalarına doğru Akdeniz'deki ticaretin ağırlığı Osmanlı devletine yaklaşan Fransızların eline geçmiş, Fransız tüccarı ve devlet temsilcileri Osmanlı ülkesinde en fazla hoş görülen ve sempati duyulan bir millet haline gelmişti¹⁵. Ancak, 1580 de İngiltere'ye *Ahidnâme-i Hümayun* verilince durum değişmiş, bu ilişki yalnızca ekonomik ve ticari yönden değil siyasi yönden de her iki devlete faydalar sağlamıştır. Osmanlı devletinin 1578 ile 1590 yılları arasında İran'a karşı, 1593 ile 1606 yılları arasında da Avusturya'ya karşı giriştikleri askeri ve siyasi mücadelelerde çok ihtiyaç duydukları harp araç ve gereçlerinin imalinde gerekli olan malzemeleri İngilizlerden sağlamışlardır¹⁶. Esasen Osmanlıların takip ettikleri kapitülasyon politikalarının malî ve siyasi olarak iki amaca yönelik olduğu kabul edilmiş bir keyfiyettir. Yabancı devletlere tek taraflı olarak bahsettikleri kapitülasyonların sonucu olarak ihraç ve ithal mallarından gümrük vergileri almak suretiyle hazineye gelir sağlamak ve kendi çıkar ve politikalarına yardımcı olacak batılı merkantalist devletlerden yarar sağlamak ve gerektiğinde onları birbirlerine karşı kullanmaktı¹⁷.

¹² Geniş bilgi için bkz. Kurat, *a.g.e.*, s. 104-117.

¹³ Hubert Deschamps, *Sömürge İmparatorluklarının Sonu*, İstanbul, Hilal Matbaacılık Kol. Şti., 1975, çeş. yer.

¹⁴ N. Ülker, *a.g.tez.*, s. 29-32 ve 311'de Osmanlı Devleti'nin İzmir limanını geliştirme gayretleri ve Anadolu ticaretinin canlı halde tutulmasına yönelik tutumları özetlenmiştir. Bkz. Suraiya Faroqi, *Towns and Townsmen of the Ottoman Anatolia: Trade, Crafts and Food Production in an Urban Setting, 1520-1650*, London, Cambridge University Press, 1984, s. 288-95.

¹⁵ Kurat, *a.g.e.*, s. 34-35.

¹⁶ Vernon J. Parry, "Osmanlı İmparatorluğu, 1566-1617", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IV, çev. N. Ülker, Borna-İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1988, s. 171-2. XVI. yüzyılın sonlarında Osmanlıların İran ve Avusturya'ya karşı giriştikleri harplerde büyük ölçüde savaş malzemesine ihtiyaç duymuşlardır. İngilizler bu malzemeleri temin ederek Osmanlıları rahatlatmışlardır. Getirilen malzemeler şunlardır: Kalay, kırık çanlar, metal heykeller, demir, çelik, bakır, kurşun, tüfekler, kılıç demiri, kükürt, güherçile ve barut...

¹⁷ Halil Inalcik, *The Ottoman Empire...*, s. 133-39; Aynı yazar, "The Economic Mind and Aspects of the Ottoman Economy," *Studies in the Economic History of the Middle East*, ed. M.A. Cook, London, Oxford University Press, 1970, s. 207-18; Aynı yazar, "İmtiyâzat," s. 1179-89; Kurat, *a.g.e.*, s. 41.

Osmanlı padişahı III. Murad'tan Mayıs 1580 tarihinde bir *ahidnâme* ile serbest ticaret hakkını aldıktan sonra, İngiliz tüccarı Kraliçe Elizabeth'e (1553-1603) müracaat ederek 1555'de kurulmuş olan "The Moscovy Company" örneğinde olduğu gibi, 1581'de yeni bir "The Levant Company" veya "Turkey Company" kurmağa muvaffak olmuşlar ve İngiltere kraliçe veya krallarının desteğindeki bu kumpanya aracılığı ile doğu Akdeniz bölgesinde 1825 yılına kadar ticarî faaliyetlerini sürdürmüşlerdir¹⁸.

İlk kapitülasyondan sonra III. Murad ile İngiltere kraliçesi Elizabeth arasında çeşitli yazışmalar olmuştur. Osmanlı tahtına III. Mehmed (1595-1603) geçince İngiltere ile yapılmış olan antlaşmalar teyit edilmiş ve 1601'de ise bazı yeni hükümleri ihtiva eden bir kapitülasyon verilmiştir¹⁹. Bu kapitülasyon İngiliz tüccarının Osmanlı ülkesindeki hakları ve faaliyetlerini köklü bir biçimde tekrar düzenlemiş, İngiltere ve Osmanlı devletleri arasındaki ekonomik ve siyasi ilişkilerin hemen hemen temelini oluşturan bir vesika mahiyetini almıştır²⁰. Bu *ahidnâme* ile İngilizler Osmanlı devlet adamlarının nazarında güvenilir bir millet olmuş, ticarî ve siyasî işler konusunda Fransızların seviyesine, hatta daha da üst düzeyde iyi muamele görür olmuşlardır.

1675 yılına kadar her yeni padişah döneminde İngiliz kapitülasyonları kolayca yenilenmiş, gerekli yeni maddeler eklenmiştir. 1675 ahidnamesi Osmanlı devletinin İngilizlere verdiği kapitülasyonların sonucusu olup, gelecek padişahlar tarafından onaylanacaktır²¹. Daha sonraki dönemlerde 1809 Kal'a-i Sultaniye ve 1838 Balta Limanı antlaşmalarıyla karşılıklı görüşmelere dayalı antlaşma yapma dönemi başlayacaktır²².

III

OSMANLI BELGELERİYLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER VE BELGE ÖZETLERİ

Bu bölümde, ilgilendiğimiz ve konumuzun esasını teşkil eden 42 adet eski yazılı belgelerle ilgili genel bilgilerin yanında, XVII. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan ticarî problemleri ve sebepleri, belgelerin kronolojik sırasına göre düzenlenmiş özetleriyle birlikte verilecektir.

İngilterinin İstanbul'daki ilk temsilcisi, kendisine 1580 kapitülasyonları verilmiş olan İngiliz tüccarı William Harborne kabul edilmiştir²³. İngiliz elçilerinin İstanbul'daki görevleri iki amaca yöneliktir. Bunlardan ilki, kraliçe tarafından diplomatik görevi yürütecek yetkilere sahip olarak İngiliz menfaatleri doğrultusunda siyasî faaliyette bulunmak, ikincisi ise, Le-

¹⁸ Geniş bilgi için bkz. Alfred C. Wood, *A History of the Levant Company*, London, Oxford University Press, 1935 çeş. yer. (Kıs. *The Levant Company...*)

¹⁹ Bkz. Ek II.

²⁰ Kurat, *a.g.e.*, s. 90; Wood, *a.g.e.*, s. 29.

²¹ Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 32; Inalcik, "İmtiyâzât," s. 1185. Yazar bu durumu şöyle ifade eder: "In *djûmâdâ II* 1086/September 1675, during the embassy of John Finch, a new capitulation was drawn up embracing all the earlier privileges and the *khatt-i sherîf*s granted over the years."; J.C. Hurewitz, *Diplomacy in the Near and Middle East: A Documentary Record, 1535-1914*, Princeton-New Jersey, D. Van Nostard Company, Inc., 1956, s. 25.

²² Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 33.

²³ Kraliçe Elizabeth Harborne ile ilgili verdiği 1582 tarihli belgede onun için: "Our true undoubted orator, messenger, deputie and agent at the sultan's court." tabirini kullanmış, "elçi" veya "Her Majesty's Ambassador" tabirini kullanmaktan çekinmiştir. Wood, *The Levant Company...*, s. 12; Parry, *a.g.e.*, s. 170; A.C. Wood, "The English Embassy at Constantinople, 1660-1762," *The English Historical Review*, XL (July 1925), s. 533. (Kıs. "The English Embassy...").

vant Kumpanyası tarafından maaşı ödenen bir ticaret ajanı olarak ticarî işleri düzenlemek ve İngiliz tüccarının haklarını korumaktı²⁴. İngiliz elçileri Osmanlı devletinin dostu olan kraliçe veya kralın vekili durumunda olan görevliler olmaları sebebiyle Osmanlı hükümetinden daima, dostluk, bağlılık ve iyi münasebetler devam ettiği sürece, onlara itibar edilip iyi muamele ediliyordu²⁵.

Defterde o,18 ve 41. sayfalardaki *Nışan-ı Hümâyûn* yani elçilerin yetkilerini gösteren *berâ'at*lar haricindeki vesikaların hepsi, Osmanlı devletinin İngilizlere verdiği kapitülasyonların ihlâl edildiğini gösteren, İzmir İngiliz konsolosunun durumu İstanbul'daki İngiliz elçisine bildirmesi üzerine, bu elçinin vaziyeti Osmanlı hükümdarına *arz-ı hâl* ile bildirmesine karşılık olarak İzmir'de bulunan ilgililere, genellikle İzmir kadısına, İstanbul'dan yazılan *hük-m-i hümâyûn*, veya *emr-i şerîf* şeklindeki padişah emirleridir. İstanbul'da ikamet eden İngiliz elçileri, Osmanlı devlet yetkililerinin *Ahidnâme-i Hümâyûn*'a aykırı hareket ettikleri ve kendilerine bahşedilen kapitülasyonların esas tutularak hareket edilmesinin sağlanmasını "...hilâf-ı ahidnâme-i hümâyûn rencide olunmamak bâbında emr-i şerîf(im) rica etmeğin..." ifadesiyle rica etmişler, Osmanlı padişahı veya onun adına görev yapan üst düzey bürokratları da *ahidnâme-i hümâyûn* doğrultusunda hareket etmeleri için ilgilere emirler göndermişlerdir.

İngiliz Devlet Arşivlerinde bulunan ve bu çalışmamızın esasını teşkil eden belgeler kronolojik bir sıraya konularak aşağıda özetleri verilmiştir.

1 — (Bel.II). 1675 Eylül'ünde İzmir, Manisa, Bergama, Ayasuluk (Selçuk) yolu üzerinde bulunan kadılara, *kethüda yerler'e*²⁶ *yeniçeri serdar*'larına²⁷ ve vilayet ayanlarına hitaben yazılmış olan bu padişahın yüce buyruğunda (*tevki-i refi-i hümâyûn*): İngiliz elçisi Sir John Finch (1672-81)'in²⁸ Osmanlı padişahının sarayına²⁹ arzuhal gönderdiği, İzmir'deki konsolos, tüccar ve İngiliz görevlilerinin tehlikeli ve emin olmayan yerlerde korunmalarının istendiği ifade edilerek, kendilerine hücum edilmemesinin, emin olmayan bölgelerden emniyet içinde geçebilmelerinin sağlanmasına yönelik bir padişah emri rica edildiği bildirilmiştir. Osmanlı padişahı IV. Mehmed (1648-87) İngilizlerin *ahidnâme* ve *amân* üzere Osmanlı ülke-

²⁴ Wood, "The English Embassy..." s. 533; Wood, *The Levant Company...*, s. 12-3; Kurat, *a.g.e.*, s. 48.

²⁵ Belge XXIX'da ve *ahidnâme*'lerde kullanıldığı şekliyle bize açık bir fikir verir: "...İngiltere kralı devlet-i aliyyemin sadakat üzere dostu olmağa yedlerinde olan *ahidnâme-i hümâyûn*'numun dâima mazmûn-ı münifi ile amel olunub minbâ'd *ahidnâme-i hümâyûn* ve işbu *emr-i şerîf*ime muhalif kimesneye iş ettirmeyüb şöyle bilesin..."; Ayrıca, ilgili belgelerde adları geçen İngiliz elçilerinin hayatlarıyla ilgili bilgi için sırasıyla bkz. Wood, *The Levant Company*, Sir Finch için: s. 128 d.n.4; James, Lord Chandos için: s. 129 d.n.1; Sir Trumbull için: s. 130 d.n.4; Lord Paget için: s. 131 d.n.4; Sir Sutton için: s. 132 d.n.1.

²⁶ Yeniçerilerin bulunduğu yerel hükümet ile Ocağın işlerini düzenleyenlere verilen addır. Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 552; İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti Teşkilâtından Kapıkulu Ocakları*, I ve II, Ankara, 1943-1944, çeş. yer.

²⁷ Yeniçeri Ağa'sı tarafından kaza gibi küçük yerlere atanan yeniçerilerin en büyük amirleri için kullanılan bir tabirdir. Yeniçeri Serdarı da denilen serdarların görevi, bölgelerdeki askeri teşkilatın kontrolünü sağlamaktır. Bunlar aynı zamanda buldukları yerlerdeki gönüllülerin ve gönüllü yeniçerilerin de amiriydiler. Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 181; Midhat Sertoğlu, *Resimli Osmanlı Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1958, s. 344-5; Uzunçarşılı, *a.g.e.*, I, (1943), s. 327-31.

²⁸ Osmanlı sarayından gönderilen evrakta, dost Hıristiyan ülkesinin elçilerinin adlarından sonra genellikle "Hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr" tabiri kullanılırdı. Bunun anlamı şudur: Dost ülkenin elçisi Hıristiyan olduğu için dinen yanlış yolda olduğuna inahılırdı. "Dileğimiz, Allah onun sonunu hayırlı kılsın" yani "Müslüman olup doğru yolu seçerek cennete gitsin" düşüncesini dile getiren bu tabir, iyi dilek ifadesidir. P.R.O. S.P./334 numarasız (o) sayfa satır 2 ve diğerleri; İ.H. Uzunçarşılı, *a.g.e.*, çeş. yer.

²⁹ Belgelerde kullanılan *dergâh-ı muallâ*, *südde-i saadet*, ve *dergâh-ı âli* tabirleri Osmanlı padişahının sarayı anlamına kullanılmıştır.

sinde bulduklarını "hilâf-ı şer'-i şerif" yani İslam kanunlarına göre İngilizlerin şahıslarının, silahlarının ve davalarının emniyetinin sağlanması gerektiği ve bu hususun *ahidnâme*'de kayıtlı olduğu hatırlatılarak İzmir'deki Osmanlı yetkililerinden vâki şikayetlerin giderilmesi yolunda tedbir almaları emredilmiştir.

2 — (Bel.I). 1678 Nisan'ında Osmanlı padişahı adına verilen bu *Nişân-ı şerif*'de İzmir ve ona bağlı iskelelerde İngiliz konsolosu olan Paul Rycout (1667-77)'nın görevden alınıp yerine William Raye (1677-1703)'in İngiliz elçiliği tarafından yeni konsolos olarak tayin edildiği Osmanlı hükümetine bildirilip, bu konsolos için *berât-ı şerif*³⁰ ricasında bulunulduğu ifade edilmektedir. Bu vesika yeni konsolosa verilen *Nişân-ı Hümâyûn* olup, konsoloslara verilen hakları, yetkileri ihtiva eden bir muafiyet *berâtı*'dır. Başka bir deyişle, *ahidnâme-i hümâyûn* (kapitülasyonlar) gereği konsolosun hakları, muafiyetleri, donukluzmazlığı ile ilgili olağan bir imtiyaz belgesidir.

3 — (Bel. IV). Mayıs 1680 tarihli İzmir kadısına gönderilmiş olan bu padişah buyruğunda: İngiliz elçisi John Finch'in saraya arzuhal gönderip, ticaret malı olan *kırmız*'ın³¹ *mizâniye resmi*³² eskiden beri malı satın alanlardan alınmakta iken, şimdi İzmir'de mizancı olanlar kapitülasyonlara aykırı olarak satanlardan da talep etmekte olduklarını bildirip, *ahidnâme* hükmüne uyulması hususunda *emr-i şerif* gönderilmesini padişahıtan rica etmiştir. Konu ile ilgili bilgileri ihtiva eden bu belgede İzmir kadısından *ahidnâme* hükümlerine uyularak hareket etmesi emredilmiştir.

4 — (Bel. V). Nisan 1682 tarihli İzmir kadısına gönderilmiş olan bu padişah buyruğunda: Elçi James, Lord Chandos (1680-7) saraya arzuhal gönderip, eskiden beri tüccarın İzmir'e getirdikleri ipeğin kanun gereği gümrüğünü *emin*'lere³³ ödeyip *edâ tezkereleri*³⁴ aldıktan sonra *refl(iyye)*³⁵ adı altında bir vergi istenmez iken şimdi İzmir'de gümrük emini Hüseyin'in hırslı davranıp, geçmiş senelerin de *refl* gümrüğünü talep ettiği, âdete ve kapitülasyonlara aykırı olan bu durumu padişah'a sunmuş ve *ahidnâme* gereği hareket edilmesinin sağlanması için *hükm-i hümâyûn* gönderilmesini rica etmişti. Elçinin bu isteği kapitülasyon hükümlerine uygun bulunarak İzmir kadısına *ahidnâme* hükümlerinin uygulanması konusunda emir gönderilmiştir.

³⁰ Sultan tarafından verilen bir emirdir. Aynı anlama gelen Türkçe ve diğer dil kökenli kelimeler şunlardır. Türk. biti, yarlıg, buyruldu, Arap. berât, emr, hüküm, tevkîc, menşur, misâl, irâde, Far. fermân, nişân. Geniş bilgi ve bib.için bkz. L. Fekete, "Berât," *Encyclopedia of Islam*, IV, new. ed., Leiden, E.J. Brill, 1960, s. 1170-71; Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 205.; İ.H. Uzuncarşılı, "Berât," *İ.A.*, 2, s. 523-4.

³¹ Küçük bir cins böcekten çıkan ve güzel kızıl renk veren bir çeşit boya. Kırmızı böceği, bu boyayı veren böcektir. Ayrıca, bu rengin taklidi olan bir çeşit madeni boya (*humz-ı antimon*) anlamına gelir.

³² Gümrüklere gelip tartulan mallardan alınan vergi hakkında kullanılan bir tabirdir. Gelen mallar kantar denilen tartı aletiyle tartıldığı için alınan vergiye bu ad verilmiştir. İhtisap, bağ gibi mizaniyye (kantariyye) dahili vergilerdendir. Asıl gümrük resmi, âmediyye, reftiyye, mastariyye veya mürüriyye adları ile anılırdı. Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 161; E. Wiedemann, "Mizân," *İ.A.*, 8, s. 375-86; N. Ülker, *a.g.tez.*, s. 159 d.n.43, 44.

³³ Gümrük emini, İzmir limanına gelen-giden ticarî malların gümrüklerini toplayan baş gümrükçüdür. Emin (Arap.) güvenilir kişi anlamına gelir. Bkz. B. Lewis, "Emin," *E.I.*, II, s. 695-6; Pakalın, *a.g.e.*, I, 525-6.

³⁴ Bu tabir, kanunen yapılması lazımgelen bir vazifenin görüldüğüne dair verilen kağıtlar hakkında kullanılırdı. Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 501.

³⁵ Ülke dışına çıkan mahsul ve mamullerden alınan gümrük resmi yerine kullanılan bir tabirdir. *Reftiyye* Farsça çıkmak anlamına gelen reften'den üretilmiştir. Ülkeye getirilen mallardan alınan gümrük resmine de *âmediyye* (Far.kök *âmeden*) denilirdi. Tanzimattan (1839) sonra *reftiyye* yerine ihracat, *âmediyye* yerine ithalat tabirleri kullanılmıştır. Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 22.

5 — (Bel. VI). 3. Haziran 1685 tarihli İzmir kadısına gönderilen bu padişah buyruğunda: İngiliz elçisinin saraya bir arzuhal gönderip, Halep, Mısır ve Osmanlı ülkesinin diğer merkezlerinde kapitülasyonlar gereği İngiliz tüccarının ticarî mallarından % 3 akçe gümrük vergisi alınagelmekte iken, İzmir gümrük emininin İngiliz tüccarından kapitülasyonlara aykırı olarak fazla vergi isteyip tüccarı rahatsız etmiş olduğunu bildirip verilmiş olan *ahidnâme*'lere uyulmasını, Fransız ve Hollandalı tüccardan alındığı gibi % 3 vergi alınması yolunda padişahтан *hük-m-i hümâyûn* rica etmiştir. Bu istek ve durum kapitülasyonlara uygun bulunarak İzmir kadısına gereği gibi hareket edilmesi için emir yazılmıştır.

6 — (Bel. VII). Ocak 1686 tarihli İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: İngiliz elçisi saraya bir arzuhal gönderip, kapitülasyonlar gereği, ticarî mallar için İngiliz tüccarının ödediği % 3 vergiden fazla olarak *kâtip* ve *hüddâm* (hizmetliler) *harcı*³⁶ adı altında % 4,5 akçe talep edildiğini bildirip, Fransızlara verilmiş olan kapitülasyon maddeleri, İngiliz tüccarı için de geçerli olmak üzere verilmiş olan kapitülasyonlar gereği fazla vergi alınmaması ile ilgili *hük-m-i hümâyûn* rica etmiştir. Bu istek verilmiş olan *ahidnâme*'lere³⁷ uygun bulunarak, İzmir kadısına gereği gibi davranılmasının sağlanması için emir yazılmıştır.

7 — (Bel. VIII). Yine aynı yılın Mayıs ayına ait İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: İngiliz elçisi James, Lord Chandos orduda bulunan Osmanlı padişahına bir arzuhal gönderip, İzmir'de bulunan hancıların İngiliz tüccarından, kapitülasyonları ihlâl ederek, *avâid* ve *harç* adı altında akçelerini alarak onlara eziyet ettiklerini bildirip, bu durumun düzeltilmesini ve ayrıca ticarî mallardan % 3'den fazla vergi alınmamasını rica etmiştir. Durumun *ahidnâme*'ye ters olduğu tesbit edilerek, İzmir kadısına *ahidnâme*'ye göre hareket edilmesinin sağlanması konusunda *emr-i şerif* gönderilmiştir.

8 — (Bel. X). Yine aynı yılın Mayıs ayında merkezden İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Aynı elçinin orduda bulunan Osmanlı padişahına arzuhal gönderip, "...inâyet olunan 'ahidnâme-i hümâyûn mucebince verilen evâmir-i şerîf(im) mucebince 'amel olunub minba'd hilâfına vaz' ve hareket olunmamak bâbında emr-i şerîf(im)" verilmesini rica etmiştir. Kapitülasyonlar incelendiğinde padişahın Venedik, Fransa ve diğer Osmanlı padişahı ile dostluk üzere olan krallara verilen *Ahidnâme*'nin aynısı olduğu görülmüştür. Diğer bir deyişle, İngilizler diğer Hıristiyan devletlerinin tüccarı ile aynı seviyede tutulmuştur. *Ahidnâme* hükümlerinin aynen uygulanacağı konusunda İngiliz elçisine güvence verilmiş ve bu konuda İzmir kadısına emir yazılmıştır.

9 — (Bel. IX). Yine aynı yılın Temmuz ayında İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: İngiliz elçisi saraya arzuhal gönderip, Kaptan-ı Derya (Mısırlı) İbrahim Paşa'nın (1685-88) İngiliz gemilerinden *pişkeş* ve *hedâyâ* talebiyle kapitülasyonları ihlâl ettiğini bildirmiştir. Durum incelendikten sonra *ahidnâme* gereği hareket edilmesi hususunda emir yazılmıştır.

10 — (Bel. XV). Yine aynı yılın Ekim ayında İzmir kadısına gönderilmiş olan padişah buyruğunda: İngiliz elçisi saraya arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının ticarî eşyalarının hepsinden % 3 gümrükten başka herhangi bir vergi alınmayacağı kapitülasyonlarda kayıtlı ol-

³⁶ *Harç-ı kitâbet*, *harç-ı hademe* ve *akça farkı* terimleri için bkz. Pakalın, *a.g.e.*, I., s. 35 ve 739.

³⁷ İngiltere tüccarından ticaretini yaptıkları bütün mallardan % 3 alınacağı 1601 *Ahidnâmesi*'nde kayıtlı olup bunun daha önce uygulandığına dair de "...mukaddema alınageldiği üzere yüzde üç akça gümrük verüb ziyâde vermeyeler." tabiri vardır. Bkz. Ek II.

masına rağmen, İzmir gümrükçülerinin İngiliz tüccarının getirdiği kalay ve kurşun'dan Fransız ve Hollandalı tüccardan alındığı gibi % 3 vergi ile yetinmeyip fazla talep ettikleri ve riyal gurusu³⁸ istediklerini, duruma müdahale edilmesini rica etmiştir. Bunun üzerine konu incelenerek, İngiliz tüccarından % 3'den fazla bir vergi alınmamasına dair İzmir kadısına emir gönderilmiştir.

11 — (Bel. XIV). Mart 1687 tarihli İzmir kadısına ve gümrük emini'ne yazılan padişah buyruğunda: İngiliz elçisi Sir William Trumbull (1686-91) saraya arzuhal gönderip, "Venedik keferesi melainine"³⁹ gitmesi yasak edilmiş olan palamut'un kendi ülkesi olan İngiltereye gitmesi hususunda *emr-i şerif* rica ederek, İngiliz tüccarının satın alarak depo ettikleri iki gemi yükü kadar olan palamutun İngiliz gemilerine yüklenmesine izin verilmesini rica etmiştir. Padişah durumu inceleyerek İngilizlere istedikleri izni ancak "Venedik melainine vermeyüp kendi vilâyetlerine götürmek" şartıyla izin vereceğini bildirip durumla ilgili olarak İzmir kadı ve gümrük eminine emir göndermiştir.

12 — (Bel. III). Ocak 1688 tarihli İzmir kadısına yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Trumbull'un saraya arzuhal gönderip, İstanbul, İskenderun, İzmir ve Kıbrıs gibi Osmanlı iskelelerine gelen İngiliz gemilerinin 300 akçe *selâmetlik resmi*⁴⁰ vereceği, fazlasının talep edilmeyeceği katipülasyonlarda (1675) kayıtlı olduğunu bildirmiştir. Ancak, İzmir *yeniçeri serdâr* ve *kollukçu*'ları İngiliz ticaret gemilerinden *postal bahâ* (ayakbastı parası?) ve diğer sebeplerle akçe talep ederek İngiliz tüccarını rahatsız ettiklerini ve bu durumun kapitülasyonlara aykırı düştüğünü arz ederek bu gibi keyfi hareketlerin önlenmesini rica etmiştir. Durum incelenmiş ve elçinin isteği haklı bulunarak İzmir kadısına *ahidnâme* doğrultusunda hareket edilmesinin sağlanması için emir yazılmıştır.

13 — (Bel. XIII). Yine aynı yılın Temmuz ayında İzmir'e tayin olunan *kapıcı başı*'larından⁴¹ Ahmed ve İzmir kadı naibine yazılan padişah buyruğunda: İngiliz elçisi saraya arzuhal gönderip, İzmir şehrinde meydana gelen büyük bir zelzele⁴² sebebiyle evlerin harap ol-

³⁸ Bu yıllarda riyal gurusu'nun değeri 80 akçe, esedî (arşanlı) gurusu ise 70 akçe idi. Bkz. 1675 *Ahidnâmesi* Ek III. Ayrıca, bu iki çeşit gurusu XVIII. yüzyıl başlarındaki değerleri ve açıklama için bkz. Necmi Ülker, "Emergence of İzmir as a Mediterranean Commercial Center for the French and English Interests, 1698-1740," *International Journal of Turkish Studies*, 4/1 (Summer 1987), s. 24-6.

³⁹ Bu sırada 1683-1699 yılları arasında Osmanlı İmparatorluğu bir tarafta, Avusturya, Venedik, Polonya ve Rusya diğer tarafta olmak üzere "Sacra Liga" (Mukaddes İttifak) harbi devam etmekte idi. Savaş halinde iken düşman devletlerle ticaret yapılması kesinlikle yasak olup *memâlik-i mahriye* (Osmanlı ülkesi) limanları bu devletlerin gemilerine kapalı tutulması normaldir. Geniş bilgi için bkz. İ. Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, III/1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basınevi, 1951, s. 470-607; Bu dönemde Osmanlı devleti ve Avusturya arasındaki İngiliz diplomasisi ve işleyişi hakkında bkz. Colin Joseph Heywood, "English Diplomacy Between Austria and The Ottoman Empire in the War of Sacra Liga, 1684-1699, with special reference to the Period 1689-1699," The University of London, yayınlanmamış doktora tezi, 1970. Karlofça barış görüşmeleri sırasında Osmanlı diplomasisi ve İngiltere'nin arabuluculuğu için bkz. Rifa'at A. Abou-El-Haj, "Ottoman Diplomacy at Karlowitz," *Journal of the American Oriental Society*, (Oct.-Dec. 1967), s. 498-512.

⁴⁰ *Selâmetlik resmi* veya akçesi, *müruriyye* demek olan bu vergi geçiş resmi olup, halk dilinde ayak bastı parası olarak kullanılırdı. Bu vergi Tanzimat'tan sonra kalkmıştır. Pakalın, *a.g.e.*, III, s. 153; Bkz. 1675 *Ahidnâmesi*, Ek III.

⁴¹ Topkapı Sarayı'nın kapıcılarının amiri ve üst düzey subayları için kullanılan bir tabirdir. Kapılardan birisi *Dergâh-ı âli* diğeri *Bâb-ı Hümayûn* olmak üzere iki kısımdı. Bkz. Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 167-9; İ.H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Devletinin Saray Teşkilatı*, Ankara, 1945, s. 396-407; İ.H. Uzunçarşılı, "Kapıcı," İ.A., 6, s. 201-2; R. Mantran, "Kapıdjı," *E.I.*, new ed. IV, s. 568.

⁴² 10 Temmuz 1688 tarihinde İzmir'de büyük bir deprem olmuştur. Geniş bilgi için bkz. N. Ülker, *a.g.tez.*, s. 43-53.

duğundan bahisle, İzmir'de oturan İngiliz konsolosu, tüccar ve sair reayanın paraları, eşyaları, hâne ve mahzenlerinde bulunan erzaklarına kimsenin müdahale etmemesi hususunda tedbir alınarak yardımcı olunmasını ve İngilizlerin para ve eşyalarına karışmak hususunda konsolosun yetkili olduğuna dair İzmir yetkililerine *hük-m-i hümâyûn* gönderilmesini rica etmiştir. Elçinin bu isteği uygun görülüp padişah adına İzmir'e gönderilen saray çavuşlarından Ali Çavuş'un İzmir'e vardığında felaketedelere yardım konusunda padişahın verdiği ferman gereği hareket edeceği bildirilmiştir.

14 — (Bel. XII). Aynı yılın Ağustos ayında İzmir'e tayin edilmiş olan saray kapıcı başısı Ahmed ve İzmir kadı naibine yazılan padişah buyruğunda: İngiliz elçisi saraya arzuhal gönderip, İngiliz bezirganlarının (tüccar) İzmir'de oturdukları evler için kiranın (bir yıllık?) tamamının peşin verildiğini, depremden sonra (10 Temmuz 1688 depremi) haneler oturulmaz hale geldiği için verilmiş olan kiranın geri kalan kısmının istendiği halde hane sahipleri tarafından iade edilmediğinden şikayetle evlerde oturmadıkları müddete ait kiranın geri alınması hususunda *emr-i şerif* rica etmiştir. İstek uygun görülüp İzmir kadılığı ve kapıcı başı Ahmed'e bu emir gönderilmiştir.

15 — (Bel. XVI). Yine aynı yılın Ağustos ayında İzmir kadı naibine ve İzmir gümrük emini'ne yazılan padişah buyruğunda: İngiliz elçisinin saraya arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının Osmanlı iskelelerinde ticaret yaptıkları sırada hiç bir kimse tarafından kendilerini *ahidnâme* dışına çıkıp rahatsız edilmemesi hususunda defalarca *emr-i şerif* verildiği halde, bazı huzursuzluklar yaratıldığından bahisle, ticaret merkezlerindeki Osmanlı yetkililerinin *ahidnâme*'ye göre hareket etmeleri hususunda tekrar *emr-i şerif* gönderilmesini rica etmiştir. Elçinin isteği kapitülasyonlar doğrultusunda uygun görülüp bu konuda gereği için tekrar İzmir'e emir yazılmıştır.

16 — (Bel. XVII). Mayıs 1693 tarihli İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: İngiliz krallığı vekillerinden İstafordiya (Stafford bölgesi) vilayetinde Bodser (Beaudesert) hakimi olan İstanbuldaki İngiliz elçisi Lord William Paget (1692-1702) saraya arzuhal gönderip, elçiler, konsoloslar ve diğer İngiltereliler oturdukları evlerinde kendilerinin ve adamlarının ihtiyaçları için üzümden sıra sıkıp şarap yapmak istediklerinde buna kimsenin engel olmaması gerektiği halde, yeniçerilerin ve diğer subaylardan kim olursa olsun bir istekte bulunmayıp bir şeylerini zorla almayıp zulüm etmemeleri hususunda *ahidnâme*'de kayıtlı madde olmasına rağmen,⁴³ İzmir'de bazı kimselerin İngilizlerin üzümçülerini tutup, ihtiyaçları için şarap yapmak üzere getirdikleri üzümlerden akçe talep edip üzümleri ellerinden aldıklarını ve darlığa sebep olduklarını bildirip kapitülasyonlara aykırı olarak haksız yere rahatsız edildiklerini ifade etmiştir. Bu hususun ve rahatsızlığın izâlesi hususunda *ahidnâme* gereğinin yerine getirilmesi için padişahтан *hük-m-i hümâyûn* rica etmişti. Konu incelendiğinde elçinin şikayetinde haklı olduğu ortaya çıktığından İzmir'deki ilgililere bu konuda emir gönderilmiştir.

17 — (Bel. XVIII). Temmuz 1683 tarihli Kaptan-ı Derya Helvacı/Palabıyık Yusuf Paşa (1692-94)'ya, İzmir ve Sakız kadılarına, civar kale dizdarlarına, gümrük eminlerine ve vilayet ayanlarına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, Cezayir, Tunus ve Trablusgarplı levendlerden bazıları İzmir ve Sakız'da İngiliz konsoloslarını, tüccar, tercüman,⁴⁴ simsar ve adamlarını şeriat kanunlarına ve kapitülasyonlara

⁴³ 1601 *Ahidnâmesi*, madde 9, 10.

⁴⁴ Cengiz Orhonlu, "Tercüman," *İ.A.*, 12/1, s. 180-1; Wood, *The Levant Company...*, s. 225-27'de dragomen (tercüman) hakkında kısa bir bilgi vererek, XVII. yüzyılda İzmir konsolosluğunda iki, 1793'e kadar da dört dra-

aykırı olarak birer bahane ile yakalayıp haksız yere paralarını aldıklarını, bununla da yetinmeyip kimini dövüp yaraladıklarını, kimini katlettiklerini, İngiliz tüccar ve adamlarına çeşitli eziyet ve zulüm yaptıklarını bildirip, padişahın *hük-m-i hümayûn* rica etmişti. Elçinin şikayetleri haklı bulunup İzmir'deki ilgili yetkililere bu emir yazılmıştır.

18 — (Bel. XX). Mayıs 1694 tarihli İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının İzmir'e getirdikleri Londra ve sair İngiltere çuka'sının⁴⁵ her *pastav*'ından gümrük için Royal gurus 80'er, Esedî gurus 70'er akçe olmak üzere kapitülasyonlar gereği 120'şer akçe vermeğe razılar iken, tüccarın İzmir'e getirdiği kumaş, kalay, kurşun ve diğer ticari malları Esedî gurus ve altın karşılığı satıp Riyal gurus almadıkları halde, kapitülasyonlar gereği gümrüklerini Esedî gurus olarak *pastav* başına 120 akçe ödemek istemişler ancak İzmir gümrük emini İngiliz tüccarından Royal gurus talep ederek huzursuzluk yarattığını padişaha bildirmiştir. Durum incelenerek *ahidnâme*'ye başvurulmuş ve elçinin isteği haklı bulunarak gereği için bu emir İzmir kadısına yazılmıştır.

19 — (Bel. XXI). Aralık 1695 tarihli İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngilizlere verilen kapitülasyonlara ters düşmesine rağmen bazı kimselerin *evâmir-i şerife* gönderip İzmir'deki İngiliz tüccarını rencide ettiklerini bildirip, kapitülasyonların hüküm ve şartlarının daima geçerli olmasını istemiş ve *ahidnâme*'ye ters düşen *evâmir-i şerif* ibraz edenlerin ellerinden alınıp kullanmalarına müsaade edilmemesinin sağlanması hususunda *hük-m-i hümayûn* rica etmiştir. Konu incelenip elçinin isteğinin yapılması için bu emir İzmir kadısına gönderilmiştir.

20 — (Bel. XIX). Mart 1696 tarihli padişah (II. Mastafa, 1695-1703) *Nişân-ı şerif*inde: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, padişahın tahta geçmesi sebebiyle *berâl*'ının yenileştirilmesini rica etmesi üzerine bu *Nişân-ı hümayûn* verilmiştir.

21 — (Bel. XII). Yine aynı yılın Mart ayında İzmir kadısı ve gümrük emini'ne gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiliz gemilerinin her zaman Osmanlı ülkesindeki limanlara gelip gitmesine ve alışveriş yapmasına ve kendi ihtiyaçları için zahire almaları hususunda *emr-i şerif* verilmiş iken halen İzmir'e gelen İngiliz gemileri ve yanlarında gelmiş olan *vardakosta*⁴⁶ gemileri için günlük narh üzerine kendile-

gomen çalışıldığını ifade eder. 1650'de İngiliz Levant Kumpanyasında 1. Dragomen'in 300, 2.nin 250, 3.nün 200 dolar yıllık ücret aldıklarını kayderer. XVIII. yüzyılın sonunda ise 1. Dragomen'in 1800 dolar aldığını yazmaktadır. İstanbul İngiliz elçiliği dragomenleri için bkz. Wood, "The English Embassy...", "s. 539-40; Allen Cunningham, "Dragomanio: The Dragomans of the British Embassy in Turkey, "St. Antony's Papers, no. 11, Middle East Affairs, no. 2 ed. by A. Hourani, London, Chatto and Windus, 1961, s. 81-100.

⁴⁵ N. Ülker, *a.g. tez.*, s. 125-6 ve s. 169 d.n. 188, 189, Evliya Çelebi Londra çuka'sından söz eder. XVII. yüzyılın ikinci yarısında yaygın olarak kullanılan *broad cloth*'un eni döneme göre 50-63 *inch* (1 *inch* = 2,5 cm.) olarak değişirdi. Bir top İngiliz kumaşının uzunluğu XVI. yüzyıldan XVII. yüzyıla kadar olan sürede artmış, 1700 yılına kadar uzunluğu ortalama 40 yarda (1898'de 1 yarda = 91,4399 cm.)'ya kadar çıkmıştır. Bu uzunluk XVIII. yüzyılın sonuna doğru 50 yarda'ya varmıştır. Bkz. Ralph Davis, *Aleppo and Devonshire Square: English Traders in the Levant in the Eighteenth Century*, London, Macmillan, 1967, s. 96, 99; XVIII. yüzyılda Levant'a ihraç edilen üç türlü kumaş vardı. 1-Londra veya Reds (en ucuz) 2-Mezo-Londrines, fangot (orta kalite) 3-Astracans veya half-drabs. Bilgi için bkz. R. Davis, *a.g.e.*, s. 100-101; Belgelerde geçen *pastav* veya *pastov* parça kumaş anlamında kullanılmıştır. Bkz. J.C. Hurewitz, *a.g.e.*, s. 30-31 Madde LXII ve XLIII.

⁴⁶ Genelde sahil koruma ve muhafazasında kullanılan gemilere verilen addır. Bazen ticaret ve diğer gemileri korumak için de yanlarında giderlerdi. Fransızca, *Garde de côte*'den bozmadır. İngilizcesi ise *Coast guard*'dır. Bkz. Pakalın, *a.g.e.*, s. 583.

rine yetecek kadar peksimet verilmesi babında padişaktan izin rica etmiştir. İstek uygun bulunup gereği için İzmir kadısına bu emir yazılmıştır.

22 — (Bel. XXIII). Yine aynı yılın Mart ayında İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İzmir'de İngiltere konsolosluğuna tayin edilmiş ve görevde devam etmekte olan William Raye (1677-1703) için de, Osmanlı padişahının tahta culûsu sebebiyle yeniden *berât-ı şerif* verilmesini rica etmiştir. Bu belge ile, William Raye'in konsolosluk yetkileri ve Osmanlı padişahının emirleri doğrultusunda hareket edeceği ve himaye olunacağı bildirilmiştir.

23 — (Bel. XXIV). Aynı yılın Haziran ayında kaymakam vezir Osman Paşa'ya ve İstanbul kadısı Abdullah'a yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget *ordu-yı hümayûn'a* arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının Osmanlı ülkesine getirdikleri ve satın aldıkları bütün ticari malların gümrüklerini verip *edâ tezkeresi* aldıktan sonra, bazı yeni gümrükçüler bunu kabul etmeyip tekrar gümrük talep ettiklerini ve bunun kapitülasyonlara ters düştüğünü padişaha bildirmiştir. Keyfiyet incelendikten sonra elçinin isteği uygun görülüp bu emir yazılmıştır.

24 — (Bel. XXVI). Mart 1697 tarihli İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İstanbul, İskenderiye, Trablusşam, İskenderun ve ülkenin diğer iskelelerine gelen İngiliz gemilerinin satmak için dışarı çıkardıkları ticari eşyaların gümrüğünü verdiklerini, dışarı çıkarmadıkları eşya için gümrük vergisi vermediklerini ve bu hususun kapitülasyonlara uygun olduğunu, ancak İzmir gümrük emininin "içeride vergiye tâbi eşya vardır" diyerek gemileri arayıp tüccarı tâciz ettiğini bildirmiş ve kapitülasyonlara ters düşen bu durumun düzeltilmesi için emir rica etmiştir. Durum incelenerek elçinin şikayeti uygun bulunmuş, *ahidnâme* gereği "...gemileri yüklerin almadan aranmayub ve meta'larına bid'at ihdas olunmayup teaddileri men' ve def' olunmak babında..." *emr-i şerif* verilmiştir.

25 — (Bel. XXV). Yine aynı yılın aynı ayında İzmir kadısı ve vilayet ayanlarına ve işerlerine yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiltere tüccarının getirip-götürdükleri ticari mallara % 3 vergiden başka bir vergi vermemeleri hususu kapitülasyonlarda (1601) kayıtlı olduğu halde Osmanlı ülkesi iskelelerinde ek bazı vergi talepleriyle karşılaştıklarını ve buna engel olunmasını padişaktan rica etmiştir. İlgili *ahidnâme* incelendikten sonra elçinin isteği yerinde olduğu anlaşılıp *ahidnâme*'ye ters düşen *evâmîr-i şerîfe*'yi kullanan İzmir gümrük yetkililerinin ellerinden bu belgeler alınıp kullanılmamaları, ve *ahidnâme*'ye göre hareket edilmesi hususunda İzmir kadısına ve vilayet ayanlarına bu emir yazılmıştır.

26 — (Bel. XLII). Nisan 1697 tarihli *nişân-ı şerif*'de, elçi William Paget'in saraya arzuhal gönderip, Sakız adasına tercüman olarak tayin ettiği Dominiko Modini *berâl*'siz olduğu için adı geçene padişaktan *berât* vermesini rica etmiş olup bu *berât* belgesi bunun üzerine verilmiştir.

27 — (Bel. XXXIV). Ekim 1697'de İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İstanbul, Halep, Sakız, İzmir ve ülkenin diğer yerlerinde İngiliz tüccarının ticaret malları için bir yerde gümrük verdikten sonra başka bir vergi vermemeleri hususu kapitülasyonlarda kayıtlı iken halen İzmir gümrük emini kapitülasyonlara aykırı hareket edip İngiliz tüccarından ve gemilerinden zorla akçe alıp onları rahatsız ettiğini bildirip *ahidnâme* şartlarının uygulanmasını istemişti. Bunun üzerine durum incelenerek elçinin isteği uygun bulunmuş ve gereği için bu emir yazılmıştır.

28 — (Bel. XXIX). Aralık 1697'de İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiliz konsolosluğu ve ona bağlı olan yerlerin bezirganları, adamları, tercümanları, simsarları Osmanlı ülkesine ticaret ve kefalet hususunda şer'i hüküm gerektiğinde, isterlerse kadıya gidip *sebt-i sicil* ettirerek hüccet alabilecekleri, daha sonra anlaşmazlık vukubulduğu takdirde, yalancı şahitlere değil, almış oldukları *kadı hücceti*'ne göre hak talep etmeleri konusunun *ahidnâme*'de kayıtlı olduğunu bildirerek bu konuda *emr-i şerif* rica etmiştir. Elçinin isteği uygun bulunup bu emir İzmir kadısına yazılmıştır.

29 — (Bel. XXX). Yine aynı yıl ve ayda İzmir kadısına, gümrük emini'ne, voyvodasına hitaben yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiltere kralı Osmanlı devleti ile "dostlukta sabit kadem" olmakla bolluk olduğu yıllarda İngilizlerin İzmir, Selanik ve diğer iskelelerden her sene, % 3 gümrük vergilerini vermek şartıyla, ikişer gemi incir ve üzüm almalarıyla ilgili *ahidnâme*'ye uygun olarak bu yıl İzmir iskelesinden üzüm ve incirden hangisinden isterlerse 5'er bin kantar⁴⁷ almak istediklerinde bu duruma ilgililerin engel olmamaları konusunda izin rica etmiştir. Elçinin isteği uygun görülüp bu emir yazılmıştır.

30 — (Bel. XXVII). Yine aynı yıl ve ayda, İzmir kadısına hitaben yazılan padişah buyruğunda: Elçi Wilam Paget saraya arzuhal gönderip, İzmir'de olan İngiliz konsolos, tüccarı ve gemicilerinin ihtiyaçları için kendilerine ait fırınlarda ekmek ve peksimet pişirmek istediklerinde bu şehirdeki ilgililerin bu keyfiyete engel olduklarını bildirip bu konuda *emr-i şerif* rica etmiştir. Bu şikayeti uygun gören padişah İngilizlerin İzmir'de ihtiyaçları için ekmek ve peksimet pişirmeleri konusunda İzmir kadısına bu *emr-i şerif* yazılmıştır.

31 — (Bel. XXVIII). 26 Aralık 1697 tarihinde İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget Edirne'deki *divân-ı hümâyûn*'a arzuhal gönderip, İzmir konsolosunun hizmetinde olan Kosta-oğlu Dimo, Dimo-oğlu Petro, Petro-oğlu Yovan, Miho-oğlu Yorgi ve Asvil-oğlu Mihâl adlarındaki beş adet hizmetkarların *cizye* vergisinden muaf tutulmaları hususunda *emr-i şerif* rica etmiştir. Elçinin isteği uygun görülüp, İzmir kadısına bu emir gönderilmiştir.

32 — (Bel. XXXII). Nisan 1698'de Kaptan-ı Derya Mezemorto Hüseyin Paşa (1695-1701)'ya İzmir kadısına, Akdeniz kıyılarındaki kadılara hitaben yazılmış olan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiltere kralı hizmetindeki tayfaların arasında düşmanlık olup, denizde gemileriyle birbirlerine karşı mücadele yaptıklarında Osmanlı kalelerinin menzilleri dışında çatıştıklarında, ticaretle ilgili devletlerin elçileri toplanmış, aralarında anlaşarak sınır çizilmiş olup, aralarında savaş yapmamaları hususunda padişah emri verilmiş, ancak mücadelenin önlenemediğini bildirmişti. Elçi eskiden bu konuda der yada nasıl hareket ediliyorsa devam etmesini ve tüccar gemilerinin emniyetinin sağlanarak *ahidnâme* gereği ticaretin eskiden olduğu gibi devam etmesine dair *emr-i şerif* rica etmiştir. Durum incelenip, denizde sınır tayin edilmesi *ahidnâme*'ye ve eski âdete ters düştüğü ve ticareti engellediği için bu konuda çıkmış olan emre karşı gelinmemesinin sağlanması için bu emir yukarıdaki ilgililere gönderilmiştir.

⁴⁷ 44 eski okka'dan (56, 41 kg.) ibaret olan ağırlık ölçüsüne kantar denilirdi. Bu miktar bazı yerlerde değışirdi. Pakalın, *a.g.e.*, II, s. 161; İnalçık, *The Ottoman Empire...*, s. 22'de kantar'ı 56,449 kg. olarak verir. Vedat Eldem, *Osmanlı İmparatorluğunun İktisadi Şartları Hakkında Bir Tetkik*, İş Bankası Yayınları, 1970, s. 322'de İnalçık'ın verdiği 56,449 kg.'ı verir.

33 — (Bel.XXXI). Nisan 1698'de Kaptan-ı Derya Mezemorto Hüseyin Paşa, ve İzmir kadısına hitaben yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İzmir'de Kasap Hızır Mahallesinde birkaç meyhane açıldığını, buralarda şarap ve arak(rakı) satıldığını, levendlerin ve diğer eşkiyanın buralarda toplandığını, adı geçen mahallede oturan İngiliz konsolosunun, tüccarın ve diğer İngilizlerin evlerine tecavüz ederek onları silahlarıyla yaralayıp mallarını yağma ettiklerini bildirip, İzmir'deki bütün yabancı konsoloslar toplanarak bu meyhanelerin kaldırılması ve yenilerinin açılmasına izin verilmemesi hususunda hemfikir olduklarını, bu nahoş durumun hemen düzeltilmesi hususunu padişaha arz ederek *emr-i şerif* ricasında bulunmuştur. Elçinin şikayeti haklı görülerek, bu konuda tedbir alınması üzere bu emir verildiği gibi saray çavuşlarından Ali Çavuş da İzmir'e konu ile ilgili olarak gönderilmiştir.

34 — (Bel.XXXIII). Mayıs 1698'de İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: İngiltere elçisi William Paget ordu-yı hümâyun'a arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının Osmanlı ülkesinde ticaretine devamlı % 3 vergilerini ödemekte kusur etmezler iken İzmir gümrük emini kapitülasyonları ihlâl ederek bu tüccardan yeni ek vergiler isteyerek onları rahatsız ettiğini bildirip "...hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyun rencide olunmamak babında" *emr-i şerif* rica etmiştir. Durum incelenerek *ahidnâme* hükümleri doğrultusunda hareket edilmesinin sağlanması hususunda İzmir kadısına bu emir gönderilmiştir.

35 — (Bel.XXXV). Yine aynı yılın aynı ayında İzmir kadısına hitaben yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget ordu-yı hümâyun'a arzuhal gönderip, Kanunî Sultan Süleyman devrinde İspanya, Portugal, Ankona, Çecilya, Florantin, Katalon, Flandre ve diğer *harbî* tüccarına⁴⁸ Osmanlı ülkesinde ticaret yapmaları için izin verilmiş olup, ancak bunların kapitülasyonları almış ve konsolosları olan ülkelerin bayrakları altında ticaret yapmaları uygun görülmüş ve bu husus onların seçimine bırakılmış olduğundan bahisle halen Ceneviz kalyonu kendi rızası ile İngiliz bayrağı altında İzmir'e geldiğinde diğer ülkelerin konsolosları bu duruma itiraz edip İngiliz konsolosunu rahatsız etmiş olduklarını bildirmiştir. Bu durumun İngilizlere verilen kapitülasyonlara uygun olduğu, Venedik bayrağından başka herhangi bir bayrak kullanılabileceği vurgulanarak bu konu ile ilgili İngiliz elçisinin isteği doğrultusunda İzmir kadısına bu emir gönderilmiştir.

36 — (Bel.XXXVI). Eylül 1698'de İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget ordu-yı hümâyun'a arzuhal gönderip, bir defa gümrüğü verilmiş olan ticarî mal ilgili limanda satılmayıp diğer bir limana götürüldüğü zaman, kapitülasyonlar (1601) gereği alınmış olan *edâ tezkereleri* geçerli olup, tekrar gümrük vergisi istenmemesi lazım gelirken, İzmir'de İngiliz tüccarı satın aldıkları kahvenin gümrüğünü ödeyip *edâ tezkeresi*'ni aldıkları halde, kahve gemiye yüklendikten sonra, gemi İngiltere'ye hareket etmeden önce İzmir kahve emini kapitülasyonlar hilafına gümrüğü verilen kahveden yeniden her bir *vuküyye*'si⁴⁹ için 5'er para *mîrî resmi* talep ederek kapitülasyonlara aykırı hareket ettiklerini padişaha bildirmiştir. Durum incelenerek elçinin şikayeti yerinde bulunmuş ve *ahidnâme* hilafına hareket edilmemesinin sağlanması hususunda İzmir kadısına bu emir yazılmıştır.

37 — (Bel. XLI). Haziran 1699'da İzmir kadısına yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, "İngiltere kralı devlet-i 'aliyye(miz) ile dostlukta sâbit kadem ve sadâkat ve ihlâsda râsih-i dem olmağla..." zaruret ve darlık olsun veya olma-

⁴⁸ Bkz. d.n. 52.

⁴⁹ Kıyye—Okka (400 dirhem)— 1, 283 kg. Bkz. Eldem, *ay.yer.*

şın İngiltere kralının mutfak ihtiyacı için İzmir iskelesinden her sene 2000 kile⁵⁰ pirinç satın alınıp İngiltereye götürülmesi için ricada bulunmuştur. Durum incelenerek, bu sene pirinç kıt değil ve bol miktarda üretildi ise kralın mutfağı için, bir senede iki defa olmamak ve % 3 vergisi ödenmesi şartıyla, 2000 kile pirinç gönderilmesi uygun görülerek bu *hük-m-i şerif* verilmiştir.

38 — (Bel.XL). Haziran 1699'da İzmir kadısına ve gümrük emimine gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İzmir'in yakınında olan Çandarlı'dan 5000 kile buğday satın alınıp İngiltere'ye nakledilmesi konusunda izin rica etmiştir. İstek uygun görülüp yalnızca senede bir defa olmak üzere İngilizlerin 5000 kile buğday satın almaları hususunda bu emir gönderilmiştir.

39 — (Bel.XXXVII). Kasım 1699'da İzmir kadısına yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, halen İzmir'de bulunan bazı yetkililer, kapitülasyonlara aykırı olarak, ellerinde bulunan ve Osmanlı maliyesi tarafından gönderilmiş olan emirlere dayanarak, İngiliz tüccarından ek vergi talebiyle rahatsız ettiklerini ifade ederek, kapitülasyonlara ters düşen bu gibi *emr-i şerif*'lerin İzmir yetkililerinin ellerinden alınıp daima *ahidnâme* hükümleri doğrultusunda hareket edilmesinin sağlanması hususunda *emr-i şerif* rica etmiştir. Elçi haklı görülüp, *ahidnâme*'ye muhalif *emr-i şerif* ellerinde bulunduranlardan bu belgelerin alınması için *hük-m-i şerif* gönderilmiştir.

40 — (Bel. XI). Yine aynı yılın aynı ayında İzmir kadısına gönderilen padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, Osmanlı ülkesine gelen İngiliz gemilerine yükleme yapıldıktan sonra gümrüğü ödenen ticarî eşyadan elçi veya konsoloslar, konsolosluk hakkı⁵¹ almaları kapitülasyonlar gereği olduğu halde, bazı Müslüman, Sakızlı, *müste'min* ve *harbî* olan tüccar⁵² konsolosluk hakkını vermemek için bahane aradıklarından söz ederek, kapitülasyonları göre İngiliz gemilerine yüklenen mallar kime ait olursa olsun konsolosluk hakkının alınacağına dair kapitülasyonlarda (1601 Ahidnâmesi) kayıtlı iken, bazı Cezayirli, Tunuslu ve Trablus'lu tüccar İngiliz gemilerine mallarını yükleyip İzmir iskelesine geldiklerinde kapitülasyonlara aykırı olarak İngiliz konsolosluğuna konsolosluk hakkını, ellerindeki *hüccet-i şer'iyelerine* dayanarak, vermemekte ısrar ettiklerini bildirerek bu hususta *emr-i şerif* verilmesini rica etmişti. İngiliz konsolosu haklı bulunarak, gereği için İzmir kadısına bu emir gönderilmiştir.

41 — (Bel.XXXVIII). Mayıs 1700'de İzmir kadısı naibi'ne hitaben yazılan padişah buyruğunda: Elçi William Paget saraya arzuhal gönderip, İngiliz tüccarının Ankara ve Bey-pazarı'nda *sûf*, mohair (tıftık) ve tıftık ipliği⁵³ satın alıp % 3 gümrüğünü verip götürmek is-

⁵⁰ İzmir kilesi (2 yarım veya 4 şinik veya 8 kutu veya ölçek) 54 litre hacindedir.

⁵¹ Konsolosluk hakkı daha önce *ahidnâme*'lere konulmasına rağmen uyuşmazlıklar çıktığı için tekrar ele alınmış ve gereği gibi düzeltilerek açık bir ifadeyle ortaya konulmuştur. Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 27.

⁵² Şeriat kanunlarında *müste'min*, yani kendisine *amân* veya korunma garantisi verilmiş kimse (*zımmî*) için kullanılan bir tabirdir. İzin ile Osmanlı ülkesinde bir seneden az bir süre oturanlara *harbî*, bu süreden fazla oturanlara da *zımmî* adı verilir ve onlardan *cizye* vergisi alınmazdı. H.A.R. Gibb and H.Bowen, *Islamic Society and the West*, vol. I, part II, London, Oxford University Press, 1969, s. 212; Pakalın, *a.g.e.*, I, s. 55, 738.

⁵³ Eski harflerle aynı şekilde yazılan *sûf*, yün, yün ipliği, *sof* ise Ankara keçisinin yumuşak kılından yapılmış dokuma anlamına gelmektedir. Belgede bu kelimenin yün, yün ipliği veya tıftıktan yapılmış dokuma (kumaş) anlamlarının hangisinin kastedildiği açık değildir. Ancak, *sûf*, muhayyer (?) (mohair?) ve tıftık kelimeleri iplik kelimesine bağlandığına göre, *sûf*, yani yün veya yün ipliği anlamına kullanılmış olabileceği muhtemeldir. Belki de her iki kelime aynı anlamdadır.

tediklerinde kendilerinden *bâc-ı ihrâc* (ihrac vergisi) adı altında vergi istenip tüccarın rencide edildiğini belirterek, kapitülasyonlara aykırı olan bu durumun düzeltilmesi için *emr-i şerif* rica etmiştir. Durum *ahidnâme*'ye bakıldığında anlaşılmış ve % 3 verginin yeterli olduğuna dair bu emir gönderilmiştir.

42 — (Bel. XXXIX). Ağustos 1702'de İzmir naibine, yeniçeri serdarına hitaben yazılmış padişah buyruğunda: İngiliz elçisi Sir Robert Sutton (1700-1717) saraya arzuhal gönderip, İngiliz elçilerinin ve konsoloslarının istedikleri *yasakçı*'ları⁵⁴ ve istedikleri kimseleri tercümanlığa atamalarında serbest hareket etmelerinin kapitülasyonlar (1601 *Ahidnâmesi*) gereği olduğunu ve bu duruma kimsenin karşmaması gerektiğini bildirerek, İzmir konsolosluğunda *yasakçılık* görevini yapmakta olan Osmanlı Sarayı'nın 26. Bölüğünden 8 akçe yevmiye alan Mehmed Yunus ile 18. Bölüğünde aynı miktar yevmiye ile Ahmed Mahmud isimli yeniçerilerinden İzmir konsolosu memnun olduğu için eskisi gibi *yasakçılık* hizmetlerine devam etmeleri için *emr-i şerif* rica etmiştir. Elçinin isteği uygun görülüp bu emir İzmir'e gönderilmiştir.

SONUÇ

I. Haçlı seferine kadar gerilere götürülen Türk-İngiliz münasebetleri, 1396 Niğbolu meydan muharebesi ile askeri alanlarda sürmüş olduğu bilinmektedir⁵⁵. İngilizlerin Osmanlılarla olan ilk temasının da Sokollu Mehmed Paşa (1565-79) zamanında olduğu, İspanyol tehlikesi karşısında Kraliçe Elizabeth (1558-1603)'in Osmanlılarla yakın temasa geçmek isteği de vesikalarla saptanmış bir keyfiyettir⁵⁶. Bir İngiliz tüccarı olan Anthony Jenkinson'un da 1553'de Kanunî Sultan Süleyman'dan bir ticaret müsadese aldığı ancak bundan faydalanmadığı da bilinmektedir⁵⁷. Osmanlı-İngiliz münasebetlerinin Kraliçe Elizabeth ve III. Murad arasındaki bir dizi resmi yazışmalardan sonra, 1580 yılında İngiliz tüccarı William Harborne'a *ahidnâme-i hümayun* şeklinde verilen ilk resmi kapitülasyonlar ile başladığı görülmektedir. Kraliçe'nin de desteği ile 1581'de "The English Levant Company"nin kurulmasıyla bu ilişkiler daha da gelişerek, Avrupa'da bir müttefik elde etme politikasını sürdüren Osmanlı imparatorluğunun büyük ihtiyaç duyduğu harp malzeme ve ham maddelerini bu milletten kolayca temin etmesi keyfiyeti de bu ilişkileri daha da öteye götürüp somut hale getirmiştir⁵⁸.

Her yeni padişahın tahta çıkmasında bir lütuf ve tek taraflı olan İngiliz kapitülasyonlarının yenilenmesi yanında yeni bazı maddeler de eklenmiştir. 1601'de daha şümulü hale getirilen kapitülasyonlar, 1603, 1606, 1624, 1641, ve 1662⁵⁹ yıllarında verilen kapitülasyon-

⁵⁴ *Ahidnâme*'ler elçiler ve konsoloslara kendilerini korumak amacıyla yeniçeri istihdam hakkı vermiştir. Konsoloslar yeniçeriler (genellikle iki yeniçeri) olmadan dışarı çıkmazlardı. İstanbul dışında bu görevi yapan yeniçerilere *yasakçı* denilirdi. Onların esas görevi konsolosluğu ve konsolusu korumaktı. İ.H. Uzunçarşılı, *Osm. Dev. Teş. Kapı Kul. Ocak.*, I (1943), s. 197, 321-4; Wood, *The Levant Company*, s. 228; N. Ülker, *a.g.tez.*, s. 248; Sertoğlu, *a.g.e.*, s. 182-3.

⁵⁵ İ.H. Uzunçarşılı, "Ondokuzuncu Asır Başlarına Kadar Türk-İngiliz Münasebâtına Dair Vesikalar," *Belle-ten*, XIII/51 (Temmuz 1949), s. 573; Kurat, *a.g.e.*, s. 7.

⁵⁶ Uzunçarşılı, *a.g.mak.*, s. 573-4.

⁵⁷ Kurat, *a.g.e.*, s. 10.

⁵⁸ V. Parry, *a.g.mak.*, s. 171-2.

⁵⁹ J.C. Hurewitz, *a.g.e.*, s. 25.

lardan sonra 1675 yılında son şeklini almış ve XIX. yüzyılın başlarına kadar bir daha da yenilenmemiştir⁶⁰.

Bu çalışmamıza temel teşkil eden belgelerin gönderildiği İzmir şehrindeki İngiliz konsoloslğunun kuruluş tarihi kesin olmamakla birlikte, bu konsolosluğun Sakız'dan İzmir şehrine naklinin 1610-20 yılları arasında olduğu ileri sürülmektedir⁶¹. Kısa zamanda gelişen İzmir konsolosluğu, İngiliz Levant Kumpanyası'nın mali desteğinde Osmanlı ülkesinde kurulmuş diğer konsolosluklar arasında önemli bir mevkiye yükseldi. İzmir körfezinin ticarete son derece elverişli olması, diğer Osmanlı ülkesindeki şehirlere kıyasla yabancı tüccarın daha özgür ve daha emin şartlarda yaşama imkanlarına sahip olması, İran ipeğinin Halep yerine İzmir'e daha çok gelmesi, İngiliz ve diğer yabancı ticaret erbabının nazarında İzmir'in konumunu diğer yerlerin üzerinde tutmaları sonucunu doğurmuştur⁶². Yabancıların, özellikle İngiliz ve Fransızların, bu tutumlarından ötürü Anadolu'nun bir ticaret kapısı olan İzmir XVIII. yüzyılın ilk yarısında büyük bir ticarî rekabete sahne olmuştur⁶³.

XVII. yüzyılın ikinci yarısına ait adı geçen belgelerin incelenmesiyle ticaretle ilgili çeşitli sorunların ortaya çıktığını görmekteyiz. Belgelere yansıyan problemlerin çoğunun, İzmir'de görev yapan Osmanlı yetkililerinin, devletin vermiş olduğu kapitülasyonları ihlâl etmesinden kaynaklandığını anlıyoruz. İncelendimiz birçok belgede, özellikle İzmir gümrüğündeki görevlilerin, kapitülasyonlarda belirlenmiş olan vergilerden ayrı ve ek vergi talep etmeleri sonucu, durumun İzmir konsolosluğu tarafından bağlı olduğu İstanbul'daki İngiliz elçiliğine iletilmesi üzerine elçinin padişaha keyfiyeti arz ederek, *Ahidnâme-i Hümayûn* hükümleri gereğince hareket edilmesi ricasında bulunduğunu görmekteyiz. Bu tür belgelerin, ilgili dönemin diğer yıllarına kıyasla 1697, 1698 ve 1699 yıllarında sıklaştığını müşahade etmekteyiz. İzmir'deki Osmanlı yetkililerinin bu tür davranışlarının ve taleplerinin artmasının, hiç şüphe yok ki, merkezi idare mekanizmasının zayıflamasından kaynaklandığını, bunun da Osmanlı İmparatorluğunun 1683-1699 yılları arasında "Mukaddes İttifak" adı altında birleşmiş olan Avusturya, Venedik, Polonya ve Rusya devletler topluluğuna karşı savaş içinde olmasına atfedebiliriz.

Bazı belgelerde açıkça belirtildiği gibi, uluslararası ticareti destekleyen Osmanlı devlet politikası çerçevesi içinde İzmir üzerinden yapılan ticarete yardımcı olma durumunda olan Osmanlı şehir yetkililerinin kapitülasyonların hükümleri gereği hareket etmelerine yönelik emirlerin sıkça gönderilmesi merkezi hükümetin gücünün zayıfladığını teyid eder mahiyettedir. Emin ve güvenli yaşamın sürdüğü bir ticaret merkezi durumunda olan İzmir şehrinde, padişahın verdiği kapitülasyonların garantisi altında olan yabancı konsolos, tüccar ve yardımcılarının evlerine tecavüz edilmesi ve hatta yaralanıp öldürülmelerine dair belgelerin mevcut olması, merkezi idarenin zayıf bir durumda olduğunu ispatlar mahiyettedir.

Belgelerde bütün açıklığı ile ortaya konulmuş olan, bu tür olumsuz durumlara rağmen Osmanlı İmparatorluğu'nun İzmir'de canlı bir şekilde devam etmekte olan uluslararası ticareti desteklediği ve buna ihtiyacı olduğu, özellikle Avrupa'daki harbin devam ettiği bir dönemde İngilizlerin desteğine önem verdiği sonucu ortaya çıkmaktadır. Diğer taraftan Levant ticaretine özel bir önem verildiği anlaşılan İngiltere'nin de 1699 yılında yapılmakta

⁶⁰ J.C. Hurewitz, *ay. yer.*; Kütükoğlu, *a.g.e.*, s. 32-33.

⁶¹ Wood, *The Levant Company...*, s. 73.

⁶² N. Ülker, *a.g.tez.*, s. 70-71 ve 310-12; Wood, *ay. yer.*

⁶³ N. Ülker, *a.g.tez.*, çeş. yer.

olan Karlofça Barışı çalışmaları sırasında hasım devletler arasında arabuluculuk yapması için temsilci olarak gönderdiği İstanbul'daki elçisi Lord William Paget'in de Osmanlı devletinin çıkarları ve az kayıpla barış imzalanması yolunda kapsamlı bir faaliyet göstermesi, Levant ticaretinin olduğu kadar Osmanlı ülkesi topraklarının bütünlüğünün İngiltere için ne kadar önemli olduğu konusunda ışık tutar mahiyettedir⁶⁴.

Aşağıdaki belgeler orijinal defterdeki sıralanmaya göre yeni harflere çevrilmiştir.

— I —

S.P. 105/334, sh. 0, (Evâil-i Rebiü'l-evvel 1089-Nisan 1678).

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi-mekân-ı sultanî ve tuğra-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nüfize bi'lavni'r-rabbanî hükm-i oldur ki kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîye âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi Covani Fins Kavalier hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzu hâl gönderüb İzmir ve ana tâbî iskelelerde İngiltere konsolosu olan Pavlo Rikaver konsoloslukdan ref olunub yerine İngiltere beyzâdelerinden râfi-i tevkî-i refii'ş-şân-ı hâkânî Gullemuray nâm İngilterelü müstakim ve ehl-i vukuf olmağla İzmir câniblerine varan İngilterelü ve İngilterelüye tâbî bazergânların ve gemilerinin ve İngiltere bayrağı altında gelen tüccar tâifesinin 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince maslahatların görmek için tarafından konsolos ta'yin olunduğun bildirib olageldiği üzre berât-ı şerîfim verilmek rica etmeğin bu nişân-ı hümâyûnu verdüm ve buyurdum ki mezbur Gullemuray İzmir ve ana tâbî iskelelerde konsolos olub 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince ol cânibde olan iskelelere varan İngilterelü ve İngilterelüye tâbî tüccar târifesinin ve gemilerinin umur-ı maslahatların mezkûr görüb tüccâr-ı mezbûre umur-ı müşkilelerinde mezbûre müracaat edüb ve zikr olunan iskelelere varan İngiltere gemileri ve bayrağı altında yürüyen tüccar tâifesi kangı iskelede dahil olursa dahil oldukları gibi kadimden vergeldikleri âdet üzre metâlarının defter sûretin ve elçilik ve konsolosluk hakkını vesair 'avaidini 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince konsolos-ı sâbika vergeldikleri üzre mezbûr Gullemuray konsolosa dahi vereler ve mezkûrun tezkiresi olmayınca gemilerine icâzet verilmeye ve konsolosa mahsus olan melbusât ve mefrûşât ve mekûlât ve meşrûbât dan gümrük taleb olunmaya ve konsolos elçilerinin vekilleri olmağla asla habs olunmayub ve evleri mühürlemeyüb ve kendileri aranmayub dört bin akçadan ziyâde olan da'vaları âsitane-i saadette istima olunub gayri yerde görülmeyüb her ne makûle da'vası var ise âsitane-i saadetime havale olunub elçileri cevap vere ve İngilterelülerin birbiriyle mabeynlerinde da'va ve nizâları vâki oldukda kendi konsolosları ayınleri üzre görüb fasledüb hariçden kimesne dahl etmeyüb emîn ve sâlim olub himâyet oluna ve memâlik-i mahrusemde olan hükkâmdan her biri evkât veçhile mukayyed olub menazil ve merâhilde ve iskelelerde ve karada ve deryada ademlerine ve davalarına ve sâkin oldukları meskenlerine hâriçden dahl olunmayub zikr olunan hususlarda gereği gibi icrâ-yı hükm eyleyeler ve 'ahid-nâme-i hümâyûnumda olan şurût ve kuyûda muhalif bir ferde dahl ve taarruz ve 'inad ve muhalefet ettirilmeyüb daima 'ahid-nâme-yi hümâyûn ve işbu nişân-ı âlişân-ı itaat-mekrunumun mücebince 'amel olunub min-baad hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye şöyle bileler 'alâmeti şerîfe i'timad kılalar tahriren fi evâil-i şehri Rebiü'l-evvel sene tis'a ve semanin ve elf.

Be-yurd-ı sahra-yı Davud Paşa

⁶⁴ C. J. Heywood, *a.g.tez.*; R.A.Abou-El-Haj, *a.g.mak.*, s. 498-512; Ayrıca bkz. Bu yazarın Karlofça Antlaşması ile ilgili basılmamış doktora tezi: "The Reisülkütub and Ottoman Diplomacy at Karlowitz." Princeton University, 1963.

- II -

S.P. 105/334, sh. 1, (Evâil-i Receb 1086-Eylül 1675).

Mefâhirü'l-kudât ve'l-hükkâm maadenü'l-fazâil ve'l-keîâm İzmirden Mağnisaya ve andan Bergama ve Ayasuluğa varub gelince yol üzerinde vâki olan kadılar zîde fazluhum ve mefâhirü'l-emâsil ve'l-akrân zikr olunan kazalarda vâki olan mütesellimler ve kethüda yerleri ve yeniçeri serdarları ve 'ayan-ı vilâyetin işerleri zîde kadruhum tevki-i refi-i hümayûnum vâsil olucak ma'lûm ola ki âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Covani Fins Kavalyer hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhal edüb İzmirde vâki İngiltere konsolosu ve sair tüccarı bazı mesâlih ve ticaret tarikiyle taht-ı kazanızda kendü hallerinde gelüb ve gidüb ticaret edüb mahof ve muhatara olan mahallerde kendülerin muhafaza için getürdükleri âlât ve esbâblarına ve ademlerine ve davarlarına ehl-i örf tâifesinden ve âherden dahl ve rencide olunmayub emin ve sâlim mürûr ve 'ubûr eylemeleri bâbında hükm-i hümayûnum verilmek rica eylediği ecilden 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzere ve 'ahid-nâme-i hümayûnum mücebince 'amel edüb dahi İzmirde vâki İngiltere konsolosu ve sair tüccarı taht-ı kazanızda bazı mesalih ve ticaret tarikiyle gelüb ve gittiklerinde mademki kendi hallerinde olub hilâf-ı şer-i şerif kimesneye vaz' ve taaddileri olmaya min-baad ademlerine ve kendülerin muhafaza için götürdükleri âlât ve esbâb ve davarlarına ehl-i örf tâifesinden ve âherden hiç ferdi dahl ve rencide ettirmeyüb emin ve sâlim mürûr ve 'ubûr eyleyeler şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnum ellerinde ibka edüb 'alâmet-i şerife i'timad kılasız tahriren fi evâil-i şehri Receb-il mürecceb sene sitte ve semanin ve elf. Be-makam-ı Edirme el-mahruse.

- III -

S.P. 105/334, sh. 2, (Evâhir-i Rebiü'l-evvel 1099-Ocak 1688).

Akda kudâtü'l-müslimîn evlâ vülâtü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak 'ale'l-halk-i ecma'in vârisu ulümü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu tevki-i refi-i hümayûn vâsil olucak ma'lûm ola ki âsitâne-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-il-ümerai'l-milleti'l-mesihîyye [William Trumbull] hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal edüb İstanbul ve İskenderun ve İzmir ve Kıbrıs ve sair memâlik-i mahrusem iskelelerine gelen İngiltere gemileri üçyüz akça selâmetlik resmi'n verüb ziyâde bir akça alınmaya deyü 'ahid-nâme-i hümayûnumda mastur ve mukayyed iken hâlâ İzmirde yeniçeri serdarı ve kollukçuları sefinelerinden postâl bahâ ve âher bahane ile akça taleb ve rencideden hâli olmadıkların bildürüb daima 'ahid-nâme-i hümayûnumun şurût ve kuyûdu mer'i tutulub min-baad üçyüz akçadan ziyade selâmetlik talebiyle ve âher bahane ile rencide ve remide olunmamak bâbında emr-i şerifim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celili'l-kadrim ve 'ahid-nâme-i hümayûnum mücebince 'amel edüb dahi İngiltere gemileri İzmir iskelesine varub üç yüz akça selâmetlik resmi'n verdiklerinden sonra ziyâde bir akça ve bir habbe taleb olunmayub ve alınmayub ve Yeniçeri Serdarları ve Kollukçuları sefinelerinden postâl bahâ ve âher bahane ile akça talebiyle rencide ve remide ettirmeyüb daima 'ahid-nâme-i hümayûnumun şurût ve kuyûdu mer'i ve muhterem tutulub İngiltere tüccarın

gereği gibi himâyet ve siyânet eyleyüb min-baad 'ahid-nâme-i hümâyûnuma ve işbu emr-i şerîfime muhâlif bir ferde vaz' ve hareket ve taaddi ve tecâvüz ettirmeyüb men' ve def' eylesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibka edüb 'âlâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri Rebiü'l-ulâ sene tis'a ve tis'in ve elf. Be-makam-ı Konstantiniyeti'l-mahruse.

— IV —

S.P. 105/334, sh. 3, (Evahir-i Rebiü'l-âhir 1091-Mayıs 1680).

Akda kudâtü'l-müslimîn evlâ vülâtü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak 'ale'l-halk-i ecma'in vârisu 'ulumî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitâne-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîye Covani Kavelyer hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhal gönderüb İngiltere tüccarı İzmirde getirüb bey' eyledikleri kırmızın resm-i mizâniyesin kadîmden bu ana değin satın alanlar veregelmişler iken hâlâ mizâncı olanlar 'ahid-nâme-i hümâyûna ve kadîme mugayir bey' etmezden mukaddem elbette resm-i mizân'ı sizden alırım deyü emr-i şerîf ihrac edüb rencide ve remide etmekden hâli olmadığın bildirüb bid'at ihdas olunmayub 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince olageldiği üzre 'amel olunub furuht eylediklerinde kânun-ı kadîm üzre resm-i mizân'ı alandan alub taaddi eylememek bâbında emr-i şerîfim verilmek rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûnuma müracaat olundukda ellerinde olan 'ahid-nâmeye muhalif mukaddema ve şimden sonra ihrac olunan evâmir-i şerîfe hükkâm huzurlarında ibrâz olundukda 'amel olunmayub hükkâm daima mazmun-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel idüb anın gibi 'ahid-nâmeye muhalif olan evâmir-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima' olunmaya ve min-baad bid'at ve ihdâs namına bir akça ve bir habbe alınmaya deyu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vsül buldukda bu bâbda sadır olan emrim ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel idüb dahi tüccar-ı mezbura getirüb bey' eyledikleri kırmızdan resm-i mizâniyesin mizâna olanlar satın alanlardan aldıkdan sonra hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn ve kadîmden olagelene mugayir bey' etmezden mukaddem sizden alırım deyü bid'at ihdasıyla rencide ve remide ettirmeyüb men' ve def' eylesin min-baad şerî-i şerîfe ve 'ahid-nâme-i hümâyûnuma ve işbu emr-i şerîfime muhâlif kimesneye vaz' ve hareket ettirmeyüb husus-ı mezbur için tekrar emr-i şerîfim varmalu eylemeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibka edüb 'âlâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri Rebiü'lâhir sene ihda ve tis'in ve elf. Be-makam-ı Kostantiniyeti'l-mahruse

— V —

S.P. 105/334, sh. 4, (Evahir-i Rebiü'l-evvel 1093-nisan 1682).

Akda kudâtü'l-müslimîn evlâ vülâtü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak ale'l-halk-i ecma'in vârisu 'ulumî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu ve kıdvetü'l-emasıl ve'l-akran İzmir gümrük emini zide kadrehu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitâne-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîye Konta Sandic hutî-

met 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal gönderüb kadimü'l-eyyâmdan bu ana gelince taşradan tüccar taifesi İzmirde getirdikleri harîrin kanun üzre gümrüğün *emin* olanlara verüb *edâ tezkerelerin* aldıktan sonra zikir olunan harîrlerin İzmirde İngiltere tüccarına fûruht eylediklerinde ellerinde olan *edâ tezkereleri* ile ma'an verüb ba'dehu İngiltere tüccarı dahi yedlerinde olan *edâ tezkeresi* ile harîr-i mezbureyi gemilerine koyub vilâyetlerine götürdüklerinde aslen *reft* namıyla bir akça taleb ve ahz oluna gelmiş değil iken ve yedlerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûnda İngilterelünün üzerine bid'at ihdâs olunmaya deyü mastur ve mukayyed iken hâlâ *gümrük emini* olan Hüseyin mücerred tama' sebebi ile ben sizin harîrinizden *reft* gümrüğü alırım ve güzeşte senelerin dâhi gümrüğünü alırım deyü hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn üzerlerine bid'at ihdâs eylemek murad idüb bu makule taaddiden hâli olmaduğın bildirüb bu ana gelince nice oligemiş ise kadime mugâyir ve 'ahid-nâme-i hümâyûnuma muhâlif üzerlerine harîr gümrüğü talebiyle bid'at ihdâs ettirilmeyüb güzeşte ve âtiye talebiyle taaddileri men' ve def' olunub emin-i sâbık ve lâhik tarafından bade'l-yevm bu makule âtiye ve güzeşte için dâvâları dahi zuhur eder ise istima' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum rica eylediği ecilden imdi filhakika 'arzuhal olunduğu üzre İzmirde iştirâ eyledikleri harîrin kanun üzre gümrüğü alınub *emin* olan kimesneden *edâ tezkeresi* alındıktan sonra harîrleri kendü sefinelerine vaz' eylediklerinde kadimden ilâ-haze'l-an *reft* nâmıyla ve gayrı tarikiyle ümena bir nesnelere aligelmış değil iken kadime mugâyir hâlâ taleb olunduğu vâki ise ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûnuma mugâyir hâlâ *reft* akçası nâmıyla ve gayrı tarikiyle dahl ve taarruz ettirilmeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel olunmak bâbında fermân-ı 'alışanım sâdir olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celilü's-şanım mücebince 'amel idüb dahi İngiltere kralı devlet-i aliyyenin sadâkat üzre dostu olmağla dostluğa binaen tüccar ve reayası memâlik-i mahrusemde âsûde hâl üzre ticaret ve kâr u kisblerinde olmaları âksa-yı murad-ı hümâyûnum olmağla filhakika 'arzuhal olunduğu üzre İzmirde iştirâ eyledikleri harîrin kanun üzre gümrüğü alınub *emin* olan kimesneden *edâ tezkeresi* alındıktan sonra harîrlerin kendü sefinelerine vaz' eylediklerinde kadimden ilâ-haze'l-an *reft* nâmıyla ve gayrı tarikiyle ümena bir nesnelere aligelmış değil iken kadime mugâyir ve hâlâ taleb olunduğu vâki' ise ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûnuma mugâyir hâlâ *reft* akçası ve gayrı tarîk ile dahl ve taarruz ettirilmeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebiyle 'amel olunub ba'delyevm rencide ve remide olunmayub ber müceb-i 'ahid-nâme-i hümâyûn emin ve sâlim ticaretlerine âheri müdahale ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ ve sicill-i mahfuza kayd eylesin ki daima mazmun-ı itaat-makrunı ile 'amel olunub hilâfından ihtiraz oluna 'alâmet-i şerife i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri-i Rebiü'l-ula sene selase ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyeti'l-mahruse.

— VI —

S.P. 105/334, sh. 5, (Gurre-i Receb 1096-3 Haziran 1685).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülâtü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak ale'l-halki'l-ecmain vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'İmeliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihkiye..... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallama 'arzuhal gönderüb Haleb ve Mısır vesâir memâlik-i mahrusede İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar kendi hallerinde alışveriş edüb cem'i meta'larından mukaddema almagelen üzre yüzde üç akça gümrüklerin

verüb ziyâde bir akça ve habbe vermeyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken hâlâ İzmir gümrükçüsü..... nâm kimesne İngiltere tüccarından hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn ziyâde taleb idüb taaddi ve rencide eylediğin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûn mücibince 'amel olunub ziyâde talebiyle rencide olunmamak bâbında hükm-i hümâyûnum rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim ve 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel edüb dahi İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince getürdükleri ve alub götürdükleri cemî metâlarından Françe ve Felemenkden alındığı üzre yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra gümrükçü olanlara ziyâde bir akça ve bir habbe talebiyle taaddi ve rencide ettirmeyüb hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn ve mugâyir-i emr-i şerîf bir ferde vaz' ve hareket ettirmeyesin şöyle bilesin ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kulasın tahriren fi gurre-i Recebi'l-ferd sene sitte ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— VII —

S.P. 105/334, sh. 6, (Evahir-i Safer 1097-Ocak 1686).

Akda kudâti'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak ale'l-halki'l-ecma'in vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevki-i refi-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kudvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye..... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhal gönderüb İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar kendi hallerinde alışveriş edüb cemî-i metâlarından mukadde- ma alnagelen üzre yüzde üç akça gümrüklerin verüb ziyâde bir akça ve bir habbe vermeyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken hâlâ İzmirde İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar kendi hallerinde alışveriş edüb cemî-i metâlarından mukadde-verirler iken akça fazlası ve *kâtib* ve *hüddâm* harcı deyü yüzde dörtbuçuk akça taleb olunub rencide olundukların bildirüb Françe 'ahid-nâmesinde olan mevâdd İngilterelinin hakkında dahi mukarrer tutulmak üzre verilen 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince hükm-i hümâyûnum rica etmeğin Françe tüccarı taifesi getürdükleri ve alıp götürdükleri emtialarının yüzde üç akça gümrüğün verüb ve memâlik-i mahrusemde cari olan nükûdı hazine-i 'amireme alındığı minval üzre alınub noksan ve ziyade talebi ile rencide olunmayalar deyü emr-i şerîfim verilmekle 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukla bu bâbda sâdır olan ve mukadde- ma Françelüye verilen emr-i şerîfim ve 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel edüb dahi İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar kendi hallerinde alışveriş edüb getürdükleri ve alıp götürdükleri cemî-i metâlarından yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra memâlik-i mahrusemde câri olan nükûdı hazine-i 'amireme alındığı minval üzre alınub noksan ve ziyade alınmayub ve *akça fazlası* ve *katib* ve *hüddâm* harcı deyü yüzde dörtbuçuk akça talebiyle rencide ve remide olunmayub min-baad 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu emr-i şerîfime muhalif İzmir gümrüğü *emini* olanlara vaz' ve hareket ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kulasın tahriren fi evâhir-i şehri-i Saferi'l-hayr sene seb'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse.

- VIII -

S.P. 105/334, sh. 7, (Evail-i Receb 1097-Mayıs 1686).

Akda kudâti'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakin hüccetü'l-hak ale'l-halki'l-ecmâ'in vâris-i 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtas bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye Fone Sandeki hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhal gönderüb İzmirde olan hancılar kiralardan gayri hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn İngiltere tüccarından 'Avaid ve Harç namıyla külli akçaların alub gadr eylediklerin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra ziyâde bir akçaları alınmamak bâbında hükm-ı hümâyûnum rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûnuma müracaat olundukda Haleb, Mısır vesair memalik-i mahrusede İngiltere tüccarı ve ana tabi' olanlar kendi hallerinde alışveriş edüb cemi' metalarından mukaddema alınagelen üzere yüzde üç akça gümrük verüb ziyâde bir akça ve habbe vermiyeler deyü mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunub min-baad hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûna vaz' ve hareket olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusul buldukda bu bâbda sâdır olan emrim 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel edüb dahi İngiltere tüccarı getürdükleri ve alub getürdükleri metalarının 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yüzde üç akça gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra kiralardan gayri harc ve 'avaid namıyla hancı olanlara vesair ehl-i 'orf taifesine akça talebiyle rencide ve remide ettirmeyüb men' ve def' eylesin min-baad 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu emri şerifime mugâyir kimesneye vaz' ve hareket ettirmeyüb husus-ı mezbur için tekrar şikâyet olunmalı eylemiyesin şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedinde ibkâ edüb 'alamet-i şerife 'itimat kılâsin tahriren fi evail-i Receb'l-müreceb sene seb'a ve tis'in ve elf. Be-yurd-ı sahra Edirne

- IX -

S.P. 105/334, sh. 8 (Evâsıt-ı Şaban 1097-Temmuz 1686).

Akda kudâti'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakin hüccetü'l-hak ale'l-halki'l-ecmâ'in vâris-i 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye.... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal gönderüb bilfiil kapudanın olan düsturu mükerrem müşiru mufahham nizamü'l-'alem vezirim İbrahim Paşa Adam-Allahuteâlâ iclâlehu tarafından İngiliz gemilerinden hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn pişkeş ve hedaya talebiyle rencide olunduğun bildirüb men' ve def' olunmak babından hükm-i hümâyûnum rica etmeğin elçi-i mumaleyhim yedinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûnuma nazar olundukda memâlik-i mahrusemde derya yüzüne çıkan donanma ve kadırgalar ve sair gemiler deryada İngiliz gemilerine rast gelüb buluşduklarında bir ferdi rencide etmeyüb ve eğlendirmeyüb ve bir nesnelere almayub daima birbirleriyle dostluk edüb zarar ve ziyan semtine sâlik olmayalar deyü mastur ve mukayyed olmağın 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusul buldukda bu bâbda 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince sâdır olan fermân-ı celilü'l-kadrim üzere 'amel edüb dahi derya yüzüne çıkan donanma ve kadırgalar vesair gemiler hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn İngiliz gemilerinden bir ferdi rencide etmeyeler ve bir nesnelere almayalar ve aldirmayub taaddilerin def' edüb 'a-

hid-nâme-i hümâyûnumun mazmun-ı münîfi ile 'âmil olub hilâfına rıza ve cevaz göstermeyesin şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu ellerinde ibkâ edüb 'âlâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâsıt-ı şehri Şabani'l-muazzam sene seb'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Kostanniyeti'l-mahruse

— X —

S.P. 105/334, sh. 9, (Evâil-i Receb 1097-Mayıs 1686).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak ale'l-halki'l-ecmâ'in vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye Fone Sandıç ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhal gönderüb 'inayet olunan 'ahid-nâme-i hümâyûn ve mücebince verilen evâmir-i şerîfim mücebince 'amel olunub min-baad hilâfına vaz' ve hareket olunmamak bâbında emri şerîfim verilmek rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûnuma müracaat olundukda Venedik ve Françe vesair âsitane-i saadetimiz ile dostluk üzere olan krallara verilen 'ahid-nâme-i hümâyûn ve şurût ve mevâdd İngilterelünün hakkında dahi fermân ve mukarrer 'inayet olunmuşdur ve 'ale'd-devâm işbu 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunub min-baad bir kimesne bu 'ahid-nâme-i hümâyûnuma muhalif ve vaz' ve hareket ve bir tarikiyle dahl ve taarruz eylemeyeler deyü mastur ve mukayyed bulunmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda mukaddemâ ve hâlâ sâdır olan evâmir-i şerîfim ve 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel edüb min-baad hilâfına bir ferde vaz' ve hareket ve bir tarikle dahl ve taarruz ettirmeyüb işbu emri şerîfimin mazmun-ı münîfi ile 'âmil olasın şöyle bilesin 'âlâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evail-i şehri Recebi'l-ferd sene seb'a ve tis'in ve elf.

Be-yurd-ı Sahara-ı Edirne

— XI —

S.P. 105/334, sh. 10, (Evâhir-i Cemaziye'l-evvel 1111-Kasım 1699).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn râfi-i 'alami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu ve kıdveti'l-emasıl ve'l-akrân İzmir gümrüğü emini olan zide kadruhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vaki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal edüb memâlik-i mahruseye gelen İngiltere gemileri tahmil olundukda gümrük alınan meta'dan elçileri ve konsolosları olanlar konsolosluk hakkın alalar deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mukayyed iken bazı müslüman tüccar ve Sakızlı ve müste'min ve harbî olanlar konsolosluk hakkın vermekte taallül ederler imiş vech-i meşruh üzere gemilerine tahmil olunan meta'lar her kimin olur ise olsun gümrük alınagelen meta'dan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince konsolosluk hakkın verüb inad ve muhalefet etmeyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken İzmirde bazı Cezayirli ve Tunuslu ve Trabluslu vesair tüccar taifesi İngiltere gemilerine eşyaların tahmil edüb İzmir iskelesine geldiklerinde 'ahid-nâme-i hümâyûna

muhalif konsolosluk hakkın vermeyüb inad ve muhalefet üzere oldukları ve bu bâbda hüccet-i şer'iyeleri olduğun bildirüb İngiltere gemilerine meta'ı tahmil eden her kim olur ise olsun 'ahid-nâme-i hümâyûn ve hüccet-i şer'iyeye mücebince konsolosluk hakkı aliverilüb hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn 'inat ve muhalefet ettirilmemek bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşruh üzere gemilerine tahmil olunan meta'lar her kimin olur ise olsun gümrük alınagelen meta'dan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince konsolosluk hakkı verüb 'inad ve muhalefet etmeyeler deyü mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdir olan emrim üzerine 'amel edüb dahi İngiltere gemilerine tahmil olunan meta' her kimin olursa olsun ve gümrük alınagelen meta'dan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince konsolosluk hakkın aliverüb 'ahid-nâme-i hümâyûna ve işbu emr-i şerîfime muhalif taallül ve 'inad ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i Cemaziye'l-ula sene ihda ve 'aşere ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XII —

S.P. 105/334, sh. 11, (Evâhir-i Şevval 1099-Ağustos 1688).

İftiharü'l-emacid ve'l-ekârim camiü'l-mehamid ve'l-mekârim el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'd-daim İzmirde tayin olunan dergâh-ı muallâm kapucubaşılardan Ahmed dame mecduhu ve kıdvetü'l-'ulemai'l-muhakkakin İzmir kazasında naibi's-şer' olan mevlânâ.... zide 'ilmuhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsil olacak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi kıdveti'l-ümerai'l-milleti'l-mesihkiye.... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal edüb İngiltere bâzergânları İzmirde sâkin oldukları hâneler için kable'l-harâb peşin kira verüb hâlâ taleb eylediklerinde ashâbı vermekte taallül ve muhalefet üzere oldukları bildirüb sâkin oldukları eyyamın kirasından ziyâde verdikleri geri aliverilüb taallül ettirilmemek bâbında emr-i şerîfim verilmek rica etmeğin sâkin oldukları eyyamın kirası kadar verilüb ziyâde verdikleri gerü eshabına aliverilmek emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celilü'l-kadrim mücebince 'amel idüb dahi sen ki kapucubaşı-ı mumaileyh ve mevlânâ-yı mezkûrsun tüccar-ı mezburun sâkin oldukları eyyamın kirası mikdarı verilüb ziyâde verdikleri her ne ise ba'de's-sübût hükm edüb gerü eshabına bî-kusûr aliverüb min-baad şer'-i şerîfe ve işbu emr-i hümâyûnuma muhalif kimesneye iş ve hâne sahiblerine taallül ve muhalefet ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri Şevvali'l-mükerrerem sene tis'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l mahruse

— XIII —

S.P. 105/334, sh. 12, (Evâhir-i Ramazan 1099-Temmuz sonu 1688).

İftiharü'l-emacid ve'l-ekârim camiü'l-mehamid ve'l-mekârim el-muhtas bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'd-daim dergâh-ı muallâm kapucubaşılardan Ahmed dame mecduhu kıdveti'l-muhakkakin bilfiil İzmir kazasında naibi's-şer' olan mevlânâ zide 'ilmuhu kıdveti'l-emasil ve'l-âkran İzmirde gümrük emini olan zide kadruhu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsil olacak

ma'lum ola ki kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihkiye bilfiil âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi sūdde-i saadetime 'arzuhâl sunub medine-i İzmirde bi-emrillahi teala zelzele vâki olub menziller harab olmağla medine-i mezburede ticaret tarikiyle sâkin ve mütemekkin olan İngilterenin konsolosu ve tüccar vesair reaya ve tevabi'lerinin nukûd ve eşya ve erzakların evlerinde ve mahzenlerinde vesair bulunduğu yerlerde kimesne müdahale eylemeyüb himâyet ve sıyânet olunub gerek nukûd ve gerek eşyadır bilcümle tarafından tayin olunan konsolusuna ahz u kabz ettirilmek bâbında hükm-i hümâyûnum rica eylediği ecilden vech-i meşruh üzre 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki dergâh-ı muallâm çavuşlarından kıdveti'l-emasil ve'l-akran Ali Çavuş zide kadruhu vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celilü'l-kadrim mücebince 'amel edüb dahi vech-i meşruh üzre medine-i İzmirde ticaret tarikiyle sâkin ve mütemekkin olan İngiltere konsolosu ve tüccar ve reaya vesair tevabi'lerinin evlerinde ve mahzenlerinde ve bulunduğu yerlerde nukûd ve eşya ve erzaklarına kimesneyi müdahale ettirmeyüp himâyet ve sıyânet olunub tarafından tayin olunan konsolusuna bilcümlesin ahz-i kabz ettirüb kimesneyi dahl ve taarruz ettirilmeyüb sâdir olan emr-i şerîfimin mazmun-ı münifi ile 'amel eylesin şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timat kılasın tahriren fi evâhir-i şehri-Ramazani'l-mübârek sene tis'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Kostontiniyyet'il-mahruse

— XIV —

S.P. 105/334, sh. 13, (Evâhir-i Rebiü'l-ahir 1098-Mart 1687).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak 'ale'l-halki'l-ecma'in vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayet'il-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu ve kıdveti'l-emasil ve'l-akrân İzmir gümrüğü emini zide kadruhu tevki'î refi'î hümâyûn vâsil olucak ma'lum ola ki kıdveti'l-ümerai'l-milleti'l-mesihkiye âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi.... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sūdde-i saadetime 'arzuhâl gönderüb Venedik keferesi melainine gitmesi memnu' olan palamud için emr-i şerîfim sudûrundan mukaddem İngiltere tüccarının iştirâ ve dermahzen eyledikleri iki sefine yükü palamutların iki kıt'a İngiltere gemilerine tahmil olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum rica etmeğin hatt-ı hümâyûn-ı saadet - makrunumla memnu' olmazdan mukaddem İzmirde İngiltere tüccarının İzmirde iştirâ eyledikleri iki sefine yükü palamudların Venedik melainine vermeyüp kendi vilâyetlerine götürmek şartıyla ancak iki kıt'a sefinelerine taarruz olunmamak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzerine hatt-ı hümâyûn-u saadet-makrunumla men' olunmazdan mukaddem İngiltere tüccarının İzmirde iştirâ eyledikleri iki sefine yükü palamudların Venedik melainine vermeyüp doğru vilâyetlerine götürmek şartıyla ancak iki kıt' sefinelerine kimesneyi dahl ve taarruz ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu elinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri-Rebiü'lahir sene seman ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Konstantiniyyeti'l-mahruse

— XV —

S.P. 105/334, sh. 14, (Evâsıt-ı Zilkade 1097-Ekim 1686)

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn hüccetü'l-hak 'ale'l-halki'l-ecma'in vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inaye-

tî'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zide fazaillehu tevkî'i refî'i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki kıdveti'l-ümerai'l-milleti'l-mesihîye âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi..... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhal gönderüb İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar getürdükleri ve alub götürdükleri cem'i meta'larından yüzde üç gümrüklerin edâ eylediklerinden sonra ziyâde bir akça ve bir habbe vermiyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken İzmir gümrükçüsü olanlar İngiltere tüccarının getürdükleri kalay ve kurşun vesair eşyalarından Françe ve Niderlanda tacirlerinden alındığı üzre almağa kanaat eylemeyüb ziyâde taleb ve *riyal* gurusu alırım deyü taaddi etmeleriyle bundan akdem Françe ve Niderlanda 'ahid-nâmeleri mücebince 'amel olunub ol veçhile taaddileri men' olunmak için iki def'a emr-i şerîfim vârid olmuş iken İzmir gümrüğü İstanbul gümrüğüne tâbi olmağa mukaddema İstanbul gümrükçüsü Osman razı olmayub yine ol veçhile dahl ve rencide eyledikde Niderlanda ve Françe 'ahid-nâmelerine nazar olundukda Niderlanda ve Françe tüccarı memâlik-i mahruseme getürdükleri ve alub götürdükleri emtiaları gümrüklerinin yüzde üç vereler ziyâde taleb olunmayub ve meta'ların ziyâde bahaya tutmayalar ve gümrüklerin edâ eylediklerinde memâlik-i mahrusemde cari olan nukûd hazine-i 'amireme alındığı üzre alunub noksan ve ziyâde talebiyle rencide olunmaya deyü mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn ve mukaddemâ verilen emr-i şerîfim mücebince 'amel olunmak bâbında hükm-i şerîfim verildiğün bildirüb mücebince müceddeden emr-i şerîfim verilmek rica etmeğın vech-i meşruh üzre verilen emr-i şerîfim mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim ve 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince İngiltere tüccarı ve ana tabî olanlar getürdükleri kalay ve kurşun vesair meta' ve eşyalarından ve alub götürdükleri emtia'larından Françe ve Niderlanda tacirlerinden alındığı üzere yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra ziyâde taleb ettirmeyesin ve memâlik-i mahrusemde cari olan nukûdu hazine-i amireme alındığı üzre aldurub ve *riyal* gurusu talebiyle İzmir gümrükçüsü olanlara rencide ve taaddi ettirmeyüb men' ve def' eylesin ve şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâsıt-ı şehri-i Zilkadeti'ş-şerîfe sene seb'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahrusese

— XVI —

S.P. 105/334, sh. 15, (Evâil-i zilkade 1099-Ağustos 1688).

Kıdvetü'n-nüvvab ve'l-müteserri'in İzmir kazasında naibi'ş-şer' olan mevlânâ zide 'il-muhu ve kıdvetü'l-emâcid ve'l-ayan İzmir gümrüğü emini zide mecduhu tevkî'i refî'i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvetü'l-ümerai'l-milleti'l-mesihîye..... hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhal gönderüb İngilterelü memâlik-i mahrusese iskelelerinde âşûde hâl üzre ticaret edüb kimesne rencide eylemeye deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed olub bundan akdem mücebince 'amel için defaatiyle evâmir-i şerîfim verilmekle 'ahid-nâme-i hümâyûnun şurut ve kuyudu daima mer'î ve muhterem tutulub yedlerinde olan evâmir-i şerîfenin hilâfına cevâz gösterilmemek bâbında emr-i şerîfim verilmek rica etmeğın vech-i meşruh üzre 'amel ve hilâfından hazer olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda mukaddema ve hâlâ sâdır olan fermân-ı celilü'l-kadrim ve 'ahidnâme-i hümâyûn mücebince 'amel edüb dahi 'ahid-nâme-i hümâyûnun şurut ve kuyudu mer'î ve muhterem tutulub hilâfına vaz' ve hareketten ihtiraz eylesin ve şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu

hükm-ü hümâyûnum yedinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timat kılasın tahriren fî evâil-i şehr-i Zilkadetiş-şerife sene tis'a ve tis'in ve elf.

Be-makam-Kostantiniyeti'l-mahruse

— XVII —

S.P. 105/334, sh. 16, (Evâil-i Ramazan 1104-Mayıs 1693).

Akda kudâtü'l-müslîmin evlâ vülâtü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i i'lamî-ş-şerife ve'd-din vâris-i 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuğu tevki-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İngiltere elçileri ve konsolosları vesair İngilterelü sâkin oldukları evlerinde kendilerinin ve adamlarının keşâf-ı nefleriçün şıra sıkub hamr etmek istediklerinde kimesne mani' olmaya Yeniçeri kullarından ve gayri zabitlerinden her kim olur ise olsun bir nesnelerin istemeyüb ve cebren almayub zulm ve taaddi eylemeyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken medine-i mezburede bazı kimesneler İngilterelülerin üzümçülerin tutub keşâf-ı nefleriçün şıra sıkub hamr etmek istediklerinde kimesne mani' olmaya ve Yeniçeri kullarından ve gayri zabitlerinden her kim olur ise olsun bir nesnelerin istemeyüb ve cebren almayub zulm ve taaddi eylemeyeler emri şerîfimin mazmun-ı münifi ile 'amil olası söyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fî evâil-i şehr-i Ramazani'l-mübârek sene erbaa ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyeti'l-mahruse

— XVIII —

S.P. 105/334, sh. 17, (Evâil-i Zilkade 1104-Temmuz 1693).

Düsturu mükerrem müşîru mufahham nizamü'l-a'lem müdebbiru umûrul-cumhur bi'l-fikri's-sâkıb mütemminu mehamü'l-enâm bi'r-reyi's-sâib mümehhidu bünyanü'd-devle ve'l-ikbâl müşeyyidu erkanu's-saadet ve'l-iclâli-el-mahfufu bi-sunuf-ı 'avâtü'l-meliki'l-alâ bilfiil kapudanım olan vezirim Yusuf Paşa edam Allahu teala iclalehu ve akdâ kudati'l-müslîmin evlâ vülâtü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i i'lamî-ş-şerife ve'd-din vâris-i 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in İzmir ve Sakız kâdıları zide fazluhuma mefahirü'l-emâsil ve'l-akrân zikr olunan kazaların kal'a dizdarları ve gümrük emînleri ve sair ayan-ı vilâyetin işerleri zide kadruhum tevki-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl edüb Cezayir ve Tunus ve Trablusluların gemi levendatından bazıları medine-i İz-

mir ve Sakızda olan İngiltere konsoloslarını ve tüccar ve tercüman ve simsar ve adamlarını hilâf-ı şer'î şerîf ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir birer bahane ile tutub kimisini katl ve kimini dahi cerh ve darb ve bi-gayri hakkın akçaların alub tüccarlarına ve adamlarına türlü cevr ve eziyet edüb zulm ve taaddiden hâli olmadıkların bildirüp 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif vaz' ve taaddi olunmayub zâhir olan taaddileri men' ve def' olunmak bâbında hükm-i hümâyûnum rica eyledüğü ecilden 'ahid-nâme-i hümâyûnuma müracaat olundukda Tunus ve Cezayir korsanları İngiltere kralının vesair dostluk üzere olan kralların tüccar ve ademlerin 'ahid-nâme-i hümâyûnuma muhâlif ve rıza-yı hümâyûnuma mugâyir rencide ve esbâb ve malların gâret etmekle gâret olunan emvâl ve erzak her ne ise gerü verilüb ve adamları ıtlak olunmak için müekked ve müşedded evâmir-i şerîfe verilüb bu fermân-ı şerîfimden sonra Tunuslu ve Cezayirli gerü 'ahid-nâme-i hümâyûnuma mugâyir tüccar-ı mezburu rencide ve esbâb ve malların gâret iderler ise madem ki gâret olunan esbâbları verilmeye min-baad ol makuleleri memâlik-i mahrusemizde olan liman ve iskelelere hususen Tunus ve Cezayir ve Moton ve Koron iskelerine komayub beylerbeyiler ve hükkâm ve şair zâbitler men' ve redd ve tarh edüb ruhsat virmeyeler deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnumda mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel olunub hilâfıyla rencide ve remide olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusul buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celilü'l-kadim ve 'ahid-nâme-i hümâyûnum mücebince 'amel eyleyüb min-ba'ad hilâfına rıza ve cevâz göstermeyesin İngiltere kralları âsitane-i saadetimizin kadîmî dostlarından olmağla tüccar ve adamlarını gereği gibi himâyet ve siyânet edüb hilâf-ı şer'î şerîf ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir kimesneye dahl ve rencide ettirmeyesin şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfime itimad kılasin tahriren fi evâil-i Zilkade sene erbaa ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XIX —

S.P. 105/334, sh. 18, (Evâil-i Şaban 1107-Mart 1696).

Nişân-ı şerîf-i âlişân-ı sâmi mekân-ı sultanî ve tuğra-yı garra-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hâkimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhal gönderüb taht-ı âlibaht üzere cülûs-ı hümâyûn-ı saadet makrunum vaki' olub 'umumen tecdid-i berevât fermânım olmağla medine-i İzmire gelüb giden İngiltere ve ana tabi' olan tüccar taifesinin umur-ı mesâlihlerin görmek için hüdâvendigâr-ı sâbık berâtiyla konsolos olan İngiltere beyzâdelerinden rafî'î tevkî'î refiü's-şan-ı hâkânî kıdvet-i a'yanî'l-milleti'l-mesihîyye Gullamuray'ın beratı tecdid olunmak bâbında 'inayet rica etmeğın müceddeden bu nişân-ı hümâyûnu verdüm ve buyurdum ki mezbur Gullemuray'ın İzmir ve ana tabi' olan iskelelere varan İngilterelü ve ana tabi' tüccar tâifesinin ve gemilerinin umur-ı mesâlihlerin mezkur görüb 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince konsolos olub tüccar-ı mezbur umur-ı müşkilelerinde mezbura müracaat edüb ve zikr olunan iskelelere varan İngiltere gemileri bayrağı altında yürüyen tüccar tafesi kangı iskeleye dâhil olur ise dâhil oldukları gibi kadîmden veregeldikleri 'adet üzere meta'larının defter suretin ve elçilik ve konsolosluk hakkın vesair 'avaidin 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince mezbur Gullemuray'a vereler ve mezkurun tezkiresi olmadıkça gemilerine icâzet verilmeye ve konsolosa mahsus olan melbusât ve mefruşât ve mekulât ve meşrubâtından gümrük taleb olunmaya ve konsolos elçilerinin vekilleri olmağla aslâ habs olunmayub ve evleri mühürlenmeyüb ve kendileri aranma-

yub ve dört bin akçeden ziyâde olan davâları âsitane-i saadetde istima^c olunub gayri yerde görülmeyüb herne makûle davâsı olursa âsitane-i saadetime havale olunub elçileri cevab ve reler ve İngilterelülerin birbiri mabeyninde da^cvaları vaki^c oldukda kendi konsolosları âyinleri üzre görüb fasl edüb hâriçden kimesne dahl etmeyüb emîn ve sâlim olub himâyet olunanlar ve memâlik-i mahrusemde olan hükkâmdan herbiri evkât vechile mukayyed olub menâzil ve merâhilde ve iskelelerde ve karada ve deryada ademlerine ve davalarına ve sâkin oldukları meskenlerine hariçden dahl olunmayub zikr olunan hususlarda gereği gibi icrâ-yı hükm eyleyeler ve ahid-nâme-i hümâyûnda olan şurût ve kuyûda muhâlif bir ferdi dahl ve taarruz ve inad ve muhalefet ettirilmeyüb daima ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu nişân-i âlişân-ı itaat-makrunumun mücebince amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye şöyle bileler alâmet-i şerife itimad kılalar tahriren fi evâil-i Şaban sene seb^a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XX —

S.P. 105/334, sh. 19, (Evâsit-ı Ramazan 1105-Mayıs 1694).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma^cdeni'l-fazl ve'l-yakîn rafi^c-i i^clami^c-şerife ve'd-dîn vârisu ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki^c-i refi^c-i hümâyûn vâsil olucak ma^clum olan İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki^c Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kudvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihkiye Baron Senyör Willemu Paget hutimet avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma arzuhâl gönderüb İngiltere tüccarı medine-i İzmire getürdükleri Londra ve sair İngiltere çukasının her pastavından gümrük için riyal gurus seksener ve esedi gurus yetmişer akçaya olmak üzre ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yüzyirmişer akça verilmeğe razılar alub lâkin tüccar-ı merkûm İngiltereden medine-i mezbureye getürdükleri çuka ve kalay ve kurşun ve sair emti'aların esedi gurusu ve altuna furuht edüb bey^c ü şira^c arasında riyal gurus alınmağla ahid-nâme-i hümâyûn mücebince gümrük için esedi gurusu sağ hesabı üzre yetmişer akçaya vermek istediklerinde medine-i mezburede gümrük emini olan.... nâm kimesne esedi gurusu yetmişer akçaya almayub mücerred ta^cciz için riyal gurus mutalebesiyle taaddi ve rencideden hâlî olmadığın bildirüb ahid-nâme-i hümâyûn mücebince amel olunub İngiltere tüccarı medine-i mezbureye getürdükleri Londra vesair İngiltere çukasının gerek ala ve gerek ednasının beher pastavından esedi gurusu yetmişer akçaya olmak üzre yüzyirmişer akça verdiklerinden sonra ziyâde teklifi ve mücerred Riyal gurus mutalebesiyle rencide ve remide ettirilmemek bâbında hükm-i hümâyûnum rica etmeğin ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda İstanbul ve Galata iskelelerine getürdükleri Londra ve İngilterede işlenen çukalar gerek ala ve gerek edna her ne bahada olur ise olsun kânûn-u kadîm ve veregeldikleri üzre beher pastavından riyal gurus seksener ve esedi gurus yetmişer akçaya almak üzere yüzkırk dört sağ akça alınub ziyâde alınmaya ve İzmirde kadimden veregeldikleri üzre yine riyal ve esedi sağ hesabınca gerek ala ve gerek edna her pastav Londra vesair İngiltere çukasından yüzyirmişer akça alınub ziyâde bir akça ve bir habbe taleb olunmaya ve bidat ihdas olunmaya deyü mastur ve mukayyed bulunmağın ahid-nâme-i hümâyûnda mastur olduğu üzre esedi gurusu yetmişer akçaya verdiklerinden sonra mücerred riyal gurus talebiyle rencide ve taaddi olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerifimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan fermân-ı celilü'l-kadrim mücebince amel edüb dahi

mesfurlar 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur olduğu üzre *esedi* guruşu yetmişer akçaya verdiklerinden sonra mücerred *nyal* guruş talebiyle rencide ve taaddi ettirmeyüb sâdır olan emr-i şerîfimin mazmûn-ı münifi ile 'amil olasın ve şöyle bilesin ve ba'ade'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fî evâsıt-ı şehr-i Ramazan sene hamse ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXI —

S.P. 105/334, sh. 20, (Evâsıt-ı Cemaziye'l-evvel 1107-Aralık 1695)

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vûlatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i i'lami's-şerîfe ve'd-din vârisu 'ulumî'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vûkelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâkî Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhâl gönderüb bazı kimesneler İngilterelünün ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûnuma muhalif birer tarikiye evâmîr-i şerîfe ihrâc ve İzmirde olan İngiltere bâzergânlarını hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn rencide edüb gadr murad eyledüklerin bildirüp 'ahidnâmê-i hümâyûnumun şurût ve kuyûdu daima merî tutulub ol makûle 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif evâmîr-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima olunmamak bâbında hükm-i hümâyûnum rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif mukaddemâ ve şimden sonra ihrac olunan evâmîr-i şerîfe hükkâm huzurlarında ibrâz olundukda 'amel olunmayub hükkâm daima 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel eylemek bâbında fermân-ı âlişân sâdır olub anın gibi 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif olan evâmîr-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima olunmaya deyü mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan fermân-ı celilü'l-kadrim ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel edüb min-baad hilâfına rızâ ve cevaz göstermeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fî evâsıt-ı Cemaziye'l-evvel sene seb'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostaniniyyeti'l-mahruse

— XXII —

S.P. 105/334, sh. 21, (Evâil-i Şaban 1107-Mart 1696)

Akda kudâti'l-müslimin evla vûlatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerîfe ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu ve kıdvati'l-emasil ve'l-akran İzmir *gümürü emini* zide kadruhu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vûkelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâkî Bodser hâkimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhâl gönderüb cem'i zamanda gemileri memâlik-i mahrusemin liman ve iskelelerine emîn ve sâlim gelüb ve yatub alışveriş edüb akçalarıyla zad u zahirelerin alub kimesne mani olmayub rencide ve remide eylemeler deyü 'ahid-nâmê-i hümâyûnda mastur ve mukayyed olmağla 'ahid-nâme-i hümâyûn

mûcebince hâlâ İzmirde İngiltere tüccârı ve kalyonlarında olan İngilterelüler akçalarıyla kifayet mikdarı zad u zahîre aldıklarında kimesne mani' olmamak için emr-i şerîfim verilmiş iken haliyâ İzmirde gelen İngiltere sefineleri ve muhafaza için yanlarında ma'an gelen *vardakosta* gemileriçün narh-ı rûzi üzre akçalarıyla kifayet mikdarı peksimet iştirâ eylemek istediklerinde peksimet verilmek için mukaddemâ emr-i şerîf vârid olub ve yedinizde olan emr-i şerîfde peksimet tasrih olunmamışdır deyü mutâd-ı kadime mugâyir peksimet iştirâlarına mümanaat olunduğun bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûnda tasrih olunan zad u zahire için narh-ı rûzi üzre akçalarıyla kifâyet mikdarı peksimet verilmek bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin vech-i meşruh üzre 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdir olan emrim üzre 'amel edüb dahi hâliyâ İzmirde gelen İngiltere sefineleri muhafazası için yanlarınca gelen *Vardakosta* gemileri için narh-ı rûzi üzere akçalarıyla kifâyet mikdarı peksimed verilüb bu bahane ile kadr-ı kifâyeden ziyâdesini verilmeyüb emr-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyesün şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fi evâil-i Şaban sene seb'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XXIII —

S.P. 105/334, sh. 22, (Evasıt-ı Şaban 1107-Mart 1696)

Akda kudâtı'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailuhu tevki'-i refî-i hümâyûn vasıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından İstafordiya vilâyetinde vaki' Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhal gönderüb medine-i İzmirde İngiltere bâzergânları üzerlerine konsolos tayin olunan İngiltere beyzâdelerinden Gullamuray'ın yedine müceddeden berât-ı şerîfim verilmekle yedinde olan berât-ı şerîf ve evâmir-i'aliyyem mûcebince 'amel olunub kendülere müteallik düşen hususlarında 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince himâyet ve sıyânet olunub 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif kimesne mümanaat eylememek bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda bu bâbda sâdir olan emrim üzre 'amel edüb dahi mezbur konsolosun yedinde olan cedid berât-ı şerîf ve evâmir-i aliyyem mûcebince kendilere müteallik düşen hususlarında 'ahid-nâme-i hümâyûn mûcebince himâyet ve sıyânet olunub 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif kimesne mümanaat eylemeyüb sâdir olan emr-i şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesün şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timâd kılâsın tahrîren fi evâsıt-ı Şaban sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XXIV —

S.P. 105/334, sh. 23, (Evâil-i Zilkade 1107-Haziran 1696).

Dustûru mükerrrem müşîru müfahham nizamü'l-a'lem müdebbiru umuru'l-cumhur bi'l-fikri's-sakıb mütemmimu mehammü'l-enam bi'r-reyi's-sâib mümehhid-ü bünyanü'd devle ve'l-ikbâl müşeyyid-ü erkân's-saade ve'l iclâl mahfufu bi-sunuf-i 'avatıfu'l-meliki'l-'alâ âsitane-i saadetimde sadaret-i uzmâ ve vekâlet-i kübrâ kaymakamı olan vezirim Osman Paşa

edam Allahu teala iclalehu ve a'lemü'l 'ulemai'l-mütebahhirîn efzalü'l-füzelai'l müteverriin yenbu'ü'l-fazl ve'l-yakîn keşşafü'l-müşkilati'l-diniyye hellalü'l-mevdulati'l-yakiniyye miftah-ı künuzü'l-hakâyık misbah-ı rumuzü'l-dakaik el-mahfûfu bi-sunûfi'l-'avatıfi'l-meliki'l-a'la Anadolu kazaskerliği payesiyle İstanbul kadısı olan mevlânâ Abdullah edam Allahu teala fazai-lehu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhâl gönderüb İngilterelü ve ana tabi' olanlar memâlik-i mahruseme getürdükleri ve alıp götürdükleri cem'i metâ'larından gümrüklerin edâ edüb yedlerine *Edâ Tezkeresi* verildikten sonra hâliyâ *İstanbul gümrüğü emini olanlarından mukaddem olan gümrük emini'nin verdüğü tezkereyi tutmam ben dahi tekrar gümrük alırum* deyü 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir tekrar gümrük talebiyle rencide eylediklerin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûnda olan şurût ve kuyûd mer'i ve muhterem tutulub himâyet ve sıyânet olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda İngiltere bâzergânları esbablarının gümrüklerin bi't-tamam edâ eyledikten sonra ümena tâifesi mücerred tâciz için gümrüğü alınan metâ'in *edâ tezkereleri'n* vermekde 'avk ve tehir eyleyüb taaddi eyledikleri i'lâm eylemekle bir vechle 'avk ve tehir ettirilmeyüb *edâ tezkereleri'n* eğlendirmeyüb verüb ve bir def'a gümrüğü verilen metâ' ol limanda satılmayub aher limana vardıklarında ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince *edâ tezkeresi* ma'mulün-bih olub tekrar gümrük talebiyle rencide ettirilmeye deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed olmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdir olan emrim üzere 'amel dahi bir defa gümrüğü verilen metâ' ol limanda satılmayub aher limana vardıklarında ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince *edâ tezkeresi* ma'mulün-bih olub tekrar gümrük talebiyle rencide olunmayub himâyet ve sıyânet olunub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu emr-i şerîfe muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve bâ'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsin tahriren fi evâil-i Zilkade sene seb'a ve elf.

Be-yurd-ı sahra-ı Edirne

— XXV —

S.P. 105/334, sh. 24, (Evâsıt-ı Şaban 1108-Mart 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafi'-i a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu ve mefahiri'l-emâsil ve'l-akrân kazâ-i mezbûrun âyân-ı vilâyet ve iş erleri zide kadruhum tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İngiltere tüccarı getürdükleri ve alıp götürdükleri metâ'larından yüzde üç akça gümrük verüb ziyâde bir akça vermeyeler ve memâlik-i mahrusemizde ticaret eden İngilterelüyü ve ana tâbi' tüccar taifesini nice yerlerde hükkâm ve ümenâ hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn nice bid'atler ihdâs edüb külli rencide etmekle men' olunmak ve ellerinde olan 'ahid nâme-i hümâyûna muhâlif mukaddema ve şimden sonra ihrâc olunan evâmir-i şerîfi hükkâm huzurlarında ibrâz olundukda 'amel olunmayub hükkâm daima 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel eylemek bâbında fermân-ı âlişân sâdir olub anın gibi 'ahid-nâme-i

hümâyûna muhalif olan evâmir-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima^c olunmaya deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastûr ve mukayyed iken İngiltere bâzergânları medine-i İzmire getürdükleri ve alub götürdükleri metâ^clarından kanûn-ı kadîm üzre ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince gümrüklerin vermeğe razılar olub kat^can muhâlefetleri yoğiken hâliya İzmirde gümrük emini olan..... nâm kimesne İngiltere bâzergânları götürmeye mübaşeret etmeyüb ve gemilerine tahmil etmezden mukaddem der-mahzen olan sûf ipliğinden vesair metâ^cdan hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn gümrük talebiyle rencide eyledüğün bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince rencide ve bid^cat ihdâsıyla taarruz olunmamak bâbında emri şerîfim rica etmeğün 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşrûh üzre olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzre 'amel edüb dahi İngiltere bâzergânları medine-i İzmire getürdükleri ve alub götürdükleri metâ^clarından 'ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde üç akça gümrüklerin İzmir gümrüğü emini^cne verdiklerinden sonra hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn rencide ve bid^cat ihdâsıyla taarruz olunmayub 'ahid-nâme-i hümâyûn ve işbu emri şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba^cde'n-nazar bu hükm-i hümâyûnu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i^ctimad kılasın tahriren fi evâsıt-ı Şa^cban sene seman ve mie ve elf.
Be-makam-ı Edirne el-mahruse.

— XXVI —

S.P. 105/334, sh. 25, (Evâsıt-ı Receb 1108-Mart 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn mâ^cdeni'l-fazl ve'l-yakîn rafî^c-i â^c-lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki^c-i refî^c-i hümâyûn vasil olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelâsından olub İstafordiya vilâyetinde vâki^c Bodser hakimi ve asitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İstanbul ve İskenderiyye ve Trablusşam ve İskenderun'a ve sâir memâlik-i mahruseye gelen İngiltere gemilerinden kendi ihtiyarlarıyla satmak için taşra çıkardıkları metâ^clarından olageldiği üzere gümrüğün verüb taşra çıkarmadıkları metâ^clarından gümrük alınmayub istedikleri yere alub gidüb rencide olunmayalar ve himâyet ve sıyânet olunalar deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken İzmirde gümrük emini tarafından mücerred ta^cciz için gemilerinizde gümrük icâb ider eşya vardır deyu gemileri yüklerin almadan arayub gadr eyledüklerin bildirüb gemilerinden taşra çıkardıkları metâ^clarından 'ahidnâme-i hümâyûn mücebince yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra hilâf-ı 'ahidnâme-i hümâyûn gemileri yüklerin almadan aranmayub ve metâ^clarına bi^cdat ihdâs olunmayub taaddileri men^c ve def^c olunmak bâbında emri şerîfim rica etmeğün 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşrûh üzere olduğu mastûr ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi İngiltere gemilerinden çıkardıkları metâ^clarından 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn gemileri yüklerin almadan aranmayub ve metâ^clarına bi^cdat ihdâs olunmayub teaddilerin men^c ve def^c eylesin minbaad hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn ve mugâyir-i emri şerîf kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba^cde'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i^ctimad kılasın tahriren fi evâsıt-ı şehri Receb sene semane ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

S.P. 105/334, sh. 26 (Evâil-i Cemaziye'l-âhir 1109-Aralık 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn refi'î a'lamî's-şerife ve'ddin vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki'î refi'î-i hümayûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere kiralığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İzmirde olan İngiltere konsolosu ve İngiltere tüccarı ve İngiltere gemilerinin gemicilerinin kendü kefaf-ı nefleriçün kendü mülk fırınlarında etmek ve peksimed tabh eylediklerinde hilâf-ı şer'î-i şerîf mümanaat olunduğun bildirüb hilâf-ı şer'î-i şerîf mümanaat olunmamak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin hilâf-ı şer'î-i şerîf rencide olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzerine 'amel edüb dahi husus-ı mezbura tamam mukayyed olub göresin 'arz olunduğu üzere kendü kefaf-ı nefleriçün mülk fırınlarında etmek ve peksimed tabh eylediklerinde hilâf-ı şer'î-i şerîf mümanaat olunduğu vaki ise men' ve def' edüb min-baad hilâf-ı şer'î-i şerîf ve mugâyir-i emr-i hümayûn kimesneye iş ettürmeyüb husus-ı mezburlarıçün tekrar emr-i şerîfim varmalu eylemeyeşin ve şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsın tahrîren fi evâil-i Cemaziye'l-âhir sene tis'a ve mie ve elf. Be-makam-ı Edirne el-mahruse

S.P. 105/334, sh. 27, (12 Cemaziye'l-âhir 1109-26 Aralık 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî'î a'lamî's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiya ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki'î refi'î-i hümayûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere elçisi Edirne'de divân-ı hümayûnuma 'arzuhâl gönderüb İzmir konsolosu hizmetinde olan Dimo veled-i Kosta ve Petro veled-i Dimo ve Yovan veled-i Petro ve Yorgi veled-i Miho ve Mihâl veled-i Asvil nam beş nefer hizmetkârları *cizye*'den muaf olunmak bâbında emr-i şerîfim rica eylediği ecilden imdi mesfurun isimleri ile mastur olan beş aded sahih hizmetkârlarıdan *cizye* taleb olunmayub şöyle ki bu bahane ile asıl yerlü ve yabancı *cizye-güzâr* kefere reayası bizim hizmetkârımızdır deyü *cizye*'lerin verdirmeğe mani' olmamak bâbında fermân-ı 'ali-şânım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfim vardıkda bu bâbda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi mesfurun isimleri ile mastur olan beş aded sahih hizmetkârından *cizye* taleb olunmayub amma bu bahane ile asıl yerlü ve yabancı *cizye-güzâr* kefere reayasını bizim hizmetkârımızdır deyü bir türlü *cizyelerin* verdirmeye mani' olmayub ancak kendü sahih hizmetkârlarıdan ma'dasına hiyâetten ihtiraz edüb cânib-i mîriye gadr ve zarar olmakdan ve hilâf-ı kânun zulm ve taaddiden ihtiraz eylesiz şöyle bilesiz ve 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsın tahrîren fi'l-yevmi's-sani 'aşere min Cemaziye'l-âhir sene tis'a ve mie ve elf. Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXIX —

S.P. 105/334, sh. 28, (Evâhir-i Cemaziye'l-ula 1109-Aralık 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i â-lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki-i refî-i hümayûn vasıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi olan kidvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İngilterelü ve ana tâbi olan yerlerin bâzergânları ve ademları ve tercümanları ve simsarları ile memâlik-i mahrusemde bey' ü şira ve veresiye ve ticaret ve kefalet hususları ve sair umur-ı şer'iyeleri vâki oldukda muradları olur ise Kadiya varub sebt-i sicil ettirüb hüccet alalar ba'dehu niza' olur ise hüccet ve sicil'e nazar olunub dâvâları hüccete muvafık ise mucib-i hüccet-i şer'îyye ile 'amel oluna ve madem ki kudattan hüccetleri olmayub mücerred şahid-i zûr ikâmet etmekle dâvâları istüma' olunmayub daima hüccet-i şer'îyye muktezasınca icra-yı hak oluna deyu 'ahid-nâme-i hümayûnda mastur ve mukayyed olmağla 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğın 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim ve 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel edüb dahi İngiltere Kralı devlet-i aliyemin sadakat üzere dostu olmağla yedlerinde olan 'ahid-nâme-i hümayûn daima mazmûn-ı münîfi ile 'amel olunub min-baad 'ahid-nâme-i hümayûn ve işbu emir-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyüb şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümayûnumu ellerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i Cemaziye'l-ula sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXX —

S.P. 105/334, sh. 29, (Evâhir-i Cemaziye'l-ula 1109-Aralık 1697).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakin rafî-i â-lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtas bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu ve kidvetü'l-emasil ve'l-akran İzmir gümrüğü emini ve İzmir voyvodası ve zide kadrehu tevki-i refî-i hümayûn vasıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi olan kidvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İngiltere kralı devlet-i aliyemiz ile dostlukda sabit-kadem olmağla dostluğa binaen matbahı için müzayaka olmayub müstevfi ve kesret üzere olduğu senelerde İzmir ve Selanik ve sair memâlik-i mahruse iskelelerinde her sene akçasıyla ikişer gemi incir ve üzüm iştirâ ve yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra kimesne mani olmaya deyu 'ahid-nâme-i hümayûnda mastur ve mukayyed olmağla hâlâ kral-ı müşarünileyhin matbahı için İzmir iskelesinden bu sene-i mübarekede üzüm ve incirden kangısın murad eder ise beş bin kantar iştirâ eylemek istediklerinden meyve kesret üzere olmuşiken hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümayûn mücerred tâciz için killet üzere olmuşdur deyu bazı kimesneler iştirâsına mani oldukların bildirüb 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğın 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki

hük-m-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel edüb dahi meyve kesret olmuş ise üzüm ve incirden kangısının murad eder ise kral-ı müşarünileyhin matbahı için senede bir def'a akçalarıyla iştirâ eylediklerinde 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif kimesne mâni' olmaya şöyle bilesiz ve ba'de'n-nazar bu hük-m-i hümâyûnumu yedinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evahir-i Cemaziye'l-ula sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXXI —

S.P. 105/334, sh. 30, (Evail-i Şevval 1109-Nisan 1698).

Dustûru mükerrerem müşirü mufahham nizamü'l-âlem müdebbiru umûrû'l-cumhur bi'l-fikri's-sâkıb mütemmimu mehamü'l-enâm bi'r-reyi's-sâib mümehhidu bünyanü'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidu erkânü's-saadet ve'l-iclâli'l-mahfuf bi-sunuf-ı 'avatfû'l-meliki'l-alâ bilfiil kapudanın olan vezirim el-Hac Hüseyin Paşa edam Allahu teala iclâlehu ve akda kudâti'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî'î a'lami's-şerife ve'd-din vârisu ulumü'l-embiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezid-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'în mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevkî'î refî'î hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukim İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihkiye Baron Senyör Willemu Paget hutumet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhal gönderüb medine-i İzmir mahallatından Kassab Hızır mahallesinde bazı kimesneler bir kaç meyhaneler peyda ve hamr ve arak bey' ü şira etmeleriyle levendât ve sair eşkiyâ cem' olub gece ve gündüz mahalle-i mezbûrede sâkin İngiltere konsolosunun ve bâzergânlarının ve sair İngilterelünün evlerin basub alet-i harb ile mecruh ve malların gâret idüb fesâddan hâli olmadıkların bildirüb mahalle-i mezbûrede ne mikdar meyhaneler var ise men' ve def' olunub İzmirde olan müste'min konsoloslarının ittifakıyla mahalle-i mezbûrede fimabaad meyhaneler açılmak ihtimali olur ise min-baad izin ve ruhsat verilmeyüb mütenebbih olmayanları ism ve resmleriyle der-i devlet-medarıma 'arz ve 'ilâm olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin vech-i meşruh üzre 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki dergâh-ı muallâm çavuşlarından kıdveti'l-emasil ve'l-akran Ali Çavuş zide kadruhu vusûl buldukda sâdır olan emrim üzre 'amel edüb dahi mahalle-i mezbûrda ne mikdar meyhaneler var ise men' ve def' eyleyüb ve İzmirde olan konsolosların ittifakıyla mahalle-i mezbûrede fimabaad meyhaneler açılmak ihtimali olur ise min-baad izin ve ruhsat verilmeyüb mütenebbi olmayanları ism ve resmleriyle der-i devlet-medarıma 'arz ve ilâm edüb emr-i şerîfimin mazmun-ı münifi ile 'amel olasin şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâil-i Şevvali'l-mükerrerem sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXXII —

S.P. 105/334, sh. 31, (Evahir-i Ramazan 1109-Nisan 1698).

Dustûru mükerrerem müşirü mufahham rizamü'l-âlem müdebbiru umûrû'l-cumhur bi'l-fikri's-sâkıb mütemmim-i mehamü'l-enâm bi'l-reyi's-saib mümehhidu bünyanü'd-devlet ve'l-ikbâl müşeyyidu erkanü's-saadet ve'l-iclâli'l-mahfuf bi-sunuf-ı 'avatfû'l-meliki'l-alâ bilfiil

kapudanım olan vezirim..... Paşa edam Allahu teala iclaluhu ve akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami'sherife ve'ddin vârisu ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu ve mefahirü'l-kudat ve'l-hükkâm maadeni'l-fezâil ve'l-keâm Akdenizde vâki olan kadılar zide fazluhum tevkî-i refî-i hümâyûn vâsil olucak malum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Pa- get hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhal edüb iftiharî'l-ümerai'l-iseviyye İngiltere kralı devlet-i aliyemin dostlarından olmağla bâzerganları memâlik-i mah-rusemde berren ve bahren emn ü selâmetle gelüb ticaret edüb 'ahid-nâme-i hümâyûn mü-cebince himâyet ve sıyânet olunmaları ehemmi mühimmâtan iken kral-ı müşarünileyhin müste'min olan tavaif beyninde husumet ve 'adavetleri vâki olub rûy-i deryada sefineleri birbirleriyle cenk ve cidâl eylediklerinde memâlik-i mahrusem kul'alarının limanlarında ve top altı mahallerde birbirleriyle olan husumetlerin icra etmeyüb lâkin kal'aların etrafında top erişmez mahalde kadîmden rûy-ı deryâda 'adavetlerin icra ve bu vech üzre muamele olunagelmüş iken müste'min taifelerinin elçileri bir yere getirülüb ve şöyle söyleşüb ma-beynlerinde tevfiq mümkün olur ise rûy-i deryada hudud tâyin olunub kat' olunan hudud dahilinde birbirlerine tecavüz ve taaddi ettirilmemek üzere bundan akdem emr-i şerîfim sadır olub lâkin olvech üzre deryada hudud tâyin olunması âdet-i kadime ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugayir ve bâzergânların nizamına muhill olub ve elçi-i mumaileyhin dahi rızası yoğiken hudud tâyin olmağla taife-i mezbureye gadr olunduğun bildirüb kadîmden rûy-ı deryâda mabeynlerinde ne gûne muamele olunur ise badelyevm olvech üzre 'amel olunub bilatevfik ve bila-rıza tâyin olunan hududa itibar olunmayub sonradan ihdâs olunan hudud ref' olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif mukaddema ve şim-den sonra ihrac olunan evâmîr-i şerîfe hükkâm huzurlarında ibrâz olundukda 'amel olunmayup ve hükkâm dâima 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel eylemek bâbında fermân-ı âlişânım sâdir olub anın gibi 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif olan evâmîr-i şerîfe ibrâz edenle-rin ellerinden alınub istima' olunmaya deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed bulunmağın vech-i meşruh üzre 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdir olan emrim üzre 'amel edüb dahi olvech üzre deryâda hudud tâyin olunması 'ahid-nâme-i hümâyûna ve âdet-i kadime mugayir ve bâzergânlarının nizamına muhill olub elçi-i mumaileyhin rızası dahi yoğiken tâyin olunan hududa itibar olunmayub ref' olunub kadîmden rûy-i deryâda ne gûne muamele olunur ise badelyevm olvech üzre 'amel olunub min-baad 'ahid-nâme-i hümâyûna ve âdet-i kadime ve sâdir olan emr-i şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesiz şöyle bilesin ve bâ'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsın tahriren fi evahir-i şehri Ramazan sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXXIII —

S.P. 105/334, sh. 32, (Evail-i zilkade 1109-Mayıs 1698).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn vârisu 'u-lumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din el-muhtas bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-mu'in mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsil olucak ma'

lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhâl edüb memâlik-i mahrusede İngiltere tüccarı ve ana tâbi olanlar kendü hallerinde alış veriş edüb cem'i metâlanından alınagelen üzre yüzde üç akça gümrük verüb ziyâde bir akça ve bir habbe virmeyeler ve bid'at ihdâs olunmaya deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken İzmirde *gümrük emini* olanlar İzmirde olan İngiltere tüccarlarını kânun ve kadîme ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir bid'at ihdâsıyla rencide eylediğin bildirüb hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn rencide olunmamak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşrûh üzre olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzre 'amel edüb dahi İngiltere tüccarları getürdükleri ve alub götürdükleri meta'n kânûn-ı kadîm ve 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra kânûn-ı kadîme ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir bid'at ihdâsıyla İzmir gümrüğü *emin*lerine rencide ettirmeyib emr-i şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin husûs-ı mezbur için tekrar emr-i şerîfim varmalu eylemeyesin şöyle bilesin ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahiren fi evâil-i Zilkâde sene tis'a ve mie ve elf. Be-yurd-ı sahra-ı Edirne

— XXXIV —

S.P. 105/334, sh. 33, (Evâil-i Rebiü'l-âhir 1109-Ekim 1697).

Akda kudâti'l-müslimin evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselin el-muhtassu bi-mezîd-i 'inâyeti'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevkî-i refî-i hümâyûn vâsil olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiyeye vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb İstanbul ve Halep ve İskenderun ve Sakız ve İzmir ve sair memâlik-i mahrusede İngiltere tüccarı bir yerde gümrüklerin edâ eyledikten sonra ziyâde bir akça ve bir habbe taleb olunmaya deyü 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken hâlâ İzmirde gümrük *emin*'i olan..... nâm kimesne hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn İngiltere bâzergânlarından ve gemilerinden türlü türlü bahâne ile cebren külli akçaların alub gadr eylediğin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûnun şurût ve kuyûdu mer'î ve muhterem tutulub badelyevm hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn rencide ve remide olunmayub ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir olduğu geri ashâbına aliverilmek bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşruh üzre aldığı mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince 'amel olunmak emrim olmuştur buyurduk ki hükm-i şerîfimle vusul buldukda sâdır olan emrim üzre 'amel edüb dahi mukaddemâ bir def'a şer'le görölüb fasl olunmayan ahvalerin tamam hak ve adl üzre mukayyed olub göresin arz olunduğu üzre ise olbâbda mukteza-yı şer'î kavimle 'amel edüb dahi İngiltere tüccarları 'ahid-nâme-i hümâyûn mücebince gümrüklerin edâ eyledüklerinden sonra ziyâde taleb olunmayub ve 'ahid-nâme-i hümâyûnun şurût ve kuyûdu mer'î ve muhterem tutulub ve 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir alınan akçaların ba'des-subût hükm edüb gerü aliverüb 'ahid-nâme-i hümâyûna ve emr-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'

de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahrîren fi evâil-i şehri Rebiü'l-âhir sene tis'a ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XXXV —

S.P. 105/334, s. 34, (Evâil-i Zilkâde 1109-Mayıs 1698).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülati'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inâyeti'l-meliki'l-müîn mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhal edüb merhum ve mağfûrûnleh Sultan Süleyman Han tâbe serahu zaman-ı şeriflerinde İspanya ve Portukal ve Ankona ve Çeçilya ve Filorantin ve Katalan ve cümle Flandre ve sair harbî tüccar taifesi memâlik-i mahruseye bey' ü sıra için gelüb gitmeğe 'ahid-nâme-i hümâyûn verilüb ve ol 'ahid-nâmede konsolos nasb edeler deyü mukayyed olup lâkin her cins konsoloslarına harçların çekmeğe kudretlerin olmamağla 'atebe-i 'ulyalarına dostluk üzere olan krallardan her kangısının bayrağı ile gelmek murâd edinirler ise gelüb ve kangı konsolosu isterler ise müracaat edip gelip gidip kendü hallerine tevfiç olunduğu 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed olmağla hâliya Ceneviz kalyonundan bir kıta kalyon met'a ile kendü rızası ile İngiltere bayrağı ile İzmirde gelmekle İzmirde olan İngiltere konsolosuna müracaat edüb 'ahidnâme-i hümâyûna mugâyir rencide olunagelmış değil iken İzmirde olan sair müste'min konsolosları hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn rencide eyledüklerin bildirüb 'ahidnâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak bâbında emri şerîfim rica etmeğın 'ahidnâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşrûh üzere olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi Venedüklüden maada İngiltere bayrağı ile İzmirde gelen Ceneviz kalyonuna İzmirde olan sair müste'min konsolosların hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn müdahale ettirmeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûna ve işbu emri şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahrîren fi evâil-i Zilkade sene tis'a ve mie ve elf.

Be-yurd-ı sahra-ı Edirne el-mahruse

— XXXVI —

S.P. 105/334, sh. 35, (Evâsıt-ı Rebiü'l-ulâ 1110-Eylül 1698).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidin ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din varisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inâyeti'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu tevki'-i refi'-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr ordu-yı hümâyûnuma 'arzuhal edüb bir def'a gümrüğü verilen meta' ol limanda satılmayub âher limana varduklarında kadîmden olan 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince edâ tezkereleri ma'mulün-bih olub tekrar

gümrük talebiyle rencide ettirilmeye ve bid'at ihdâs olunmaya deyu 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken hâliyâ İzmirde olan İngiltere bâzerganları iştirâ eyledikleri kahvenin 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince gümrüğün edâ edüb yedlerine *edâ tezkeresi* verilüb gemilere tahmil ve İngiltere vilâyetine götürmek istediklerinde İzmirde olan *kahve emini* olanlar hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn bid'at ihdâsıyla gümrüğü edâ olunan kahveden tekrar beher vukiyyesinden beşer para resm-i mirî taleb edüb hilâf-ı 'ahid-nâme-i hümâyûn İngiltere bazerganların rencide eylediklerin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir rencide olunmamak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşruh üzere olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince gümrüğün edâ edüb yedlerinde *edâ tezkeresi* verilüb gemilere tahmil eyledikleri kahveyi İngiltere vilâyetine götürmek istediklerinde İzmirde olan *kahve emini* lerine 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir bid'at ihdâsıyla tekrar beher vukiyyesinden beşer para *resm-i mirî* taleb ettirmeyüb 'ahid-nâme-i hümâyûnu ve işbu emr-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsın tahriren fi evâsıt-ı Rebiü'l-ula sene 'aşere ve mie ve elf. Be-yurd-ı sahra-ı Belgrad

— XXXVII —

S.P. 105/334, sh. 36, (Evâil-i Cemâziye'l-ula 1111-Kasım 1699).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî-i a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumü'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inâye'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zidet fazailehu tevki-i refî-i hümâyûn vâsıl olucak malum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milletü'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr südde-i saadetime 'arzuhâl edüb ellerinde olan 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif mukaddemâ ve şimden sonra ihrac olunan evâmir-i şerîfe hükkâm huzurlarında ibrâz olundukta 'amel olunmayub hükkâm daima 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel eylemek bâbında fermân-ı 'alışan sâdır olub anın gibi 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif olan evâmir-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima olunmaya deyu 'ahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken hâliyâ İzmirde bazı kimesneler 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir maliyye tarafından emr-i şerîf ihrâc ve ibrâz edüb İngiltere bâzerganlarının rencide eylediklerin bildirüb 'ahid-nâme-i hümâyûna mugâyir emr-i şerîf ibrâz edenlerin ellerinden alınub daima 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak babında emr-i şerîfim rica etmeğin 'ahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda anın gibi 'ahid-nâme-i hümâyûna muhâlif olan evâmir-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub istima olunmaya deyu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfimle vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif evâmir-i şerîfe ibraz edenlerin ellerinden alınub dâima 'ahid-nâme-i hümâyûna muhalif evâmir-i şerîfe ibrâz edenlerin ellerinden alınub dâima 'ahid-nâme-i hümâyûn ile 'amel olunub 'ahid-nâme-i hümâyûna ve işbu emr-i şerîfime muhâlif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılâsın tahriren fi evâhir-i Cemâziye'l-ula sene ihdâ 'aşere ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XXXVIII —

S.P. 105/334, sh. 37, (Evail-i Zilhicce 1110-Mayıs 1700).

Kıdveti'l-^culemai'l-muhakkakîn ^cumideti'l-fudelai'l-müdekkakîn el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l-meliki'l-muin İzmir kazasında nai'bi'ş-şer^c olan mevlânâ..... zide fazluhu tevki^c-i refi^c-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet ^cavakibuhu bi'l-hayr sūd-de-i saadetime ^carzuhâl edüb İngilterelü Ankara ve Beypazarında sūf ve muhayyer ve tiftik ipliği iştirâ edüb götürmek istediklerinde yüzde üç gümrüklerin verdiklerinden sonra *bâc-ı ihrâc* nâmiyle rencide olunmayub bir akça ve bir habbeleri alınmaya min-baad İngilterelünün meta'larına bid'at ihdâs etmeyüb kanun ve kadîmden ziyâde bir akça ve bir habbelerin almayalar deyü ^cahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed iken İngiltere bâzergânları Ankara ve Beypazarında akçalarıyla iştirâ edüb İzmirde götürdükleri sūf ve muhayyer ve tiftik ipliğin gümrükhaneye getirmezden mukaddem ve gümrüğün vermezden evvel *damga emini* olanlar yüklerin ahz ve damgalayub her on vukiyyede hilâf-ı ^cahid-nâme-i hümâyûn birer gurus alub rencide eylediklerin bildirüb ^cahid-nâme-i hümâyûn mucebince ^camel olunub hilâf-ı ^cahid-nâme-i hümâyûn bid'at ihdâs olunmamak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin ^cahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda vech-i meşrûh üzre olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın ^cahid-nâme-i hümâyûn mucebince ^camel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfime vusûl buldukda sâdır olan emrin üzre ^camel edüb dahi İngiltere bazergânları Ankara ve Beypazarında sūf ve muhayyer ve tiftik ipliği iştirâ edüb götürmek istediklerinde yüzde üç gümrüklerin verdiklerinden sonra hilâf-ı ^cahid-nâme-i hümâyûn *bâc-ı ihrâc* nâmiyle rencide olunmayub ve meta'larına bid'at ihdâs etmeyüb kânûn ve kadîmden ziyâde bir akça ve bir habbelerin almayalar ve aldırmayub men^c ve def eylesin min-baad ^cahid-nâme-i hümâyûna ve işbu emr-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb ^calâmet-i şerife i'timad kılasın tahriren fi evâil-i Zilhicce sene ^caşere ve mie ve elf. Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XXXIX —

S.P. 105/334, sh. 38, (Evâhir-i Rebiü'l-ula 1114-Ağustos 1702).

Kıdveti'l-^culemai'l-muhakkakîn umdeti'l-fudelai'l-müdekkîkîn el-muhtassu bi-mezîd-i inayeti'l-meliki'l-muin İzmir kazasında nai'bi'ş-şer olan mevlânâ..... zide ilmuhu ve kıdveti'l-emasil ve'l-akrân kaza-i mezburda *yenîçeri serdarı* olan..... zide kadruhu tevki^c-i refi^c-i hümâyûn vâsıl olucak ma'lum ola ki kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan Roberto Sutton hutimet ^cavakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma ^carzuhâl edüb İngiltere elçileri ve konsolosları istedikleri *yasakçı*ları ve murad eyledikleri kimesneleri tercümanlıkda istihdam edüb yeniçerilerden ve gayrıdan eğer kullarım ve eğer gayrıdır cebren kimesne hizmetlerine karışmaya deyü ^cahid-nâme-i hümâyûnda mastur ve mukayyed olmağla İzmirde İngiltere Konsolosunun yanında yedi sekiz seneden beru *yasakçı*lık hizmetinde olan dergâh-ı muallâm yeniçerilerinden yirmi altıncı bölükde yevmi sekiz akçaya mutasarrıf olan Mehemmet Yunus ve onsekiz bölükde yevmi sekiz akça ulufeye mutasarrıf olan Ahmed Mahmud nâm yeniçeriler sahihi'l-esâmi olub ve konsolos-ı mezbur kendülerden rıza ve şükran üzre olmağla kemâkân *yasakçı*lık hizmetinde istihdam olunmak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğin ^cahid-nâme-i hümâyûna müracaat olundukda

vech-i meşruh üzere olduğu mastur ve mukayyed bulunmağın 'ahid-nâme-i hümâyûn mucebince 'amel olunmak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfime vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi konsolos-ı mezbur mezkurlardan rıza ve şükran üzere olmağla kemakan *yasakçılık* hizmetinde istihdam olunup emr-i şerîfime muhalif kimesneye iş ettirmeyesin şöyle bilesin ve ba'de'n-nazar bu hükm-i hümâyûnumu yedlerinde ibkâ edüb 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i şehri Rebiü'l-ulâ sene erbaa 'aşere ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XL —

S.P. 105/334, sh. 39, (Evâhir-i Rebiü'l-âhir 1111-Ekim 1699).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî'a'lami's-şerife ve'd-din vârisu 'ulumî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i 'inayeti'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zide fazluhu ve kıdveti'l-ernasil ve'l-akrân İzmir gümrüğü emini..... zide kadruhu tevki'-i refî'-i hümâyûn vâsil olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelâsından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr sütte-i saadetime 'arzuhal edüb İzmir kurbünde vâki Candarlı nâm mahalden akçalarıyla beşbin keyl buğday iştirâ ve İngiltere vilâyetine nakline mümanaat olunmamak bâbında emr-i şerîfim rica etmeğın ahkâm kaydına müracaat olundukda vech-i meşrûh emr-i şerîf verildiği mastur ve mukayyed bulunmağın zikr olunan mahalde senede bir def'a beş bin kile buğday akçalarıyla iştirâ ve nakline mümanaat olunmamak emrim olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfime vusûl buldukda sâdır olan emrim üzere 'amel edüb dahi İzmir kurbünde vâki Candarlı nâm mahalden akçalarıyla beş bin keyl buğday iştirâ ve İngiltere vilâyetine nakline kimesneyi mümanaat ettirmeyesin amma mukayyed olasın ki mikdâr-ı muayyeneden ziyâde ve bir senede iki def'a verilmek ihtimali olmaya şöyle bilesin 'alâmet-i şerîfe i'timad kılasın tahriren fi evâhir-i Rebiü'l-âhir sene ihda 'aşere ve mie ve elf.

Be-makam-ı Kostantiniyyeti'l-mahruse

— XLI —

S.P. 105/334, sh. 40, (Zilhicce 1110-Haziran 1699).

Akda kudâti'l-müslimîn evlâ vülatü'l-muvahhidîn ma'deni'l-fazl ve'l-yakîn rafî'i a'lami's-şerife ve'ddin vârisu 'ulumî'l-enbiyâ ve'l-mürselîn el-muhtassu bi-mezîd-i inâyeti'l-meliki'l-muin mevlânâ İzmir kadısı zidet fezailehu tevki'-i refî'-i hümâyûn vâsil olucak ma'lum ola ki İngiltere krallığı vükelâsından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hâkimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihîyye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhal gönderüb İngiltere kralı devlet-i aliyemiz ile dostlukda sabit-kadem ve sadâkat ve ihlasda râsih-i dem olmağla zaruret ve müzâyaka olub olmayub kesret ve vefret üzere olduğu senelerde kral-ı müşarünileyhin matbahu için İzmir iskelesinden beher sene akçalarıyla iki bin keyl pirinç iştirâ ve vilâyetlerine nakline müsaade-i hümâyûn ricasına istidâ-yı 'inâyet eylediği rikâb-ı kâmyâbıma 'arz ve telhis olundukda madem ki müzâyaka olmaya müsaade-i hümâyûnum olub her senede emr-i şerîfim verile deyü hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum sâdır olmağla sâdır olan hatt-ı hümâyûn-ı şevket-makrûnum mücebince bu sene pirince zaruret ve müzâ-

yaka olmayub vefret ve kesret üzre ise bu def'a kral-ı müşarünileyhin matbahı için İzmir iskelesinden akçalarıyla mübayaa eyledikleri iki bin keyl pirincin yüzde üç gümrüklerin verdiklerinden sonra vilâyetlerine nakline mümanaat olunmamak bâbında fermân-ı 'alışanım sâdır olmuşdur buyurdum ki hükm-i şerîfime vusûl buldukda bu bâbda sâdır olan emrim üzre 'amel edüb dahi sâdır olan hatt-ı hümayûn-ı şevket-makrunum mücebince bu sene pirince zaruret ve müzâyaka olmayub ve vefret ve kesret üzre ise bu def'a kral-ı müşarünileyhin matbahı için İzmir iskelesinden akçaları ile mübayaa eyledikleri iki bin keyl pirincin yüzde üç gümrüklerin verdiklerinden sonra vilâyetlerine nakline mümanaat olunmayub sâdır olan emri şerîfimin mazmûn-ı münifi ile 'amel olasın amma mukayyed olasın ki mikdâr-ı muayyeneden ziyâde ve bir senede iki def'a verilmek ihtimali olmaya şöyle bilesin 'alâmet-i şerife i'timad kılasın tahriren fi evâsıt-ı Zilhicce sene 'aşere ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

— XLII —

S.P. 105/334, sh. 41, (Evâil-i Ramazan 1108-Nisan 1697).

Nişân-ı şerîf-i 'alışân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı garrâ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hükmü oldur ki İngiltere krallığı vükelasından olub İstafordiya vilâyetinde vâki Bodser hakimi ve âsitane-i saadetimde mukîm İngiltere elçisi olan kıdvet-i ümerai'l-milleti'l-mesihkiye Baron Senyör Willemu Paget hutimet 'avakibuhu bi'l-hayr dergâh-ı muallâma 'arzuhâl gönderüb cezire-i Sakızda İngiltere bâzergânlarının umur ve mesâlihlerin görmek üzere tercüman nasb eylediği rafî-i tevki-i refî-i 'alışân-ı hâkânî Dominiko Modini bî-berât olmağla 'ahid-nâme-i hümayûn mücebince olageldiği üzre berât-ı şerîfime verilmek bâbında i-nâyet rica etmeğin bu nişân-ı hümayûn verdim ve buyurdum ki badelyevm mesfûr vech-i meşruh üzre tercüman olan tercümanlık hizmetinde olanlar ve oğulları ve hizmetkârları harac ve 'avârz ve kassâbiye akçası ve sair rüsûm ve tekâlif-i örfiye teklifi ile rencide olunmaya ve kul ve câriye istihdam edermişsin deyü kimesne harac ve rüsûm taleb etmiye ve melbusât ve mefrûsât ve mekûlât ve meşrûbâtına kimesne dahl ve taarruz eylemeyüb kadîmden olageldiği üzre afv olunub ve rüsûm-ı gümrük ve bac taleb olunmaya evine askeriden konak konulmağla rencide olunmaya ve kendi bağında hâsıl olan şıradan hamr emini olanlar ve voyvoda ve sairleri olageldiği üzre kapucu akçası taleb eylemeyüb ve kendüsi ve evlâdı ve tasarrufunda olan cariyeleri harac ve 'avârzdan ve kassâb akçası'ndan ve tekâlif-i örfiye'nin cümlesinden muaf ve müsellemler olub ve mezbûr ile her kimin dâvâsı olur ise âsitane-i saadetime havâle olunub gayrı yerde istima' olunmaya ve mezbûr tercüman bir yere gitmek istedikde gidişte ve gelişte ve karada ve deryada menazil ve merahilde kendüye ve esvâb ve davarına ve emvâl ve erzakına ve yanında olan ademlerine ulakdan ve Ulak akçası'ndan ve gayrı cânibden kimesne dahl ve taarruz eylemeyüb ve her kande dahil olur ise zad-ü zevâde ve sair zahiresin narh-ı rûzî üzere akçasıyla aldıkda bir ferd taallül ve niza' eylemeye ve mahuf ve muhatara olan yerlerde başına ak sarunub ve kılıç ve ok ve yay ve mahmuz ve sair alâ-t-ı harb getürdükde kadılar ve beylerbeyiler ve gayriden bir ferd rencide ve remide eylemeyüb 'ahid-nâme-i hümayûn ve olageldüğü üzre himâyet ve siyânet olunub anın gibi taaddi ve tecavüz üzre olanlar men' ve def' olunub daima işbu nişân-ı hümayûnumun mazmûn-ı münifi ile 'amel olunub hilâfına rızâ ve cevâz gösterilmeye şöyle bileler 'alâmet-i şerife i'timad kılalar tahriren fi evâil-i şehri-i Ramazan sene semâne ve mie ve elf.

Be-makam-ı Edirne el-mahruse

EK – I

SULTAN III. MURAD TARAFINDAN İNGİLİZLERE VERİLEN İLK
TİCARİ İMTİYAZLAR "AHİDNAME", 1580
(Oxford, Bodl. Libr. Ms. Laud. Or. 67)

"Nişân-ı şerîf-i âlişan sâmi mekân-üs-sultânî tuğra-i garrâ-i cihânsitân-i hakâni nefz-i bilavn-ir rabbanî ve savn-is-samdânî"

Elhâletü hâzihi İngiltere ve França ve Hiberniye vilâyetlerinin kraliçesi kıdvet-ün-nisvân-il-millet-il-mesihîyye Elizabet hutimet 'avakibuha bilhayr dergâh-ı âdalet penah bergâh-ı izzet destgâhımıza —ki melâz-ı ve melce-i selâtin-i cihân ve meaz-i ve mence-i havâkin-i devrandır— müdebbir olan beylerinden Vilhelmuş Harborne nam adamınız ile mektuplar gönderüp, adamları sabıka âsitâne-i saadet âşyanımıza gelüp izhar-ı ubudiyet ve ihlâs ve iş'ar-ı rukiyyet ve ihtisas eyleyüb ol taraftan adamları ticaret için memaliki mahrusemize gelüp gitmek bâbında isticaze eylemeğın ol babda icâzet-i hümayunumuz mukarin olup, menâzil ve merahilde ve meabir ve benadirde deryadan ve karadan kimesne rencide ve remide eylemiye deyü ahkâm-ı şerîfimiz verilmekle dergâh-ı madelet-penahımıza hulûs-u taviyyet ve safa-i akidet üzere arz-ı ubudiyet eyleyüb França ve Venedik ve Leh ve sair atebe-i ulyamıza arz-ı ihlâs eyliyen krallar ile mabeynimizde mün'akid olan müvalât ve musafat muktezasınca müşarünileyha ile dahi dostluk üzere olup adamları vesair tacirleri memâlik-i mahrusemize emn ü aman üzere metâ'lariyle gelüp ticaret eyleyüb kendü hallerinde (ve) kâr ü kisblerinde olup ve mukaddema adamlarından olup.... nam mahalde esir olup bilfiil mahbus olan.... nam adamları itlâk olunmak ve müşarünileyhim krallara dostluk muktazasınca verilen 'ahidnâme-i hümayûn-u izzet makrunumuz ve ahkâm-ı şerîfimiz mucibince müşarünileyha canibe dahi verilmek bâbında istid'â-i âtifet eyledüğü paye-i serir-i saadet masir-i padişahânemize arz ve takrir olunmağın müşarünileyhanın istid'ası izz-i huzur-u lâmi-ün-nurumuzda hayyizi kabulde vaki' olup işbu 'ahidname-i hümayûn-u adalet makrunumuzu inâyet idüp ve memâlik-i mahrusemizde vaki' olan beylerbeyiler ve beyler kullarımıza ve kadılara ve umûmen iskeleler emînlerine ahkâm-ı şerîfimiz irsâl olunup fermân-ı kaza cereyânımız bu vechile sâdır oldu ki,

- 1 — Mademki müşarünileyha tarafından şerait-i 'ahd ü peymana riayet ve kavâ'id-i sulh u aman kemâ-yenbağî siyânet oluna bu taraftan dahi kendü malları ve sair esbâb ve metâ'ları ile eğer deryadan gelen kalyonlar ve sair gemileri ve içlerinde olan adamlarıdır, ve esbâb ve metâ'larıdır ve mallarıdır, ve eğer karadan gelen adamları ve davaları ve esbâb ve malları ve metâ'larıdır asla bir ferd dahl ü tarruz eylemeyüp kendü hallerinde ve kâr ü kisblerinde olalar.

- 2 — Eğer memâlik-i mahrusemize ve eğer ahar vilayetlere giderken ve gelürken rencberliklerinde iken bir tarikle esir olurlar ise ol asiller girü halâs olalar.
- 3 — Ve kalyonları ve sâir gemileri cemî^c zamanda iskelelere ve limanlara ve sair memâlik-i mahrusemize emn ü aman üzere gelüp gideler, anun gibi(lere) deryada fırtına müzâyaka verdükte ve sâir levâzımında hazır bulunan eğer hassa gemileri halkıdır, eğer gayridir muavenet eyleyüp ve akçe ile zad ü zevâdeleri tedarikinde kimesne mâni ve müzâhim olmaya.
- 4 — Ve eğer deniz gemilerin karaya atarsa, beyler ve kadılar ve gayrılar muavenet idüp, kurtulan esbâb ve emval girü kendülere verile, dahl olunmaya.
- 5 — Eğer denizde ve eğer karada kendü hallerinde yürüyen İngilterelülere kimesne mani^c olmayup dahl ü taarruz kılmaya, ve ol diyar tâcirleri ve tercüman ve sair adamları deryadan ve karadan memâlik-i mahrusemize gelüp bey^c ü şıra ve ticaret idüp şöyleki olagelen âdet ve kanun üzere rüsûm-u âdiyyelerin verdüklerinden sonra gelişte ve gidişte kapudanlardan ve deryada yürüyen reislerden ve gayriden ve asker halkından kimesne mani olmaya, kendülere ve adamlarına ve esbab ve davarlarına dahl ü taarruz eylemeye.
- 6 — Eğer İngilterelünün birisi medyun olsa, deyni borçludan taleb oluna, kefil olmayacak ahar kimesne tutulup taleb olunmaya.
- 7 — Ve eğer biri mürd olsa, esbab ve emvalin kime vasiyet ederse ana verile, vasiyetsiz mürd olsa konsolosları marifeti ile ol yerle yoldaşına verile, kimesne dahl eylemeye, araya girmeye,
- 8 — Ve İngiltere ve ana tabî^c olan yerlerin bâzergânları ve tercümanları ve konsolosları memâlik-i mahrusemizde bey^c ü şıra ve ticaret ve kefâlet hususlarında ve sair umur-u şer^c iyye oldukça kadıya varup sebt-i sicil ettirüp veya hüccet alalar, sonra niza^c olursa hüccet ve sicile nazar olunup mucibi ile amel oluna.
- 9 — Bu ikisinden biri olmayup mücerred şahid-i zûr ikamet eylemekle hilâf-ı şer^c i kaviiyim da^c vâ ederlerse mademki kadılardan hüccetleri olmayup ve sicilde mukayyed bulunmaya, anın gibi tezvîr ettirilmeyüp hilâf-ı şer^c olan davaları istima^c olunmaya.
- 10 — Ve bazı kimesler “bize şetmeyledünüz” deyü iftira idüp şâhid-i zûr ikâmet eyleyüp mücerred celb ve ahz için hilâf-ı şer^c i kaviiyim rencide ve remide eylemek istediklerinde men^c olunalar.
- 11 — Ve bunlardan biri medyun olsa veya bir veçhile müttehim olup gaybubet eyleye anun için kefâletsüz ahar kimesne tutulmaya.
- 12 — Ve İngilterelüye müteallik esir bulunursa ki konsolosları taleb idüp İngilterelü idükleri zahir olup şüphe olmak ihtimali olmazsa, alınıp İngilterelüye vereler.
- 13 — İngiltere ve ona tabî^c olan yerlerden memâlik-i mahrusemizde mütemekkin olanlar eğer evlü eğer ergen olsun rençberlik edeler, anlardan haraç taleb olunmaya.
- 14 — İskenderiye ve Şam Trablusuna ve Cezayir ve Tunus ve Trablus-u garp ve Mısır iskelelerine ve gayriye tayin eyledikleri konsolosların tebdil eyleyüp yerlerine ol hizmetin uhdesinden gelür adamlar tayin idüp gönderdükte kimesne mani^c olmaya.

- 15 — Eğer tercümanları mühim maslahat üzere ise, gelince tevakkuf oluna, amma onlar dahi taallül eylemeyüp tercümanları izhâr edeler.
- 16 — Ve eğer İngilterelünün biri biri ile nizâları olsa mezbur elçileri ve konsolosları âdetlerince faslederler, kimesne mani' olmaya.
- 17 — Şöyle ki levend kayıkları deryadan varup İngilterelüleri 'ahidnâme verildüğü tarihten sonra esir idüp, getirüp Rumelinde ve Anadolu'da satarlar, anun gibiler bulduklarında gereği gibi ikdâm-ı dikkat ve ihtimam ile teftiş olunup, her kimin elinde bulunursa kimden aldığın bulduralar, ol esir müslüman olmuş ise alan kimesneye akçesin andan aliverilüp salıverile.
- 18 — Memâlik-i mahrusemizde derya üzerine çıkan gemiler ve kadırgalar ve donanmalar deryada İngiltere gemilerine buluştuklarında birbirine dostluk idüp zarar ü ziyân etmeyeler.
- 19 — Venedüklü ve França ve sair dostluk üzere olan krallara verilen 'ahidnâme-i hümayunumuzda mastur ve mukayyed olan hususlar İngilterelünün hakkında dahi mukarrer olup, şer'i kaviyyime ve 'ahd ü hümayunumuza muhalif kimesne mani' ve müzâhim olmaya.
- 20 — Ve kalyonları ve sair gemileri memâlik-i mahrusemize geldiklerinde hıfz-ı siyânet olunup emin ve sâlim gideler.
- 21 — Ve eğer esbâb ve emvâli yağmalanmış bulunursa, gâret olunan esbâb ve emvâli ve gemilerinin adamları zuhura gelmesin babında sâ'i ve ikdam olunup, ehl-ü fesad her kim olursa olsun gereği gibi haklarından (gelüne).
- 22 — Beylerbeyiler ve kapudanlar ve sancak beyleri kulların deryada yürüyen kapudan kulların ve kadılar ve emînler ve hassa reisler ve gönüllü reisler zikrolunan 'ahidnâme-i hümayunumuzun mazmun-u adalet meymunu ile 'amel idüp hilâfına cevaz göstermeyeler.

İşbu zikr olunan 'ahd üzere mademki sadakat ve ihlâsa sâbit-kadem ve rasihdem olalar, bu cânibden dahi şeriat-ı 'ahd ü aman kemakân mer'i ve muteber tutulup asla bir veçhile hilâfına cevaz gösterilmeye.

Tahriren fi evail-i Rebiyüewel sene semane ve semanine ve tis'âmie. (Rebiyülahir 988 H/Mayıs 1580)

Be-makam-ı Kostanniyeti'l mahrus

Yukarıdaki metin Akdes Nimet Kurat'ın *Türk-İngiliz Münasabetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, s. 182-86 eserinden aynen alınmıştır.

EK — II

SULTAN MEHMED III TARAFINDAN İNGİLİZ TÛCCARLARINA
VERİLEN AHİDNAME, 1601

(Oxford, Bodl.Lib. Ms. Laud. Or 67.92 b - 97 b: "Hala İngiltere Kraliçesine müceddeten yazılmış Ahidnâme-i Hümâyûn suretidir" Feridun Bey Münşeati, II, 550-552 ss.)

Nişân-ı hümâyûn hükmü oldur ki iftihâr-ül muhadderat-il-İseviyye muhtarat-il-muvakkarat-i fil-millet il-Mesihîyye muslihatü mesâlih-üt-taifet-in-nasrâniyye sahibetü ezyalil haşmet-i vel-vekâr İngiltere ve França ve Hiberniye vilâyetlerinin kraliçesi (Elizabet) hutimet 'avakibuha bilhayr tarafından dergâh-ı adalet-penah ve bergâh-ı saadet-destgâhımıza ki melâz-ı ve melce'î selâtin-i cihân ve meaz-ı havakin-i devrandır müdebbir beyzâde ve adamları ve gemileriyle peşkeşleri gelüp vasıl olup ve irsal ettikleri hedaya hayyiz-i kabulde vaki' olup ve bundan akdem firdevs-i mekân cennet-aşıyan garik rahmet-i rahman merhum babam Sultan Murad Han tabe serahu zamanında 'Asitane-i saadet-aşıyanımıza adam gönderüp izhâr-ı musafat ve ihlâs ve iş'ar-ı rıkkıyet ve ihtisas eyleyüp ol taraftan adamları gelüp gitmek babında isticaze eylediklerinde, merhum ve magfurunleh zamanında icâzet-i hümâyûn olup, menâzil ve merâhil ve benâdirde ve deryadan karadan kimesne rencide ve remide olmıya deyü ahkâm-ı şerîfe verilmekle haliya dergâh-ı ma'delet-penahımıza hulûs-ı taviyyet ve safa-i akidet üzere arz-ı ihlâs ve ihtisas eyleyüp França ve Venedik ve Leh ve sair atebe-i ulyamıza arz-ı ihlâs eyleyen krallar ile mabeynimizde mun'akid olan mevalât ve musafat muktazasınca müşarünileyha ile dostluk üzere olup adamları ve sair tâcirleri memâlik-i mahrusemize emn ü aman üzere metâ'larıyla gelüp, ticaret eyleyüp ve müşarünileyhum krallara dostluk muktazasınca verilen 'ahidnâme-i hümâyûn-ı izzet-makrun ve ahkâm-ı şerîfe mucibince müşarünileyha canibine dahi verilmek babında istid'a-i âtifet eylemekle merhum müşarünileyh babam tabe serahu zamanında 'ahidnâme ve ahkâm-ı şerîfe verilüp ve hala dahi müşarünileyha tarafından vech-i meşruh üzere 'ahidnâme-i hümâyûnumuz verilmesi hususu pâye-i serir-i saadet-masir-i padişahanemize arz ü takrir olundukda müşarünileyhanın istid'ası benim azz-ı huzur-ı lâmi'-ün-nurumda dahi hayyiz-i kabulde ve mahall-i irtizada vaki' olup, müşarünileyh babam tabe sarahu verdiği 'ahidnâme mucibince müceddeten 'ahidnâme-i hümâyûn adalet makrunumuz inayet idüp ve müşarünileyha kraliçe tarafından hâlen rica olunduğu üzere:

- 1 — İngiltere ve İngiltere bayrağı altında yürüyen tüccar tâifesi memâlik-i mahruseye getürdükleri altun ve kuruştan resim alınmayup Beylerbeyiler ve Kadılar ve Defterdarlar ve Darphane eminleri dahl ü taarruz eylemeyüp ve kuruşunuzu akçe kat' ederiz deyü rencide etmiyeler.
- 2 — Barut ve sair memnu olan meta' ve alât-ı harbden gayri memnu olmayan meta' gemilerine tahmil ettiklerinde kimesne mani olmaya.
- 3 — Ve Septe Boğazından vilâyetlerine varup gelmeğe mecal olmadığı zamanda memâlik-i mahrusemde vaki' olan limanlarda ve iskelelerde yatup kendi hallerinde alış veriş idüp kimesne mani olmaya.
- 4 — İngiltere tâifesi ve İngiltere bayrağı altında yürüyenlerin da'vâ ve husumeti vaki' oldukta, tercümanları yahud vekilleri hazır olmayınca hükkam davalarını istima etmeyüp ve dört bin akçeden yukarıda olan davaları âsitane-i saadetimde istima oluna.

- 5 — Ve İngiltere tacirleri ahvâli için memâlik-i mahrusemde nasb ve tayin ettükleri konsoloslarının ne makule davaları olursa Asitane-i saadetime arz olunup elçilerinin malumu olmadan konsolosları habs olunup evleri mühürlenmeye ve ref olunmaya.
- 6 — İngiltere ve İngiltere bayrağı altında yürüyenlerden biri mürd olsa 'ahidnâmeye muhalif emval ve erzakına beyt-ül-mâlcılar mâl-ı gaibtir deyü dahl etmeyeler.
- 7 — Ve kassamlar ve kadılar tarafından resm-i kısmet talep olunmaya.
- 8 — Ve konsolosları istedikleri Yasakçıyı ve olageldiği üzere murad edindikleri kimesneyi tercümanlıkta istihdam edüp yeniçerilerden ve gayriden cebir ile kimesne hizmetlerine karışmaya.
- 9 — Ve sakın oldukları evlerinde kendülerin ve adamlarının kifaf-ı nefsleriçün şıra sıklup hamr eylediklerinde kimesne mani olmaya.
- 10 — Ve yeniçeri kullarımdan ve gayriden her kim olursa olsun bir nesnelere istemeyüp ve cebir ile almayup zulm ve taaddi etmeyeler.
- 11 — Halebte ve İskenderiyede ve sair yerlerde vaki olan gümrüklerin bi't-tamam eda ettiklerinden sonra ziyade bir akçe ve bir habbe talep olunmaya. Ve kassap akçesi namına bir akçe ve bir habbe alınmaya.
- 12 — Ve âsitane-i saadetimde olan França padişahı ile İngiltere kraliçesi elçilerinin Flandralu tüccarı hususunda niza'ları olup, ikisi dahi rikâb-ı hümâyûnuma arzuhaller sunup, zikr olunan Flandralu tüccarı memâlik-i mahruseme geldiklerinde kendü bayrakları altında gelmek rica eyledüklerinde, iki tarafa hatt-ı hümâyûnumla fermân sadır olmuşiken, sabıka vezir-i azamım olup haliyan vezaretle kapudanım olan Sinan Paşa-adam-Allahu taala iclâlehu-Flândralu taifesi İngiltere kraliçesine tayin olunup, nâme-i hümâyûn verilmek gerektir deyü ilâm edüp, mümaileyh derya taraflarının hakimi ve ehl-i vukufu olmakla, sair vüzera-i izamım dahi müşarünileyhin reyî üzere amel olunmak münasiptir dedikleri paye-i serir-i â'lama arz olundukta müşarünileyh kapudanım ve sair vüzera-i izamım münasip gördükleri üzere, Flânda vilâyetlerinden Hollandiya ve Zelendiye ve Frizlandiya ve Gilderlandiya nam dört pare vilâyetlerin tüccar taifesi İngiltere kraliçesi bayrağı altında gelüp gidüp sair İngiltere tüccarı gibi kendü metalarından ve gemiler ile getürdükleri sairin metalarından konsolosluk hakkın ve sair avaidin müşarünileyha İngiltere kraliçesinin elçisine verüp min-ba'd França elçisi tarafından dahl ü taarruz olunmaya deyü hatt-ı hümâyûnum ile fermân-ı âlîşanım sadır olmağla bu 'ahidnâme-i hümâyûnum mucibince 'amel olunup Flânda taifesi sadır olan hatt-ı hümâyûn mucibince min-ba'd İngiltere bayrağı altında yürüyüp sair İngiltere tüccarı gibi vaki olan konsolosluk hakkını İngiltere konsolosluklarına verüp França elçisi ve konsoloslukları ve adamları tarafından min-ba'd Flandralu taifesine dahl ü taarruz olunmaya.
- 13 — Ve işbu 'ahidnâme-i hümâyûnumda mestur olan şartların ve amanın nakz ü ihtilâline müteallik bir tarikle hükm-ü hümâyûn ihraç olunursa âsitane-i saadetimde olan İngiltere elçisine ilâm olunup, ol dahi zikr olunan ihtilâle ve nakza müteallik olan hususların cevabın vere.

- 14 — Halepde ve Mısırdaki ve sair memâlik-i mahrusede olan İngiltere bazirgânları kendi hallerinde alış veriş edüp cemî' metâlarından mukaddema alınageldiği üzere yüzde üç akçe gümrük verüp ziyade vermiyeler.
- 15 — Ve gemilerine tahmil ettikleri metaların bir limanda gümrüğün verüp ol limanda metaları satılmaz ise aher limana gidüp dahil olduklarında tekrar gümrük talep olunmıya.
- 16 — Ve gemilerine tahmil edüp getürdükleri ve alıp gittükleri metaların konsolosluk hakkını İngiltere konsoloslarına bikusur eda edeler.
- 17 — Ve İngiltere tüccarı ve sair adamları satın aldıkları metadan bey^c ü şira için der-yadan ve karadan ve Ten suyundan Azağa ve Mosku ve Rus vilâyetlerine alup gidüp ve memalik-i mahruseme ol canibden meta getirüp bey^c ü şira idüp vilâ-yet-i Acemden kuvvet-i kahiremiş ile feth olunan vilâyetlere meta alup gidüp götürmek istediklerinde dahi kimesne mani olmayup, zikr olunan metadan Acemden feth olunan yerlerden kadimden ne vechile gümrük alınagelmiş ise girü ol vechile olup ziyâde almıyalar. Ve rüzgâr muhalif olmağla İstanbula gelecek gemileri köye veyahut ol caniblerde bir mahalle düştükte hüsn-i rızalariyle bey^c etmeden cebren kimesne metâların çıkarup almıya. Ve ol caniblere varan gemilerine kimesne mani^c olmayup mahûf ü muhatara olan yerlerde hükkam gemilerin ve içlerinde olan adamların ve metaların kundup (koruyup) siyânet eyleyeler ki zarar u ziyan olmıya. Ve lâzım olan zad ü zevâdelerin bulunan yerlerde akçe ile almakta ve esbâbların tahmil için araba ve gemi tutmak istediklerinde şöyle ki aherden tutulmuş olmıya, kimesne mani^c olmayup ve ol canibden İstanbula getürdükleri metâdan madem ki satmak için aher yerde çıkarmayalar, İstanbula gelince gümrük alınmayup, bunda geldikte alınıp emin ve salim varup gelüp ticaret eyleyeler.

Ve İngiltere taifesine verilen evamir-i şerîfe ve şimdiden sonra verilecek ahkâm-ı münife muhkem ve müekked olup taife-i mezbureye ve sancakları altında yürüyenlere daima fay-dalı ve nefî'li ola.....

Ahidnamenin alt tarafı 1580'de Harborne'e verilenin aynısıdır. Ancak, 4. maddedeki: "Ve eğer deniz, gemilerin karaya atarsa beyler ve kadılar ve gayriler muavenet idüp kurtulan esbâb ve emvâl girü kendülerine verile, dahl olunmaya" kısmı yoktur.

İngiliz tüccarlarına verilmiş olan 1601 Ahidnâmesi şu şekilde sona eriyor: Beyberbeyiler ve kapudanlar ve sancak beyleri kullarım ve deryada yürüyen kapudan kullarım ve kadılar ve eminler ve hassa reisler ve gönüllü reisler zikr olunan Ahidnâme-i Hümâyûnumuzun mazmun-ı adalet makrunu ile amel eyleyüp hilâfına cevaz göstermiyeler... İşbu zikr olunan ahid üzere madem ki sadakat ve ihlâsda sabitkadem ve rasihdem olalar bu canibden dahi şerait-i 'ahd ü aman kemakân mer'î ve muhterem tutulup asla bir vechile cevaz gösterilmiye. Tahriren fi evahir-i Cemaziyel ahire sene aşere ve elf. (Tarih Feridun Bey Münşeatudan)-- (C.1010 H/Aralık 1601).

Yukarıdaki metin Akdes Nimet Kurat'ın *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, s. 204-8' eserinden aynen alınmıştır.

EK — III

SULTAN IV. MEHMED TARAFINDAN İNGİLİZLERE VERİLEN SON TİCARİ
İMTİYAZLAR
“AHİDNÂME”, 1675

(Muahedat Mecmuası, I. Cilt, 1294, 258-262 ss.)

Mukaddemâ ‘ahidnâme-i hümâyun ‘inâyet ve ihsân kral-ı müşarünileyhin der-i devletimde mütemekkin olan elçisi (Sir Daniel Harvey) fevt olup yerine der-i devletimde mütemekkin olmak için esnân-ı refi’î ş-şanıma irsâl ve isâl eylediği müdebbir ve taşra denizde olan memleketlerinin hâkimi Covani Fiş (Sir John Finch) kavalier nâm elçisi ile gönderdiği nâme ve peşkeş ve hedâyâsı vâsil ve izzu huzur ve fâizi alınur hüsrevâneme ‘arz olundukda hayyiz-i kabulde vâki olub ve elçi-i mumailleh dahi mukaddemâ taraf-ı hümâyunumdan ‘inâyet olunan ‘ahidnâme-i meymenet makrunu getirüb tekiden li’l asl bazı mevâdd ilhakıyla mu‘tad üzere tecdîd olunmak kral-ı müşarünileyhin muradıdır deyü tarafından rica ve ‘arz ve ilâm etmeğin ricası hüsn-i kabule karîn olub müceddeden ‘ahidnâme-i hümâyuna kayd olunmak fermân olunmuşdur. Ol maddelerden cümleden biri bundan akdem vâlid-i mâcidim merhum ve mağfurun-leh Sultan İbrahim Han ‘aleyhirrahme v’er rıdvân zaman-ı sa‘d-ı iktiralarında 1053 senesinde hatt-ı hümâyûn-ı saadet makrunlarıyla ihsân eyledikleri nişân-ı âlişânın mazmununa kadimü’l eyyâmdan,

- 1 — İngiltere gemileriyle İskenderun iskelesine gelen Londra çukanın her bastavından (pastavından) (parça) İskenderunda gümrük için kırkar para ve bir pastav Karziye (Kazzaziyye-Kersey) çukadan altı para ve tavşan kürkü derisinden her destesine altışar para ve kalayın ve kurşun’un Şâmî kantarına elliyedişer buçuk para resm-i gümrük alınıp,
- 2 — Halebe geldikte Haleb gümrüğü için Londra çukasının her bastavından (pastav) seksen para ve Karziye (Kazzaziye, Kersey) çukanın her bastavından (pastav) sekizer para ikişer fülüs (fûls) ve tavşan kürkünün destesine sekizer pare (para) ve ikişer fülüs (fûls) kalayın ve kurşunun Haleb batmanından birer para gümrük resmi alınub,
- 3 — Taise-i mezburenin Haleb’de iştirâ idüb götürdükleri emtû‘adan refiye rusûmâtı ham bezin ve sahtiyanın ve Horasan-ı Hindînin her denklerinden ikişer buçuk riyal gurusu ve penbe ipliği dengine birer riyal gurusu birer rub‘ ve mazu dengine birer rub‘ ve harîrin her dengine onar Osmanî ve ravend (rhubarb) vesair tefârik ve sukât ve gayri ecza kısmından muhammen tahmini ile yüz gurusda üç gurus (% 3) alınıp,
- 4 — Zikr olunan meta‘ İskenderuna gelüb gemilerine tahmil olunub gitmek mahallinde refiye rûsûmâtı ham bezin ve sahtiyanın denklerinden bir buçuk riyal gurusu ve Horasan-ı hindî ve penbe ipliği dengine üçer rub‘ ve mazu dengine birer rub‘ ve ravend ve sair tefârik ve sukât ve gayri ecza kısmında her denginden ba‘det tahmin üçer rub‘ gurusu alına minba‘d hilâfına nızâ ve cevaz gösterilmeye,
- 5 — Zikr olunan mevaddın hilâfına maliye tarafından ibrâz eyledikleri evâmire ‘amel olunmayup daima mazmun-î nişân-î hümâyûn ve ‘ahidnâme ile ‘amel oluna,
- 6 — İngiltere tüccarı getürdükleri ve alub götürdükleri meta‘larından yüzde üç gümrük virüb ziyâde bir akça ve bir habbe virmeyeler deyü ‘ahidnâme-i hümâ-

yunda mastur iken ümena tafesi nizâları vaki⁶ olmağla yine yüzde üç hesabı üzere olub noksan ve ziyâde olmamak üzere,

- 7 — İstanbul ve Galata iskelelerine getürdükleri Londra ve İngilterede işlenen çukalar gerek alâ ve gerek ednâ her ne bahâda olur ise olsun kanun-ı kadîm ve viregeldikleri üzere beher bastavından riyal gurus seksener ve esdeb (esedî) gurus yetmişer akçaya olmak üzere yüz kırkdört sağ akça alınub ziyâde alınmaya amma Flemenk ve sair vilâyetlerin çukaları ki sabe (serges) ve Londrine (Londrina) ve is'arlat (scarlets) ve sair çukalar der-i kadîmiden ne minvâl üzere gümrük alına gelmiş ise yine ol minvâl üzere vireler ve İzmir'de kadîmiden viregeldikleri üzere gene riyal ve esdeb (esedî) sağ hesabınca gerek alâ ve gerek ednâ her bastav ve Londra ve sair İngiltere çukasından yüz yirmişişer alınub ziyâde bir akça ve bir habbe taleb olunmaya ve bidat ihdâs olunmaya,
- 8 — İngilterelünün dört bin akçeden ziyâde olan da'vaları âsitâne-i saadette istima⁶ olunub gayrı yerde istima⁶ olunmaya deyü 'ahidnâme-i hümâyunda mastur ve mukayyed iken İngiltere bazergânları veya gemi ile gidecek İngilterelüyü bazı hükkâm ve zâbita tutub habs idüb "sende alacak vardır" deyü iddia eylediklerinde ol yerin konsolosu divân-ı hümâyununda görülmek üzere "ben zâminim" deyü tekeffül eyledikte ol makuleler salıvirilüp habs ve yollarından alıkonulmayub da'vacıları gelüb divân-ı hümâyunda mürâfâ⁶ olub elçileri cevap vire amma tekeffül eylemedikleri kimesneleri ol yerin hâkimi nice diler ise eyleye,
- 9 — İstanbul ve İskenderun ve İzmir ve Kıbrıs ve sair memâlik-i mahrusa iskelelerine gelen İngiltere gemileri üç yüz akça selâmetlik resmi virüb ziyade bir akça alınmaya,
- 10 — İngiltere bâzergânlarından biri meta⁶ ile gelüb Müslüman olur ise elçileri ve konsolosları ma'rifetiyle vilâyetleri bâzergânlarında aldığı meta⁶ gayrın olduğu zâhir ve mübîn olurise esvâbı ve nakdiyesi alınub elçilerine virile ki sahiblerine gönderile, bir kimesnenin hakkı üzerlerinde kalmaya, hakimlerden ve kuzâtan kimesne dahl ve taarruz kılmaya,
- 11 — Tâife-i mezbure Ankara ve Beypazarında sûf ve muhayyer (mohair?) ve tiftik ipliği iştirâ idüb götürmek istediklerinde yüzde üç gümrüklerin verdiklerinden sonra bac-ı ihrâciye nâmiyla rencide olunmayub bir akça ve bir habbeleri alınmaya,
- 12 — İngiltere tüccârlarının bir kimesne üzerinde olan hakkı da'va ve şer'le mübâşir ma'rifetiyle tahsir olundukda tahsil olunan akçadan mahkemelerde verildiği üzere yüzde iki akça mübâşire ve çavuşa resm virilüb ziyâde bir akça ve bir habbe taleb olunmaya,
- 13 — Kral-ı müşarünileyh devlet-i âliyyemiz ile dostlukda sabit-kadem olmağla dostluğa binaen matbahı için müzâyaka olmayub müstevfi ve kesret üzere olduğu senelerde İzmir ve Selanik ve sair memâlik-i mahrusa iskelelerinden her sene akçalarıyla ikişer gemi incir ve üzüm iştirâ ve yüzde üç akça gümrüklerin verdiklerinden sonra kimesne mani⁶ olmaya,
- 14 — İngiltere bâzergânları Bursa ve İstanbulda iştirâ eyledikleri harîrden maada diyâr-ı Acem ve Gürcistandan gelüb vermeyenlerden İzmirde iştirâ eyledikleri harîrden kadîmiden gümrük ve mizân resmi viregelmiş olmağla fi'l-vâki bu ana de-

ğin veregelmiş değiller ise ve mîrîye zararı yoğise bundan sonra dahi gümrük ve mîzân resmi talep olunmaya,

Zikr olunan hususlarda gereği gibi riâyet olunub ‘ahidnâme-i hümâyûnuma ilhâk olunmak iltimâs itmekle elçi-i müşarünileyhin istidâsı hayyiz-i kabulde vaki’ olub mukaddemâ hatt-ı hümâyûn-ı saadet-makrûnum mucebince virilen ‘ahidnâme-i hümâyûn vech-i meşrûh üzere teccid olunub sâdır olan fermân-ı hümâyûnum mucebince müceddeden bu ‘ahidnâme-i hümâyûnu ‘inâyet ve ihsân idüb buyurdum ki: Mademki İngiltere kralı olan müşarünileyh Karloya-i Sâni (II. Charles) hutimet ‘avakıbuhi bi’l hayr ‘atebe-i ‘aliyyemiz ile ecdâd-ı ‘izâmım zaman-ı şerîflerinde olduğu gibi hulus-ı fuad ve müveddette sabit-kadem ve hüsn-i müvalat ve musafatda rasîh-dem ola. Ben dahi dostluğu kabul idüb ‘ahd-i peymânım üzerinde durub yemin ve kasem iderim ki yerleri ve gökleri ve cümle mahlukatı halk iden cenâb-ı kibriyânın birliği hakkıçün evelden ‘akd olunan ‘ahd ve mîsâk ve peymâna ve işbu ‘ahidnâme-i hümâyûnuma muhâlif bir vaz’ ve hareket zuhûr eylemeye. Tah-riren fi evâsıt-ı şehr-i Cemaziyel âhire sene sitte ve semanin ve elf.

(Cemaziyel âhir ortası 1086 H/Eylül 1675)

1675 Ahidnamesi maddeleri için yararlandığımız *Muahedat Mecmuası*. I, 1294, İzmir Milli Kütüphanesinde 2176 numarada kayıtlıdır. Mecmuada “Devlet-i Aliyye ile İngiltere Devlet-i Fehimesi Beyninde Mün’akid Muahedatın Suretidir” başlığı altında İngiltereye verilen muahedelerin bütün şartları, yirmi üç sayfa olarak, baştan sona madde numaraları konulmaksızın yalnızca “ve”lerle maddeler birleştirilerek yazılmıştır. EK-I ve EK-II’de 1580 ve 1601 Ahidnâmelerini A.N. Kurat’ın eserinden yararlanarak verdiğimiz için yalnızca, adı geçen mecmuanın 258 ile 262 sayfaları arasındaki 1675 Ahidnâmesiyle ilgili maddeleri, J.C. Hurewitz, *A Documentary Record, 1535-1914*, I, Princeton, 1956, s. 25-32’deki aynı Ahidnâmeyle ilgili İngilizce metninin LXII ile LXXV. arasındaki maddeleriyle karşılaştırarak tesbit ettik.

EK — IV

I — XVI. ve XVII. YÜZYIL OSMANLI PADİŞAHLARI

II. Bayezid	(4.V.1481 - 24.IV.1512)
I. Selim	(24.IV.1515 - 22.IX.1520)
I. Süleyman	(30.IX.1520 - 7.IX.1566)
II. Selim	(24.IX.1566 - 15.XII.1574)
III. Murad	(22.XII.1574 - 16.I.1595)
III. Mehmed	(27.I.1595 - 20.XII.1603)
I. Ahmed	(21.XII.1603 - 22.XI.1617)
I. Mustafa	(22.XI.1617 - 26.II.1618)
II. Osman	(26.II.1618 - 19.V.1622)
I. Mustafa	(20.V.1622 - 9.IX.1623)
IV. Murad	(10.IX.1623 - 9.II.1640)
İbrahim	(9.II.1640 - 8.VIII.1648)
IV. Mehmed	(8.VIII.1648 - 8.XI.1687)
II. Süleyman	(9.XI.1687 - 22.VI.1691)

- II. Ahmed (22.VI.1691 - 6.II.1695)
 II. Mustafa (6.II.1695 - 22.VIII.1703)

II. OSMANLI VEZİR-İ AZAMLARI (1661 - 1703)

1 - Köprülüzâde Fâzıl Ahmed Paşa	(30.X.1661 - 5.XI.1676)
2 - Merzifonlu Kara Mustafa Paşa	(7.XI.1676 - 15.XII.1683)
3 - Kara İbrahim Paşa	(15.XII.1683 - 18.XII.1685)
4 - Sarı Süleyman Paşa	(18.XII.1685 - 19.XII.1687)
5 - Köprülü Siyavuş Paşa (Damad)	(23.IX.1687 - 2.III.1688)
6 - Nişancı İsmail Paşa	(2.III.1688 - 2.V.1688)
7 - Tekirdağlı Bekri Mustafa Paşa	(2.V.1688 - 25.X.1689)
8 - Köprülüzâde Fazıl Mustafa Paşa	(25.X.1689 - 20.VIII.1691)
9 - Arabacı Ali Paşa	(30.VIII.1691 - 27.III.1692)
10 - Hacı Ali Paşa	(27.III.1692 - 27.III.1693)
11 - Bozoklu Mustafa Paşa	(27.III.1693 - 12.III.1694)
12 - Sürmeli Ali Paşa	(12.III.1694 - 2.V.1695)
13 - Elmas Mehmed Paşa	(2.V.1695 - 13.IX.1697)
14 - Amcazâde Hüseyin Paşa	(18.IX.1697 - 6.IX.1702)
15 - Daltaban Mustafa Paşa	(6.IX.1702 - 24.I.1703)

III. OSMANLI KAPTAN-I DERYALARI (1672-1703)

1 - Köse Ali Paşa	(Nisan 1672 - Aralık 1675)
2 - Seydizâde Mehmed Paşa	(Aralık 1675 - 14.XI.1677)
3 - Kara İbrahim Paşa	(14.XI.1677 - 25.XI.1678)
4 - Kaplan Mustafa Paşa (II.)	(25.XI.1678 - 5.XII.1680)
5 - Bozoklu Mustafa Paşa	(15.I.1681 - 20.XII.1683)
6 - Müsahip Mustafa Paşa	(20.XII.1683-28.XI.1685)
7 - Sarhoş Ahmed Paşa	(28.XI.1685 - 17.XII.1685)
8 - Mısırlı İbrahim Paşa (I.)	(20.XII.1685 - 8.XII.1688)
9 - Kalaylı - Koz Ahmed Paşa	(8.XII.1688 - 5.I.1690)
10 - Mezemorta Hüseyin Paşa (I.)	(5.I.1690 - 10.II.1690)
11 - Mısırlıoğlu İbrahim Paşa (II.)	(10.II.1690 - 18.I.1692)
12 - Helvacı - Palabıyık Yusuf Paşa	(18.I.1692 - 14.XII.1694)
13 - Amcazâde-Sarhoş Hüseyin Paşa	(14.XII.1694 - 11.V.1695)
14 - Mezemorta Hüseyin Paşa (II.)	(11.V.1695 - 21.VII.1701)
15 - Abdülfettah Paşa	(21.VII.1701 - 23.XII.1702)
16 - Aşçı Mehmed Paşa (I.)	(23.XII.1702 - 14.XII.1703)

II. ve III. gruptaki listeler İsmail Hâmi Danişmend, "Osmanlı Devlet Erkânı," *İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi*, 5, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1971, adlı eserinden kontrol yapılarak düzenlenmiştir.

IV - XVI. ve XVII. YÜZYIL İNGİLTERE KRALLARI

VII. Henry	(1485 - 1509)
VIII. Henry	(1509 - 1547)
VI. Edward	(1547 - 1553)
Jane Gray	(1553)
Mary Tudor	(1553 - 1558)
I. Elizabeth	(1553 - 1603)
I. James	(1603 - 1625)
I. Charles	(1625 - 1649)
Oliver Cromwell	(1653 - 1658)
Richard Cromwell	(1658 - 1659)
II. Charles	(1660 - 1685)
II. James	(1685 - 1689)
III. William	(1689 - 1702)
Anne Stuard	(1702 - 1714)

V - İSTANBUL'DAKİ İNGİLİZ ELÇİLERİ, 1583 - 1824

- 1 - William Harborne, (1582-88). 20 Kasım 1582 tarihli kraliyet itimatnamesi. 26 Mart 1583'de İstanbul'a vardı. Ağustos 1588'de şehri terk etti.
- 2 - Edward Barton, (1588-97). Harborne'nin yanında ajan olarak yola çıktı. 1591 veya 1593'de Elçi olarak tayin edildi. Aralık 1597'de İstanbul'da öldü.
- 3 - Henry Lello, (1597-1607). Barton'un sekreteri. 1597'de onun yerine geçti. 24 Mayıs 1607'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 4 - Sir Thomas Glover, (1606-11). 13 Nisan 1606'da Kumpanya'ya (Levant Company) görevli olarak girdi. 23 Aralık 1606'da İstanbul'a vardı. Kumpanya'nın 17 Eylül 1611 tarihli mektubu ile geri çağırıldı.
- 5 - Paul Pindar, (1611-20). 27 Eylül 1611'de Kumpanya'ya görevli olarak girdi. Aralık 1611 içinde İstanbul'a vardı. Kumpanya'nın 25 Ocak 1618 tarihli mektubu ile geri çağırıldı. Mayıs 1620'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 6 - Sir John Eyre (veya Ayres), (1619-21). 14 Aralık 1619'da Kral tarafından tayin edildi. Nisan 1620 içinde İstanbul'a vardı. 9 Temmuz 1621 tarihli mektupla görevine son verildi.
- 7 - John Chapman (ajan), 1621-22.
- 8 - Sir Thomas Roe, (1621-28). 6 Eylül 1621 tarihli itimatname. 28 Aralık 1621'de İstanbul'a vardı. 26 Ekim 1627 tarihli mektupla görevine son verildi. Haziran 1628'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 9 - Sir Peter Wyche, (1627-28). Kasım 1626'da Kral onu aday gösterdi. 18 Kasım 1627 tarihli Kraliyet talimatı. 10 Nisan 1628'de İstanbul'a geldi. Mayıs 1639'da ayrıldı.
- 10 - Sir Sackville Crowe, (1633-47). 19 Kasım 1633'de Kral onu aday gösterdi. 14 Temmuz 1638 tarihinde Kraliyet talimatı. Aynı yılın Ekim ayında Türkiye'ye geldi. Ocak 1647'de geriye çağırıldı. 23 Kasım 1647'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 11 - Sir Thomas Bendysh, (1647-61). 8 Ocak 1647'de tayin edildi. 1 Şubat 1647 tarihli Kraliyet tayini. Kumpanya'ya 18 Mart 1647'de görevli olarak girdi. 26 Eylül

- 1647'de İstanbul'a vardı. 25 Haziran 1660'da geriye çağırıldı. 11 Mart 1661'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 12 - Richard Salway, Lord Protector tarafından 14 Ağustos 1654'de elçi tayin edildi. 8 Şubat 1655'de görevinden af edilmesini istedi. Görev için İngiltereden çıkmadı.
- 13 - Richard Lawrence, 1653'de ajan olarak gönderildi. 23 Mayıs 1656'da geriye çağırıldı.
- 14 - Heneage Finch, Earl of Winchilsea, (1660-69). 25 Haziran 1660'da Kral tarafından aday gösterildi. 17 Ocak 1661'de İstanbul'a vardı. 19 Aralık 1667 tarihli mektupla geriye çağırıldı. Ocak-Mayıs 1669 arasında Türkiye'den ayrıldı.
- 15 - Sir Daniel Harvey, (1668-72). 2 Ocak 1668'de Kral tarafından aday gösterildi. 3 Ağustos 1668 tarihli Kraliyet talimatları. 20 Aralık 1668'de İstanbul'a vardı. 26 Ağustos 1672'de Türkiye'de öldü.
- 16 - Sir John Finch, (1672-81). 7 Kasım 1672'de Kral'ın tavsiyesi üzerine Kumpanya tarafından seçilmiştir. 18 Mart 1674'de İstanbul'a varmıştır. Kasım 1681'de Türkiye'den ayrıldı.
- 17 - James, Lord Chandos, (1680-87). 22 Nisan 1680'de Kumpanya tarafından seçildi. 29 Aralık 1680 tarihli Kraliyet talimatı. 22 Temmuz 1681'de İstanbul'a geldi. Kasım 1684'de geriye çağırıldı. Ekim 1687'de Türkiye'den ayrıldı.
- 18 - Sir William Soames, (1684-86). Aralık 1684'de Kralın emri üzerine seçildi. Haziran 1686'da Malta'da öldü.
- 19 - Sir William Trumbull, (1686-91). 15 Ekim 1686'da Kral tarafından aday gösterildi. 17 Ağustos 1687'de İstanbul'a vardı. Kendi isteği üzerine geriye çağırıldı. 31 Ocak 1691'de Türkiye'den ayrıldı.
- 20 - Sir William Hussey, (1690-91). 20 Nisan 1690'da Kumpanya tarafından seçildi. 30 Kasım 1690'da Viyana'ya vardı. Nisan 1691'de buradan ayrılarak 28 Haziran'da İstanbul'a geldi. 14 Eylül 1691'de Belgrad'da öldü.
- 21 - Thomas Coke, Elçi vekili (Maslahatgüzar). Eylül 1691-Şubat 1693.
- 22 - William Harbord, (1691-92). 2 Kasım 1691'de Kral tarafından aday gösterildi. 9 Kasım 1691'de İngiltere'den ayrıldı. 8 Mart 1692'de Viyana'ya vardı. 22 Haziranda buradan ayrıldı ve 31 Temmuz 1692'de Belgrad'da öldü.
- 23 - William, Lord Paget, (1692-1702). Haziran 1692'de tayin edildi. 5 Eylül 1692 tarihli Kraliyet talimatı. 12 Eylül'de İngiltereden, 12 Aralık'da da Viyana'dan ayrıldı. 30 Ocak'ta Edirne'ye, Temmuz 1693'te İstanbul'a vardı. 1697'de geriye çağırılmasını istedi. Mayıs 1702'de Türkiye'den ayrıldı.
- 24 - Sir James Rushout, (1697-98). Nisan 1697'de Kral tarafından aday gösterildi. Şubat 1698'de öldü.
- 25 - George, Earl of Berkeley, (1698-99). 16 Temmuz 1698'de aday gösterildi. Mayıs 1699'da görevden alınmasını istedi.
- 26 - Sir Robert Sutton, (1700-17). 5 Aralık 1700'de aday gösterildi. 7 Ocak 1702'de Edirne'ye vardı. 6 Mayıs 1715'de geriye çağırılmasını istedi. 1717 yaz'ında Türkiye'den ayrıldı. 17 Eylül 1717'de Viyana'ya vardı.
- 27 - Edward Wortley-Montagu, (1716-18). Kral'ın aday göstermesi üzerine 10 Mayıs 1716'da Kumpanya tarafından seçildi. 13 Mart 1717'de Edirne'ye vardı. Ekim 1717'de geriye çağırıldı. 15 Temmuz 1718'de Türkiye'den ayrıldı.
- 28 - Abraham Stanyan, (1717-30). Ekim 1717'de tayin edildi. 24 Nisan 1718'de Edirne'ye vardı. 16 Mayıs 1729'da geriye çağırıldı. 18 Temmuz 1730'da Türkiye'den ayrıldı.

- 29 - George, Earl of Kinnoull, (1729-36). 16 Mayıs 1729'da tayin edildi. 15 Mayıs 1730'da İstanbul'a geldi. 19 Ağustos 1735'de geriye çağırıldı. 1736 yılı Sonbaharında Türkiye'den ayrıldı.
- 30 - Sir Everard Fawkener, (1735-46). 19 Ağustos 1735'de tayin edildi. 19 Aralık 1735'de İstanbul'a vardı. 8 Kasım 1742'de Türkiye'den ayrıldı. 4 Eylül 1746'da geriye çağırıldı.
- 31 - Stanhope Aspinwall, Elçi vekili, (Kasım 1742-Şubat 1747)
- 32 - James Porter, (1746-62). 4 Eylül 1746'da tayin edildi. 11 Şubat 1747'de İstanbul'a geldi. Kendi isteği üzerine 1 Mayıs 1761'de geriye çağırıldı. 24 Mayıs 1762'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 33 - Henry Grenville, (1761-65). 1 Mayıs 1761'de tayin edildi. 21 Şubat 1762'de İstanbul'a geldi. 31 Mayıs 1761'de geriye çağırıldı. 13 Ekim 1765'de Türkiye'den ayrıldı.
- 34 - William Kinloch, Elçi vekili, (Ekim 1765-Haziran 1766).
- 35 - John Murray, (1765-75). 15 Kasım 1765'de tayin edildi. 2 Haziran 1766'da İstanbul'a vardı. 27 Ocak 1775'de ülkesine dönmeye izin verildi. İstanbul'dan 25 Mayıs'da ayrıldı ve 9 Ağustos 1775'de Venedik'te öldü.
- 36 - Anthony Hayes, Elçi vekili, (Mayıs 1775-Ekim 1776).
- 37 - Sir Robert Ainslie, (1775-94). 20 Eylül 1775'de tayin edildi. 2 Ekim 1776'da İstanbul'a geldi. 22 Eylül 1793'de ülkesine dönmeye izin verildi. 1794'de Türkiye'den ayrıldı.
- 38 - Robert Liston, (1794-95). 22 Eylül 1793'de tayin edildi. 19 Mayıs 1794'de İstanbul'a geldi. 4 Kasım 1795'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 39 - Spencer Smith, Elçi vekili, (Kasım 1795-Aralık 1799).
- 40 - Francis James Jackson, Temmuz 1796'da tayin edildi. Mayıs 1798'de göreve başlamadan istifa etti.
- 41 - Thomas, Earl of Elgin, (1799-1803). Aralık 1798'de tayin edildi. 6 Kasım 1799'da İstanbul'a geldi. 16 Ocak 1803'de ayrıldı.
- 42 - Alexander Straton, Elçi vekili, (Ocak-Mayıs 1803).
- 43 - William Drummond, (1803-4). 14 Ocak 1803'de tayin edildi. Mayıs 1803'de Çanakka-
le Boğazına vardı. 1804 başlarında İngiltere'ye döndü.
- 44 - Charles Arbuthnot, (1804-7). 6 Haziran 1804'de tayin edildi. 29 Ocak 1807'de İstanbul'dan ayrıldı.
- 45 - Robert Adair, (1809-10).
- 46 - Stratford Canning, tam yetkili elçi, (1810-12).
- 47 - Robert Liston, (1812-20).
- 48 - Percy Clinton, 6. Viscount Strangford, (1820-24).

VI - LEVANT KUMPANYASI İZMİR KONSOLOSLARI

- 1 - John Markham, 1611-24
 2 - William Salter, 1624-30 (?)
 3 - Lawrence Green, 1630-33 (?)
 4 - James Higgins, 1633-34
 5 - John Freeman, 1634-35
 6 - Edward Bernard, 1635-38
 7 - Edward Stringer, 1638-43

- 8 – John Wilde, 1644-49
 - 9 – Spencer Bretton, 1649-57
 - 10 – William Prideaux, 1659-60
 - 11 – Richard Baker, 1660-61
 - 12 – William Cave, 1661-67
 - 13 – Paul Rycout, 1667-77
 - 14 – William Raye, 1677-1703
 - 15 – William Sherrard, 1703-16
 - 16 – John Cooke, 1716-22
 - 17 – George Boddington, 1722-33
 - 18 – Francis Williams, 1733-41
 - 19 – Thomas Castleton, 1741-42
 - 20 – Samuel Crawley, 1742-62
 - 21 – Anthony Hayes, 1762-94
 - 22 – Francis Werry, 1794-
- Konsolos, Levant Kumpanyası 1825'de fesh oluncaya kadar görevde kaldı.

V. ve VI. gruptaki listeler Londra'daki İngiliz Devlet Arşivlerinden, ve Alfred C.Wood, *A History of the Levant Company*, London, Oxford University Press, 1935, s. 250-53'den faydalanılarak düzenlenmiştir.

Türk Tarih Kurumu

The Sublime, and noble Signatures of the Emperour which against Dominion
by the King of the Lord God Commandeth that.

We know that the Magistrates of the Religion of the Christians, dwelling in our blessed Part,
the Christian Kingdom of England John Sireca Knight, whose Era is Henry, having sent his
Archdeacon to our high Pavilion informing us that Paul Heyaul Consul in Smyrna, and the
Seales thereof belonging being removed from his Consulship, and of the Rightwishes of
England William Page by name, a Just and knowing person it appointed in his place to
exercise the offices of the English coming to Smyrna, and of the Merchants there belonging
to the English, and of the Merchants dwelling under the English Bandiera, according to
our Imperial Capitulations, and regarding that according as hath been accustomed a Great
may be given: I have given the Imperial Signatures and Commanded that the Rightwishes
William Page be Consul in Smyrna, and the Seales thereof belonging, and according to the
Imperial Capitulations, oversee all the affairs of the English coming to the Seales in
three parts, and of the Merchants remaining to the English, and of their Ships; The other
things aforesaid in all difficult Cases regarding to them. And the Ships of England coming
to the Seales aforesaid, and the Merchants dwelling under that Bandiera, and whatsoever
Seales they shall be Imported, so soon as they shall be ported according to the ancient Custom.
They give a Manifest of all their Merchandises, and the duties of their Passengers, and
Consulage, and what else shall be accustomed according to the Imperial Capitulations,
as they go to the former Consul to the aforesaid William Page Consul they shall
give; And likewise they have by their own hands of goods shall not be given to the Ships.
And for what is needful for Clothing and Lodging, and Meat and Drink for the Consul, in
no Custom shall be required. And the Consul being Verdict of the other Capitulations shall
upon no account be put in Prison, neither shall their House be Sealed up, neither shall
their Persons be sought after. If the Suit be for more than four Mares, it shall be
heard in our blessed Court, it shall not be judged in any other place, whatsoever Suit
shall happen it being due to our blessed Court, their other Passengers shall give
Confession. And if any goods happen among the English and with an ally, their own
Consul, as it shall be judged to be profitable, shall inquire into them, and reform in them,
and no ally person shall intermeddle with them. And every of the said Magistrates in our
Dominion being diligent in loving manner that no wrong be done to their men, or to
their Beasts, or to their habitations according to the Tenour of the above named Capitulations
shall give Judgment; And all proceedings shall pass according to the Imperial Capitulations,
And that our Sublime Signatures, and in no wise shall any allowance be shown to any con-
trary Act. So let all know and give Credit to the words Signes. Written in the beginning of
the Month of October in the Year 1589. In the Field of David Cathedra. In the
beginning of October. 1578.

افضى قضى الحسين اوج ولاية مؤقدين معدن الكفصر واليقين حجة الحق على الخلق اجمعين طهرت علوم الانبياء والمرسلين فحقق
 بمزيد عناية تلك العيون مولانا ازبورق بنيس زبور فضائله توقيع رفيع صوابه ولائها اذ لم يعلو اولاد الكسبية في مسدود مفتح
 الكفاية اياك في قوة الامارة العلمية صرح عواقبه باطنه في حلاله عرضها لكونه روبر حجب وعصود في مملكتهم في
 الكفاية تجاري وراياتها اوج اولاد الكفاية وعازلة السبع برسي ايدوب جمع معانته مقتدا في كلان اوزره بوزره اوج في كل طرفين
 زبور في قوة ويريه اوج الكفاية صوابه مطور ومفيد اكلين حاز اذ بر كرتي في نبع كسنة الكفاية تجانزه خلاف عهدنا
 صوابه زبور طلب ايدوب قدرتي ودر كفاية ايدوب كدر روبر الكفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم
 صوابه زبور طلب ايدوب كفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم
 بوبيره صدر اولاد اوج كفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم
 والاب كفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم
 ودرجة طلبه قدرتي ودر كفاية ايدوب كفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم
 انظر اوج كفاية صوابه موجبه في اوج زبور طلبه اذ كفاية ايدوب كفاية حاكم

بعض
 اوج كفاية

كفاية

لاقضی قضایه کسلیس اوجی فلاسح محو قری مودح کففسر و البیض جلی علی الخلق اجموعین و ادرش علوم اللانبا و کسلیس کففس
 بمزید عنایت ملک کویس مولانا ازینوق نسبی زبیرح فضائلا توفیق رفیع صیویه و اصغر اوجی معیوم اولاد کاستا ناسد تدره مفتح
 لاکلانه ایکیب فرقه داملا کلمه شایسته فونه صاندک فتمه عواقبه کبیر ادر اوجی صیویه عرض حال کوندر ووب ازیندم اولاد خاکی
 کولار ایزد غیری خلاف عهدته صیویه لاکلانه تجارنده عولایده و خرج نهمای کلی اچق قریب الوب غدر ایلد کویس بلر ووب عهدته
 صیویه موصیبه کویس ادر ایلد کویس صیویه زبیرح بر اچق قریب الفین بینه کویس صیویه رجا ایکنس عهدته صیویه عمر اوجی
 حلب و صیویه ملک کویس لاکلانه تجاری و لاکلانه ادر ایلد کویس صیویه ادر ایلد کویس صیویه و صیویه مفتح
 لاکلانه ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 عر ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 ریفه و صیویه اولاد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 تجاری کویس و لوب کویس و لوب کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 خرج و عولایده صیویه ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 بود عهدته صیویه ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 متویه ایکنس و بود لاکلانه صیویه ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس ادر ایلد کویس
 و تسعی و صیویه

در حقیقت
 ادر ایلد کویس

قدوة الخوارج و كفتهم في دارهم فقتلوا سنة ثمان مائة و اربع و ستون سنة
 ريد جنة توفيق رفيع صوابه و لا صدق له مبعود و لا فلاح له مستقام في غير
 صوابه و لا راحة له في غير حاله و لا نور له في غير حاله و لا ملك له في غير
 كسبه و لا راحة له في غير حاله و لا نور له في غير حاله و لا ملك له في غير
 مشروعه و لا نور له في غير حاله و لا نور له في غير حاله و لا نور له في غير
 رجا له في غير حاله و لا نور له في غير حاله و لا نور له في غير حاله
 يوم و هو اول يوم لقره و بائنه مقدما و عاصيا و اولاد فرماح الجاهل القدر و عهده
 و حيا كنهه لا يحوي مشروعه و لا نور له في غير حاله و لا نور له في غير حاله
 ابقا ليدور على امره مشربا و قائلين انهم في دارهم مشربون في القعدة كثر في
 و نسوي هالف

بسم الله الرحمن الرحيم
 الحمد لله رب العالمين
 و الصلوة على سيدنا محمد
 و على آله الطيبين الطاهرين
 اجمعين

Türk Tarih

دستور کرم مشیر منعم فطاح العالم مدبر داور ابراهیم با فکر آفتاب منعم مزاج اللامع بالانوار النبویة محمد بن عبد الوهاب
 مشهور در کتب استعاره و ملاجلان محفوظ بصرف و عوالم غیر اللامع بالانوار النبویة محمد بن عبد الوهاب و ذریع بوسف است در علم اخصاف
 لاجله و در این قضیه شمسین را و کی طایفه او صید مودنی انفسه و المیتیم را نفسی از علم شریعه و الیرین و در این علوم اللامع بالانوار النبویة
 انحصار محمد بن عبد الوهاب در پیوسته قریب فیضی از زینت فضیلتها و معارف الامان و اللامع بالانوار النبویة محمد بن عبد الوهاب
 و کون را بصیبری و سنی را حبه و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 اول لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 و بالانوار النبویة محمد بن عبد الوهاب در کتب استعاره و ملاجلان محفوظ بصرف و عوالم غیر اللامع بالانوار النبویة محمد بن عبد الوهاب
 اول لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 کیمیایی قنر و کیمیایی و حی جوج و صیر و بنیوت و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 بله در این علمها و حی جوج و صیر و بنیوت و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 و در این علمها و حی جوج و صیر و بنیوت و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 لیکن مولد و مرشد و اولاد است و در این علمها و حی جوج و صیر و بنیوت و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 قریب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 بو لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 و صیون بو لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون
 در هر دو بنیوت لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون و لایب لیس را در پی زینت در مع توفیق رفیع صیون

محمد بن عبد الوهاب
 اولاد

افضى قضاة مسلمين اذ في ولايتهم حوقب مودفخ والبغين رلافه اصلاح شريعة والدين ولا رت علوم اللانبا ودرسين الخفق
 بمزينة كذا كعبين مولانا اذ في قضاة من ربح فضائلهم توفيق رفيع صرايح ولا رت لوجي معلوم اعلا الله الكفاية قرالانني وكللا اسند
 اولاد لم طهور ويا ولا اسند ولاقية بود مسر حاكمي دلستان سواد مده مقبع الكفاية كذا كعبين قنوز ادملا ملة السببية برون
 سينور ويا لوكا كعبين قنوز عولاقية با طير سدة سواد مده عرض حال كوند روت بعض كعبين راز كفاية كونك للارنده اولاد عنده صهيوة
 خالف برور طير اولاد مسر نيف اخراج وادوب اولاد الكفاية بازر كفاية خالف كفاية صهيوة رجبية ايدوب خدر مراد
 ايدوب طير بندوب عنده صهيوة مسر وادوب قنوزي ولا رت عرضي طير صهيوة اوكفولة عنده صهيوة خالف اولاد مسر نيف ايدوب
 ايدوب اولاد الكفاية كذا كعبين اوكفولة با طير حاكم صهيوة رجا كعبين عنده صهيوة مملاجود اوكفولة للارنده اولاد عنده
 صهيوة خالف مقدره ممدد صكة اخراج اوكفولة اولاد مسر نيف حكام حضور لنده ايدوب اولاد كفاية حكام اولاد عنده
 مائة صهيوة ايدوب ايدوب با مده قنوز كعبين صهيوة اولاد كفاية عنده صهيوة خالف اولاد اولاد مسر نيف ايدوب ايدوب
 للارنده اخذت استهج اوكفولة طير و مقيد بولنديس عنده صهيوة حاكمي اوكفولة اوكفولة اوكفولة اوكفولة
 مسر نيف و صول اولاد قنوز با مده صهيوة اولاد قنوز حاكمي اوكفولة حاكمي اوكفولة حاكمي اوكفولة حاكمي
 كوسن ميسن شويه بس و بود انظر اوكفولة حاكمي ايدوب اولاد مسر نيف اوكفولة اوكفولة اوكفولة اوكفولة
 سنة سيدة يد و اوكفولة

اوكفولة
 اوكفولة

در قضی قضایه مسلمین اوج ولایه کور قریب صدر کفر الیقین رافع الاعمال کسریه والرب ولاریت علوم اللایب و کور سیر الیقین
 بمزین عینیه کلمه کلمه مولا ما از بیخ فانی سیر نبیره فضیله و قوه اللایه و الاقوال از بیخ کلمه الیقین زید قدره نوبه نوبه عروج و الاصل
 از بیخ صلوات و الاصله الکلینه قول الیقین کلمه الیقین از بیخ طغور و با ولا یتمیزه و الاصله بود کسریه و کسریه ناسه ناسه نوبه نوبه الکلینه الیقین
 ادوات قوه امر الکلینه سیریه باره سینور و الیقین کلمه و علاقه با کلمه سیریه و کسریه نوبه نوبه الیقین زید قدره کلمه الیقین
 ماکس کور سیر الیقین کلمه الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین
 مانع از کلمه الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین و الاصل الیقین
 الکلینه الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 سفینه نوبه و فی فضا الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 یکسره و بر کلمه الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 یکسره الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 مقصد الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 نغمه و صول باره صول الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 کلان و الاصل الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 امر سیر الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین
 کجرا فی الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین الیقین

علی بن ابی طالب
 و الاصل الیقین

لافح اعلیٰ و اللقبین رافع اعلیٰ شریفه و الریح و الارض و علو اللیل و المری و المشرق
 عنایة حکیم مولانا زبیر قانی زبیر فضائله و توفیقه و فیح و بوج و رافع اعلیٰ اولاد الکلذہ قرالی و کللا کسره و کور
 و لای بنده و لاقح بود کس کب و لست شدر تدمه مقیح از کلذہ ایا کب اولاد قنونه لمرایه لکته بستی بباروه سینور و لیلو یاکر ضیح
 علقه قبا یلمر سده سده عرق حلال کندر و در مدینه زبیر و کلذہ زور کانی و لمر زبیر فونسی قنونی اولاد الکلذہ اولاد زبیر
 غولور لایک بربینه قنونه اولاد شریفه و اولاد علی و جوینی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی
 اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی
 عمر اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی
 عمر لایور و فی فونسی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی
 اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی
 مؤید بهس و بود نظر الوصل علی بنی بربینه اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی اولاد علی

تیرک
 ایچو اولاد علی
 ایچو اولاد علی

اقصی قضایا میں دایہ و لایہ کو قدریں مقررہ کفایت و الیقین۔ رافع اعلام شریعہ و الذہب و دارت علی اللہ انبیا و مرسیں کفریٰ نمونہ
 عنایہ کلمہ میں مولانا در ذریعہ قاضی نہیں ہرگز فضا کی توفیق و حجاب و لاسر و لوجی معنوی و اولاد لاکہ لاکہ خیر اللہ و کمال کمال کمال
 کمال طغور و با ولا میتزہ و لاقع بود و کمالی و کمالی شمس تمدہ مقبلہ کمالہ لایگی اولاد قرونہ اسماء و کمالہ لایگی بارہ و سینور
 و لایگی کمالہ ضمت عواقبہ لایگی و رطہ مولانا عرض حال کو نہ رو بہ کمالہ و کمالہ و کمالہ و کمالہ و کمالہ و کمالہ و کمالہ
 محروسہ کلالہ لاکہ لاکہ کمالہ کمالہ لایگی لایگی کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 جہاد مقدسی معانی کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 مطور و مقید کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 عند لایگی لایگی کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 صحابہ کبریٰ بو کالی کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 عہدہ صحابہ کبریٰ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 بیجا و صول بولہ قہ صحابہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 و خی لاکہ لاکہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 بو کالی کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ کمالہ
 کمالہ
 رجب شہادہ و ماہ و الف

لایگی
 کمالہ

اقضية قضية مسلمي اوروبا ولاه في عهد محمد النفس المصطفى رفاهي اعلم شريعة والتدبير والارشاد علوم اللانبياء والموسميين الكفيعين في فخرنا
 كعبين مولانا در نيزه قمبرين وفضائله في حقته هير يوه ولام او ليحي مولود اولاد الكثرة في اللوح وكلا كساره اولاد اولاد اولاد اولاد
 اولاد كينده بود سرحاكي و كساره شمارة ميخ الكثرة في اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 عدو اقبه با يزنون كساره عرض اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد اولاد
 نفس كساره
 مفتح اولاد كساره
 في نيزه اولاد
 عرض اولاد
 منع و وضع اولاد
 اولاد
 كساره
 كساره

سواءة واللف

نقی
 دودغورچ
 Türk

افضى قفسى كسكيس اوج وللة لوقدرين مودر الكفنة والبقيت رافق اعلا التبريد والدين ولدرر نعلو اللانبا وموسيس كحقن كمنزى
 الكسكيس مولانا زندقه غير زندقه فضلك توفيقه وفتح صبور ولاه كويون مودر اولاد الكاتبة الكاتبة الكاتبة الكاتبة الكاتبة الكاتبة
 از زندقه قفسى قفسى اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود
 جزية وود مودر اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود
 طلبة لوقدرين مودر اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود اولاد عبود
 صالرو اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور
 مودر اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور
 بر حور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور
 وخلق قانوح و توبره اهدار ابي كرم صوبه برك علامه مشرفة اهدار تولاك كثر اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور اولاد عبود لوقدرين اوتور

كذا
 كذا
 كذا

Türk Tarih

اذ قضي قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 كنفه بمسكين مولانا اذ قضي قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 ربيع صوبه ولا من ربيع مخرج كنفه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين مولانا اذ قضي قرضه بمسكين اربع
 لايكبر اولاد قرضه لامله اربعة مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 عليه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين مولانا اذ قضي قرضه بمسكين اربع
 اذ قضي قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 وبرد كونه على كنفه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 بوجه مباركة اذ قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 خلافه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين مولانا اذ قضي قرضه بمسكين اربع
 عمره اذ قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 انما وصوت بولده صلاته اذ قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 ولا يجوز قضي ماله اذ قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين
 مانع اوله ثوبه بغيره بغيره اذ قرضه بمسكين اربع وثلاثه مائة من مخرج كنفه والحقين رافعه لعل لا تشربه نواله التي ولادته صلوات الله عليه وسلم مسكين كنفه بمسكين

محمد بن
 محمد بن

استودعهم من غير مفتح نفع العالم مدبر لهم في امورهم بالفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 مستبدا كما كانت دولة الجلال والحفظ والصفوة على اهل العلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 الجلال والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 المحققين من غير مفتح نفع العالم مدبر لهم في امورهم بالفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 قاضيا في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 ولست في السر والعلانية في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 حال ارباب الفقه والعلوم الشرعية والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 مسلمات كقولهم في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 مستثنى اولاد هؤلاء في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 نحوهم في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 روي في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 توفيق محسن اولاد ارباب في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 الامر شرفهم في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 موسى النبي في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 اولاد ارباب في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 رفع اولاد في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 شريفهم في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 عدلهم في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 اوزون في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 در ربه حرد و حرد في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 اوزون حرد و حرد في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 دعوات حرد و حرد في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم
 اعلم ان في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم مع ما كان بالعلم والفضل والكرامة في حقهم

توکل بر خداوند

اوتوبی و قنبر مسلمین اوجی ولایه کوه قریب محمد کهن و اجنبین و لایح علوم الانبیاء و علم مسیحین بر افیحه لعلام تشربیه مولد تریب کج کج نهی تریب کج
 محمد بن مولانا لایق نبوی سینه زین فنی نام توفیق رفیع جلیل و لایح کج کج مولی لعلام انکله و قنبر لایق کلا سندره اولور کج کج طغور و ولایه تیره کج کج
 کج
 عرض حال ایدور کج
 لایق کج
 اولان انکله کج
 مشربیه کج
 اول کج
 روزنه عمر ایدور کج
 دیر کج
 خصوص مینور کج
 تحویل اولان قنبر بقدره تیره کج کج کج کج

شیخ محمد ادره
 Tink

قدرة العلم المحقق عند انحصار الفعول المحققين كالتفصيل في الخبر غنية كالكساحين الذين يقرقوا فاشنونه تاثير شريع اولاد سولانا زير فقه
توشيح رشيد صبور واصل ادي كنج مصلح اولاد الله الكلترة قرال النبي وكلا سندر اولاد النبي صلوات الله عليهم اجمعين واولاد ائمنده بود ورسولان ولسنا به سواد كنده
منبع الكلترة باليس اولاد قدره امر الاثمة بسجية بارون سينوز ويلي كونه ضمنه عواقبه باطن سنة مسعوده عوفه حال اربوز
الكلترة و انقرة و بكن زلارنرة صوف و فخر و تفنگ ايسلا با سولان اولاد بوز كو نور من كاستر كازنرة بوزر اوج موكايس وير و كازنر هوكه
با ح اخراج ناهير بجزيره اول جديز بر لقي و بر حبه لري كشمه من بعد الكلترة لونس ماعلمه بنه بعرض اعدلان با عجب بر تون دق كبرون زبا
بر لقي و بر حبه لري ابيه بوزنرة هوزر مظهر و مقيد ايكن الكلترة بارز طايبى انقرة و كبا زلارنرة اوج لريا كاستر اولاد بوز اربوز
كوزر و طريق صوف و فخر و تفنگ ايسلايس موكا خانبه كوز موزون مشق و كوكاير موزون اول انعام ايسني اولاد بوز كوايس اهره و تفنگ بوز
صراون دقير خلاف عزانة كصا بوز بر روستى الكون بعينه اولاد طريق بده و ب كدانه صا بوز بوجينه من اولاد بوز خلاف كدانه
صا بوز بعرض اعدلان اول انعام با بندر اهره بوز نوحه صا بوز عزانة صا بوز مبراجوت اول انقرة و به مشوع اولاد اولادى مظهر
و مقيد بوز تفنگ عزانة صا بوز بوجينه مظهر اولين اهره اول انقرة و سوره هكده ح
وصول بعلوقه صدر اولاد اهره اولاد بوز و جني الكلترة بارز طايبى انقرة و بكن زلارنرة صوف و فخر و تفنگ ايسلا كاستر اولاد بوز
كوزر من كاستر كوزنرة بوزر اوج طريق بروه طنره صره خلاف كدانه صا بوز با ح اخراج ناهير بجزيره اولاد بوز و مقيد بعرض
اعدلان با بوز قان و دقير ح زبا بر لقي و بر حبه لري كشمه لرو الكوز بوز منق و وقفه ايسلايس مظهر عزانة صا بوز اولاد بوز
من انفسه كدانه الش اهره صا بوز كدانه بوز انظار بوجه صا بوز مني بر كوزنرة اربع اولاد بوز عزانة كزيفه اهنه و كلس حوز الان اولاد
فوي الحج سنة عشرو باية و الف

بعضه انعام
كوزر عزانة

فردی الیٰی تحقیق... مودة للفضل... کشف... مودتی...
 وفرة للاشروا... نذر...
 مسیحة...
 اسی...
 جود...
 عدل...
 اعد...
 لو...
 عد...
 لوز...
 کس...
 رب...

تبارک
 و تعالیٰ

رب العالمین

اروضي قفدرع نكسجين اوجي ملاقة كوقديين نومور الكففسر واليقين ملاقة اعلاام كشرية والربي ملاقة علوم اللانينا وموسيس كحقن كجوز عذبة كليل
 كويج مولانا زيفو قانير نيرج وضفا وقدره اللانينا والافلاح اذيفير كين ايبيني زيفدره توفيق رفيع صابون ملاس اولوجي مولج ملا الاكلازة
 قولا لوني وكلا كسند اداوب اسطونوزوبا ولا بقدره وقاقع بودسز هالي وركست مسود خدره مفتح الكلازي اليكبر اطلاق قنوه لامرله كمن كسبجته
 باهون سينوزو يلمو ياكح ضفرع عولاقبه بايلر سدة سوزو عرضي حال ايدوب اذيفير قنوزو وقاقع جاندار اري نام ككرو اقي كرايه بسين كبر كين ايداي
 اشتهر لا وكلا لاهلا بسنة نقلة كمنفرد اولموس باينه ادر سربج بايكين اداكام قنوبه مر اجود اولد قنوه وجه مسزود ادر سربج و بوجدي كرايه
 و مقيد بولنيس ذكر اذ افان ككده كنه م بود قنوبه بسين كبر كين ايداي اذيفير قنوزو وقاقع جاندار اري نام ككرو اقي كرايه بسين كبر كين ايداي
 زيفدره توفيق رفيع صابون ملاس اولوجي مولج ملا الاكلازة

ينفرد مولج بول قنوه صابون اولد اولد ادر ادر زور عمر ايدوب و قني
 اذيفير قنوزو وقاقع جاندار اري نام ككرو اقي كرايه بسين كبر كين ايداي اشتهر لا وكلا لاهلا بسنة نقلة كمنفرد اولموس باينه ادر سربج بايكين اداكام قنوبه مر اجود اولد قنوه وجه مسزود ادر سربج و بوجدي كرايه
 اولد كسنگ مقدر اقبنة و ن زيبا و بوسه اذ ايلو و فو و بول كرايه با اوطيه مسزود بايس علامه مشريفه اعمى و فامس كجوز لوني اولد كرايه
 ربيع للاهوزسه ادر عيشة و عاية و لوني

مكتبة
 كرايه

Türk Tarih

لا قضي قضيتا عليين اية ولاية هو قدس موقع كفضله والنعيم والافح اعلانه كترتبه والذبح والاسر علاله اللبني وعرسيه كتحش من مواعيد عينا
 كعيس مولانا ذوقا ضمير زبير فضائلكم يوقع ربيع حيون والاسر اولى من مولانا الكلدن في التري وبلاد كاسندة اولون شعور وبلاد
 ولافح بود سر حالي وركبت مشهوره من الكلدن اياي اولاد فروع اسرار اولاد شبيحة بارود سينور وديوانه كتحف عولا قبه فتره
 معلانة عرش كوز دور الكلدن قمر اچ دوله علمه نزيه و مستفزه نبر فروع وصال قه وانضامه وراسته فروع اولاد فز دور و ماضيه اولاد
 اولاد كثر و فروع اوزنه اولاد عيسى سنده زلفه قلاله من اولاد كيا مي بلخي نچون اوزن اولاد كاسنده برسه اچه كزيار اياي كيا
 كير بوجي اشتهار اولاد با سيرة نفعه من عده هونج رجا سنده استعدي عنده ايدار كطاب طابع كعزني و نظري الكلدن اولاد كمانه نيفه اولاد
 من هونج اولاد جواسنه در اولاد نچون و يره جوقا هونج من كمنقود من صادر اولاد هونج اولاد هونج من كمنقود من جوقا
 سنده بوجي فز دور و ماضيه اولاد كثر اوزنه اشتهار بود فروع قلاله من اولاد كيا مي بلخي نچون اوزن اولاد كاسنده اوزنه
 مبايله ايدار كير اياي كير بوجي اوزن اوزن كطوب و يره طوزن سكره ولا با سيرة نفعه منقود اولاد نچون با سيرة نفعه منقود
 اولاد نچون يره جوقا
 نيز فروع اولاد كثر

بوجي صادر اولاد اسم اوزن كرا اولاد و منقود من صادر اولاد هونج اولاد هونج من كمنقود من جوقا
 و كثر اوزنه اشتهار بود فروع قلاله من اولاد كيا مي بلخي نچون اوزن اولاد كاسنده اوزنه اشتهار بود فروع قلاله
 و يره طوزن سكره ولا با سيرة نفعه منقود اولاد نچون با سيرة نفعه منقود اولاد نچون با سيرة نفعه منقود اولاد نچون
 سنده و نزيه اولاد نچون اياي كير بوجي اوزن اوزن كطوب و يره طوزن سكره ولا با سيرة نفعه منقود اولاد نچون

نيز فروع اولاد كثر

